INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE
DIN DECEMBRIE 1989

Caietele Revoluției

Nr. 3-4(77-78)/2019

Revistă de istorie și comunicare dedicată Revoluției române din decembrie 1989

Colegiul Științific:
Acad. Dan BERINDEI
Acad. Răzvan THEODORESCU
Prof. univ. dr. Dumitru MAZILU
Conf. univ. dr. Adrian NICULESCU
Prof. univ. dr. Constantin HLIHOR
Prof. univ. dr. Alexandru OȘCA

Redacția:
Cristian CHIRCA – redactor șef
Andreea-Iuliana BĂDILĂ
Alexandru GRIGORIU

Corector: Sorin STAICU

Tehnoredactare: Alina VLĂSCEANU

ISSN 1841 – 6683
ISSN-L 2284 - 7022

Această revistă respectă libertatea de gândire, de opinie şi de expresie a colaboratorilor săi!

Responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor. Materialele nepublicate nu se restituie.

Reproducerea integrală sau parţială a textului fără acordul IRRD ’89 este interzisă şi se pedepseşte conform legii.

Fotografiile provin din Arhiva IRRD ’89 şi fototeca Agerpres / internet.

Adresa redacției:

Str. C. A. Rosetti nr. 33,
sector 2, Bucureşti
tel. 021.311.9980
fax: 031.105.9461
contact@irrd.ro

Tipar executat la Semne ’94 SRL.

SUMAR

EDITORIAL

5 Cristian CHIRCA
Noi suntem de o vârstă cu Revoluția sau Revoluția este de o vârstă cu noi?

DOSAR: DECEMBRIE 1989

7 Constantin HLIHOR
1989 la Oradea. Revoluție fără vărsare de sânge

STUDII

12 Ion BUCUR
București, 21/22 decembrie 1989 – Noaptea represiunii

20 Cristian CHIRCA
Sibiu, decembrie 1989 – DIA versus USLA – un tipar comun al controverselor revoluției sibiene

25 Andreea-Iuliana BĂDILĂ
Craiova în zilele Revoluției române din decembrie 1989

32 Alexandru GRIGORIU
Noile Structuri de putere CJFSN Buzău și FSN Municipal

36 Anamaria SIMA
Revoluția română din decembrie 1989 în Constanța

SEMNAL EDITORIAL

41 Constantin HLIHOR
Memoria Revoluției române din decembrie 1989: între controversă istoriografică și partizanat politic și ideologic

INTERVIURI

46 Constantin CORNEANU
DIA, între loialitate și suspiciune (III)

PUNCTE DE VEDERE

53 Viorel DOMENICO
De ce s-a considerat necesară execuția lui Ceaușescu. Târgoviște

61 Anamaria SIMA
Reflectarea Revoluției române din decembrie 1989 în jurnalele intime

67 *Atac la democrație: Petre Roman, oprit să vorbească la ședința solemnă închinată Revoluției*

ACTIVITĂȚI

69 *Vizita grupului de studenți din cadrul Universității Friederich-Schiller din Jena*

70 *1989 – Anul schimbării*

70 *Participarea IRRD 1989 la Salonul de carte „Polemos”*

71 *Conferința „Revoluția română din 1989, drumul spre libertate. 30 de ani de studiere a regimurilor totalitare”*

72 *Simpozionul științific „Căderea Zidului – Începutul sfârșitului”*

73 *Masa rotundă „Trei decenii de la Revoluția română din decembrie 1989”*

74 *Conferința-dezbatere „Sfârșit de epocă. 1989 Revoluția română în conștiința românilor”*

75 *IRRD la Târgul Internațional de Carte „Gaudeamus”*

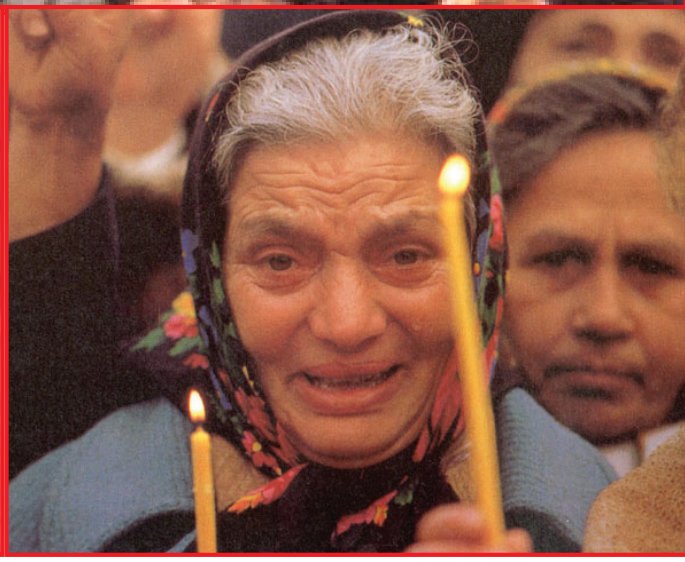

EDITORIAL

Cristian CHIRCA

NOI SUNTEM DE O VÂRSTĂ CU REVOLUȚIA SAU REVOLUȚIA ESTE DE O VÂRSTĂ CU NOI?

Motto:

De-am putea străbate cu ochiul să vedem interiorul pământului, de la un pol la celălalt sau de la picioarele noastre la antipozi, am zări cu oroare un colos ciuruit de crăpături și de peșteri*.

Au trecut treizeci de ani de când scânteia izbucnită la Timișoara a declanșat o revoltă populară generalizată, care, în scurt timp, prin amplitudine, mod de desfășurare și efecte, s-a transformat în revoluție și a condus la înlocuirea modelului comunist de organizare economică, socială și politică a României, cu un model specific democrațiilor liberale de tip occidental.

În cei treizeci de ani, dezbaterea publică referitoare la revoluție, deși permanentă, se amplifică în luna decembrie când aniversăm izbucnirea revoluției și cele mai importante schimbări revoluționare care au urmat. Se poate constata însă că pe fondul unei evidente recurențe a temelor supuse dezbaterii – majoritatea gravitând în jurul *controversei revoluție versus lovitură de stat*, *originii teroriștilor*, *contextului procesului și execuției lui Nicolae și Elena Ceaușescu*, *implicării unor forțe străine în evenimentele revoluționare* – perspectivele de analiză s-au diversificat astfel încât Revoluția română din decembrie 1989 a fost și este analizată multidisciplinar din perspective diferite: istorică, jurnalistică, sociologică, psihologică, militară, lingvistică și mai nou penală. Creșterea intensității dezbaterii, diversificarea și largirea perspectivelor de analiză nu sunt contraproductive, dimpotrivă, ele susțin ideea potrivit căreia Revoluția română din decembrie 1989, ca eveniment referențial al istoriei contemporane a României, suscită un interes deosebit și o dezbatere vie în care consensualitatea nu este o condiție obligatorie. Ceea ce surprinde, totuși, este polarizarea tot mai accentuată a opiniilor și încrâncenarea cu care se încearcă nu descoperirea adevărului, ci argumentarea unui adevăr sau altul într-o manieră în care, relativ frecvent, descoperim o inapetență pentru dialogul deschis, specifică mai mult propagandei ideologice decât dezbaterii științifice. După cum descoperim și că analizele *post-factum* ale diferitelor momente ale Revoluției române din decembrie 1989 ies frecvent din logica *prezentului de atunci* și sunt dezvoltate într-o logică a *prezentului de acum*, de multe ori inadecvată.

Pentru generația mea, adică pentru cei născuți în anul revoluției, această polarizare a fost greu de înțeles, iar acum tot mai greu de acceptat, deoarece, la treizeci de ani am atins deja acel prag al maturității morale și intelectuale, care ne obligă să trecem într-o altă etapă a dezvoltării noastre ca indivizi aparținând unui popor cu vocația libertății în cadrele sale mentale arhetipale[1].

* T. Burnet, **Teluris Teoria Sacra**, în Umberto Eco, **Pendulul lui Foucault**, *Editura Polirom*, București, 2013, p. 18.

1. Aspect așa de bine surprins de Petre Țuțea care, cu referire la Revoluția română din decembrie 1989, observa că: *Ce s-a petrecut în decembrie '89 n-a fost o revoluție, ci o restaurație: geniul politic al poporului român a atestat reașezarea în ordinea naturală. Asta s-a întâmplat atunci: o „restauratio magna". Fără să ignor jertfele de la Timișoara, mă opresc la*

Sursa foto: *Agerpres*

Generația, ca și concept, denominează realități distincte în diversele sfere existențiale astfel încât putem vorbi de criterii de individualizare biologice, geografice, naționale, cronologice etc. Criteriul biologic, acceptă trei generații pe secol, în care primii 30 de ani sunt rezervați învățării, iar următorii 30 **creației**, pentru ca al treilea segment de 30 de ani să marcheze, gradual, în diferite etape, retragerea din viața socială[2]. Totodată, segmentele de 30 de ani trasează și o linie de demarcație între generația tinerilor, generația intermediară și generația seniorilor[3]. Ca urmare, putem spune că noi cei născuți în 1989 – **generația '89** – ieșim din zona rezervată învățării și ne pregătim să intrăm în zona creației, cea mai importantă din etapele de parcurs ale unei generații. Evident că acum nu vorbesc în numele generației mele. Nu am acest drept, nici moral, nici intelectual, pentru că nu sunt un lider al generației '89 și nici nu mă număr printre vârfurile ei incontestabile, personalitatea mea fiind mai degrabă una comună decât una accentuată. Am însă obligația și determinarea ca, în calitatea de cercetător al socialului, să trag un semnal de alarmă după ce am constatat că pentru generația celor născuți în anul revoluției, una dintre cele mai mari probleme nu este diminuarea dorinței de a cunoaște adevărul despre Revoluția română din decembrie 1989, ci o relativă indiferență față de modul în care este promovat acest adevăr. Iar această indiferență, afectivă și cognitivă deopotrivă, are ca prim efect o evidentă detașare, uneori și neîncredere, față de efortul unui important număr de oameni (istorici, jurnaliști, sociologi, psihologi, juriști) de a cunoaște, de a împărtăși și de a apăra, cu argumente științifice, nu retorico-propagandistice, adevărul și adevărurile despre revoluție. Intrând în etapa creativă a seriei evolutive, generația '89 trebuie deci să-și dovedească creativitatea și prin promovarea unui alt nivel al dezbaterii despre Revoluția română din decembrie 1989. Acum treizeci de ani, odată cu revoluția, o generație intra în faza creativității, iar din rândurile ei, un număr important de oameni – istorici, jurnaliști, sociologi, juriști – au lansat și întreținut timp de 30 de ani dezbaterea publică despre Revoluția română din decembrie 1989. O dezbatere în care imaginea revoluției a fost configurată într-un registru divers, deseori de pe poziții partizane care au relativizat sau chiar negat existența revoluției, fără să poată nega însă urmările ei. E timpul ca generația noastră să intre în prim-planul scenei de dezbatere și să anuleze prin cunoaștere toate „*crăpăturile și peșterile*" care încă mai permit fragmentarea și pervertirea percepției publice a celui mai important eveniment din istoria contemporană a României – Revoluția română din decembrie 1989. Ne-am născut în anul revoluției și avem obligația, față de cei care au luptat și au murit în Decembrie '89, să cunoaștem și să împărtășim în mod corect și nu corect politic tot ce s-a întâmplat atunci. În aceste momente aniversare din decembrie 2019, vorbind despre Revoluția română din decembrie 1989, poate că în primul rând trebuie să conștientizăm că una dintre condițiile creativității nu este aderarea la un adevăr sau altul, propus sau impus, ci descoperirea, prin cunoaștere, a propriului nostru adevăr și deopotrivă curajul de a ni-l asuma. Întrebându-ne, ca și când am fi propriul nostru sfinx, dacă noi suntem de o vârstă cu revoluția sau revoluția este de o vârstă cu noi.

*

manifestația din fața Comitetului Central, când mulțimea a huiduit tiranul. Atunci s-a întâmplat un fenomen fundamental: reintrarea în ordinea naturală a poporului român. Când mulțimea îi refuză tiranului încrederea, ăsta calcă în gol.

2. Mai mult în Ingrid Tomonicska, **Conceptul de generație** în Rodica Ilie, Dan Botezatu, **Modele concepte și contexte ale istoriei literaturii române contemporane**, *Editura Universității Transilvania*, Brașov, 2016, p. 83 accesibil pe https://www.academia.edu/35788430/Conceptul_de_genera%C8%9Bie_v, consultat în 12.12.2019.
3. Pierre Nora, **Les Lieux de Mémoire (Locurile memoriei)**, Gallimard, Paris, 1997, p. 3002, în Rodica Ilie, Dan Botezatu, ***op. cit.***

1989 la Oradea
Revoluție fără vărsare de sânge

Constantin HLIHOR

În cele trei decenii scurse de la răsturnarea regimului dictatorial, imaginea Revoluţiei române din decembrie 1989 a fost puternic influenţată de clişeele şi stereotipurile noii mitologii care s-au născut în România după 1989. Media şi discursul politic au construit o imagine în care predomină violenţa, crima, manipularea, dezinformarea şi intoxicarea credibilă pentru consumatorul de istorie audio-vizuală, dar nu şi pentru cunoaşterea adevărului istoric. Un efect al acestei situaţii paradoxale a fost că şi istoricii s-au concentrat cu precădere pe cercetarea acţiunilor de represiune exercitate de instituţiile de forţă ale regimului de dictatură, pe rolul jucat de serviciile străine şi pe aşa-zişii actori „invizibili" care au acţionat începând cu după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989 şi nu pe analiza procesului revoluţionar care a avut şi partea sa de non-violenţă. A rezultat, aşa cum remarca un participant la evenimentele de la Timişoara, *o istoriografie puternic dezechilibrată ca volum de scrieri şi analiză care a creat o multitudine de imagini ale evenimentelor din decembrie 1989 fără o imagine a Revoluţiei*[1].

O imagine mai puţin observată a Revoluţiei române?

Cercetarea modului cum s-a prăbuşit regimul poilitic la nivelul întregii ţări scoate în evidenţă şi un aspect mai puţin studiat în istoriografia revoluţiei din decembrie 1989 şi anume cel al non-violenţei. Cu atât mai surprinzătoare este ocolirea acestui subiect al Revoluţiei române. Aşa cum sublinia o distinsă cercetătoare şi analistă a trecutului recent, Anneli Ute Gabanyi, *utilizarea forţei nu este nicio caracteristică a culturii politice româneşti şi nicio trăsătură definitorie în tradiţia istorică a României*[2]. Şi totuşi imaginile prin care lumea lua cunoştinţă de răsturnarea regimului comunist de la Bucureşti erau de o violenţă extremă ce a depăşit chiar şi realitatea. În orele în care populaţia Timişoarei a declanşat scânteia revoluţiei române, mass-media internaţionale prezentau *mii de morţi şi răniţi fără număr. Cei mai mulţi au fost declaraţi victime prin împuşcare, fiind însă şi cazuri de persoane cu răni de baionetă, stâlcite în bătaie ori lovite de vehiculele folosite în acţiunile represive. A fost una din imaginile cu care Timişoara a ieşit în lume la sfârşitul anului 1989*[3].

Flacăra revoluţiei de la Timişoara nu s-a manifestat cu aceeaşi intensitate în oraşele de graniţă ale României, cum a fost, de exemplu, Oradea[4], şi

1. Kali N. Adrian Matei, **Timişoara, 1989. Semantică şi Revoluţie**, rezumat teză de doctorat, octombrie 2018, online http://scoaladoctorala.history-cluj.ro/Doctorate/doctorat_kali/Rezumat_lucrare_Kali.pdf accesat la 17.09. 2019.
2. Anneli Ute Gabanyi, **Revoluţia Română**, în ***Caietele Revoluţiei***, nr. 4(65)/2016, p. 45.
3. Lucian-Vasile Szabo, **Sindromul Timişoara 1989: Adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă**, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, Timişoara, 2013, p. 9; Gino Rado - **The Role Played by Mass-media during the Romanian Revolution of 1989**, în ***MEMORIALUL REVOLUŢIEI 16-22 DECEMBRIE1989***. The National Center of Documentation, Research and Public Informing on the Romanian Revolution MEMORIAL 1989. Scientific and Information Bulletin, Timişoara, 2013, p. 170-176.
4. Hajnal Tavaszi, **Revoluţia din 1989 la Oradea**, în Nándor Bárdi, Attila Gidó, Csaba Zoltán Novák, eds., ***Primele forme de autoorganizare a maghiarilor din România: 1989–1990***, Institutul pentru studierea Problemelor Minorităţilor

Sursa foto: *www.radiocluj.ro20171222revolutia-romana-comemorata-la-oradea*

nu s-a desfăşurat după aceleaşi „tipare” mai ales în modul prin care au fost destructurate instituţiile şi mecanismele prin care partidul comunist îşi exercita puterea la nivel local. În oraş a existat un grup de disidenţi unguri încă din anii ’70, dar membrii acestui grup nu s-au manifestat evident, deşi ar fi avut motive să o facă. Grupuri de opinii au fost şi printre intelectualii români – cum a fost acela constituit în jurul scriitorului Radu Enescu, redactor al revistei literare „Familia” – care au trimis o scrisoare deschisă Uniunii Scriitorilor din România şi postului de radio „Europa Liberă”. Scrisoarea cerea încetarea hărţuirii de către organele de securitate a poeţilor Ana Blandiana şi Mircea Dinescu, precum şi a altor disidenţi[5]. Toate acestea arată că şi în această parte de ţară a existat o stare prerevoluţionară, dar care în zilele de 22-25 decembrie 1989 nu a condus la acţiuni cu violenţă şi vărsare de sânge.

Oradea nu a fost singura localitate unde structurile şi instituţiile de putere ale regimului Nicolae Ceauşescu au fost înlăturate fără vărsare de sânge. Acest „patern” particular al revoluţiei române din decembrie 1989 o aduce mai aproape de schimbările de regim politic care au survenit la sfârşitul secolului trecut ca urmare a puternicei erodări a ideologiei marxiste şi autoritariste. În istoriografia occidentală, şi nu numai, acestea nu au fost judecate prin prisma unor scheme şi interpretări simplificate cum ar fi cea rezultată din ecuaţia clasică antinomică *revoluţie-lovitură de stat*. Ca fenomene atât revoluţia, cât şi lovitura de stat, prin care se schimbă radical un regim politic, sunt extrem de complexe cu desfăşurări neomogene şi neuniforme în timp şi spaţiu, prin urmare nici percepţia cercetătorului/analistului despre acestea nu poate fi unică şi/sau unanim acceptată. Profesorul Jean-Baptiste Noé, referindu-se la modul cum a fost percepută de-a lungul timpului Revoluţia franceză din 1789 în istoriografia universală, a constatat că au existat cel puţin trei imagini. În una dintre acestea, generată de Şcoala liberalismului, cu Alexis de Tocqueville principal reprezentant, Revoluţia este percepută ca fiind mai mult o continuitate decât o ruptură în societate[6]. Alte două imagini ale Revoluţiei franceze sunt văzute ca o ruptură. În cea construită de adepţii revoluţionarismului puritan, fenomenul

Naţionale, Cluj-Napoca, 2014, p. 83

5. **Ibidem.**

6. Professor Jean-Baptiste Noé, **A reading of the French Revolution by Alexis de Tocqueville: continuity between the old and new regime**, online http://www.jbnoe.fr/IMG/pdf/tocqueville_et_la_revolution_en.pdf accesat la 1 iulie 2019.

revoluționar este perceput ca începutul unei noi ere. Pentru aceștia Franța s-a născut în 1789. Adepții conservatorismului consideră Revoluția ca o realitate social construită[7]. Istoriografia evenimentelor din decembrie 1989 scoate, și în acest caz, în evidență existența unor percepții multiple generate pe de o parte de actanții/observatorii direcți, iar pe de alta de cercetătorii și istoricii care au cercetat fenomenul prăbușirii regimului comunist pe parcursul celor trei decenii[8]. Multe dintre acestea într-o antiteză profundă pentru că nu a fost luat în calcul și studiul prăbușirii non-violente a regimului Ceaușescu în majoritatea localităților din România. Pe de o parte, non-violența nu poate fi asociată tezei *loviturii de stat* atât de puternic și interesat politic îmbrățișată de o parte a elitei intelectuale și a unei părți consistente din media[9], iar pe de alta, nu există răspuns la întrebarea *de ce marea majoritate a populației nu s-a revoltat împotriva celor care la numai câteva zile după înlăturarea dictaturii Nicolae Ceaușescu au dat o lovitură de stat pentru continuarea unui socialism cu față umană?*

Din a doua decadă a lunii decembrie 1989 și la Oradea tensiunea socială era în continuă creștere mai ales după ce informațiile privind situația din Timișoara au ajuns la majoritatea locuitorilor din oraș, dar și din județ. Câteva persoane au încercat să coaguleze o mișcare de protest în stradă încă din după-amiaza zilei de 21 decembrie 1989, însă acțiunea a eșuat[10].

În dimineața zilei de 22 decembrie 1989, în fața Primăriei, după ora 10:00, se coagulează un grup de oameni care vor alcătui nucleul ce a generat declanșarea revoluției pașnice la Oradea. Curând mulțimea s-a revărsat pe străzi, cu toate că exista interdicția ca mai mult de trei persoane să staționeze pe stradă. Revolta plutea în aer. Semnalul de revoltă a fost dat, în opinia lui Dan Vîlceanu, unul dintre primii participanți care vor pătrunde în clădirea ce avea să devină sediul noilor autorități instaurate prin voință populară, de cineva care a spart placa pe care scria *Comitetul Municipal al PCR*[11].

Revoluționarii preiau puterea locală

Mulțimea dezlănțuită a pătruns în clădirea Primăriei. Atunci se întâmplă un lucru extraordinar prin care se face legătura dintre reprezentanții pătrunși în Primărie și mulțime. Un grup de protestatari, în frunte cu Dan Vîlceanu, a avut inițiativa de a bloca tentația oamenilor de a da foc la clădire, de a provoca distrugeri și de a se fura din bunuri. Trebuia ca, într-un fel, mulțimea să fie calmă[12]. Un preot, care era alături de revoluționari în balcon, a avut o idee fericită pentru a calma spiritele: a chemat mulțimea ca împreună să se rostească o rugăciune. Oamenii din piață au îngenuncheat. În opinia lui Mircea Bradu, acesta este momentul în care mulțimea acceptă schimbarea de putere la Oradea[13].

Persoane cu o anumită notorietate și care se bucurau de un real prestigiu în urbe, dar și oameni din mulțime cu spirit civic, văzând că lucrurile pot degenera prin distrugeri materiale și haos, au format Comitetul Civic și au ieșit în balcon pentru a se adresa mulțimii. Era o acțiune prin care grupul de revoluționari, care s-au autointitulat Comitetul Civic, căpăta legitimitate prin aclamații ale mulțimii. La citirea listei cu membrii grupului, oamenii aprobau sau dezabropau un nume[14]. A fost prima structură de putere instalată la conducere, cu adevărat, prin voință populară datorită și faptului că Oradea, prin particularitățile ei, este *un oraș cosmopolit cu o înțelegere aparte între cetățenii de diferite naționalități*[15]. Comitetul Civic a fost

7. **Ibidem.**
8. A se vedea pe larg, Constantin Hlihor, **Decembrie 1989. Percepție și interpretare istorică**, în Constantin Hlihor, coord., ***Revoluția română din decembrie 1989 și percepția ei în mentalul colectiv. Obiectivitate și subiectivitate. Neutralitate și părtinire. Studii***, *Editura Cetatea de Scaun*, Târgoviște, 2014, p. 86-91.
9. A se vedea Martin Gassebner, Jerg Gutmann, Stefan Voigt, **When to Expect a Coup D'État? An Extreme Bounds Analysis of Coup Determinants**, CESifo Working Paper No. 6065, AUGUST 2016, online https://www.econstor.eu/bitstream/10419/147319/1/cesifo1_wp6065.pdf; Richard K. Taylor **Training Manual for Nonviolent Defense Against the Coup d'État**, San Francisco, California, 1994; 2011, online https://hardymerriman.com/wp-content/uploads/2017/01/CoupManual1.pdf, accesat la 1 iulie 2019.
10. Florin Budea, **Un deceniu de tranziție spre nicăieri. Viața politică bihoreană 1989-2000**, *Editura EIKON*, București, 2016, p. 139.
11. Constantin Hlihor, Vasile Emilian Cutean, **Interviuri de istorie orală**, în ***Arhiva IRRD,*** Fondul IV, cota 215; Florin Budea, ***op. cit.***, p. 139; Mircea Bradu, Gabriel Moisa, Radu Davidescu, **Revoluția Română la Oradea: documente-mărturii**, *Editura Arca*, Oradea, 2009, p. 121.
12. Mircea Bradu, Gabriel Moisa, Radu Davidescu, **Revoluția**... p. 121.
13. Constantin Hlihor, Vasile Emilian Cutean, **Interviuri de istorie orală**, în ***Arhiva IRRD,*** Fondul IV, cota 215.
14. **Ibidem.**
15. **Ibidem.**

Sursa foto: *http://oradeapress.rowp-contentuploads-201503expotext1*

înființat, potrivit mărturiilor unora dintre membrii săi, în jurul orei 11:00[16]. După mai multe încercări de denumire s-a ajuns, spre seară, la formula Comitetul Cetățenesc din Bihor. Într-una dintre ieșirile de la Balcon, Mircea Bradu, proaspătul primar al orașului Oradea, ales prin aclamații populare, a suferit un infarct și a fost internat în spitalul municipal.

Din punct de vedere al convingerilor politice, membrii Comitetului Civic constituiau un grup compozit, deși toți erau împotriva regimului Ceaușescu. Unii dintre ei au refuzat să se înscrie în cadrul FSN, în momentul în care acesta s-a declarat partid politic, iar alții s-au înscris în formațiunile politice nou constituite sau în cadrul partidelor istorice[17]. FSN ca structură politică a fost inființată de o altă persoană și nu de un revoluționar. Dan Vîlceanu afirmă că el, de exemplu, avea alte convingeri politice decât Ion Iliescu care era de stânga și *eu eram de centru dreapta*. Gheorghe Manicea crede că în acele momente a fost printre unii revoluționari *un fel de temere că stânga va acapara toată puterea din nou. Unii au vrut să plece din această cauză. Eu am zis cum să plecăm, pe cine lăsăm?*[18]. S-a discutat dacă este bine sau nu să se transforme FSN în partid. Nu i-am judecat greșit pe cei care au constituit Frontul niciodată! Am fost de acord cu cei care au constituit organizația locală de partid FSN, dar nu am vrut să intrăm. Ne-au invitat și i-am refuzat. Același Gheorghe Manicea consideră că *despărțirea ideologică a nucleului s-a produs mult mai târziu în perioada de tranziție și luptă pentru putere pe criterii de partid*[19]. Majoritatea dintre ei au refuzat să devină funcționari ai Primăriei, ci doar consilieri păstrându-și locurile de muncă. Veneau la Consiliul Județean după-amiaza și plecau în controale sâmbăta și duminica[20].

În jurul orei 11:30, revoluționarii au arborat pe clădirea Primăriei, steagul tricolor fără stema simbol al socialismului[21]. La Oradea, fără vărsare de sânge, dispărea unul dintre simbolurile regimului Ceaușescu înainte ca acesta să părăsească sediul CC al PCR. Mulțimea aflată în Piață a aclamat acest fapt ca pe un gest al eliberării.

Nu a existat niciun fel de împotrivire din partea autorităților comuniste și a reprezentanților administrației vechiului regim. Unii au fugit alții s-au ascuns prin birouri de furia populației. Nemulțumirea populației era atât de mare încât în anumite împrejurări s-a ajuns la manifestări greu de înțeles și de acceptat într-o situație de pace socială. Mircea Bradu povestește o asemenea scenă. În primele zile ale revoluției, fostul lider local comunist Sorcoiu a făcut infarct pe stradă și s-a prăbușit la pământ. Nimeni dintre trecători nu au dorit să îi acorde un prim ajutor. A intervenit un cetățean străin care întâmplător s-a găsit în acel loc și l-a transportat la spital cu mașina personală[22].

În oraș au început manifestări cu un oarecare caracter anarhic în sensul că grupuri de nemulțumiți au luat cu asalt o parte a instituțiilor de forță ale regimului Ceaușescu, în special ale securității și ale miliției. În urma unui asemenea incident, structura de securitate a orașului a cerut ajutorul Comitetului Civic. Acesta a desemnat pe Aurel Flonta Andraș și pe Dan Vîlceanu să plece la structura de securitate a orașului și au preluat controlul instituției de la ora 13:00 până spre seară când au sosit militarii. Au sigilat dulapurile cu documente și rastelurile cu armament[23]. Dan Vîlceanu povestește că *după ce s-au linistit lucrurile am stat la o cafea cu unii reprezentanți ai securității din oraș. Unul dintre ei, comandantul de batalion de securitate mi-a spus clar că dacă noi am fi dorit să facem ceva, ocupam în jumătate de oră toată Oradea. Armata română nu este în stare decât să strângă recolta*[24]. Structurile de ordine, în primul rând miliția, au dispărut de pe stradă. Exista pericolul unor grave fapte antisociale. Din inițiativa

16. **Ibidem.**
17. Constantin Hlihor, Vasile Emilian Cutean, **Interviuri de istorie orală**, în ***Arhiva IRRD,*** Fondul IV, cota 215.
18. **Ibidem**.
19. **Ibidem.**
20. **Ibidem**.
21. Mircea Bradu, Gabriel Moisa, Radu Davidescu, ***op. cit.***, p. 58.
22. Constantin Hlihor, Vasile Emilian Cutean, **Interviuri de istorie orală**, în ***Arhiva IRRD,*** Fondul IV, cota 215.
23. **Ibidem.**
24. **Ibidem.**

Comitetului au fost formate patrule mixte de militari şi civili pentru a asigura ordinea în municipiu. Dan Vîlceanu povesteşte o scenă cu un oarecare umor din acele zile. În Comitetul Civic a existat un cetăţean de etnie rromă, Augustin Kolompar, care a cerut ca în patrulele mixte, ce urmau a asigura liniştea în cartierele în care locuiau rromi, să fie inclus şi câte un asemenea etnic desemnat de el. Acest fapt explică de ce în asemenea împrejurări nu au fost furturi şi alte acte antisociale[25].

Primul primar al oraşului de după Revoluţie, Mircea Bradu, înainte de fuga lui Ceauşescu cu elicopterul de pe clădirea Comitetului Central, la ora 12:00, se adresa mulţimii: *La cumpăna acestei zile, declarăm oraşul liber Oradea!*[26]. Este mesajul citit de către scriitorul Mircea Bradu, cu opt minute înainte de fuga lui Ceauşescu. Despre cum actorul Mircea Bradu ajunge pentru câteva zile primar al oraşului Oradea, relata într-un interviu: *Nici nu ştiam ce eram atunci, primar sau prefect, că eram la judeţ, că eram la oraş. Colegul meu de Revoluţie, Pavel Negruţ, m-a propus pe mine, că eram directorul teatrului şi trebuia cineva care să fie cunoscut, cineva care să nu aibă tinichele de coadă. Apoi, cu cei câţiva care eram acolo, am ales comitetul de cinci, apoi comitetul de 13. La Oradea s-a început devastarea Primăriei şi noi trebuia să luăm măsuri să nu se fure, să nu se distrugă. Veniseră decişi cu tablaşurile şi pur şi simplu furau covoarele*[27].

Armata a fost de partea revoluţionarilor din primele momente. Mircea Bradu care avea o legătură personală cu generalul Şchiopu, comandantul Diviziei, l-a sunat şi rugat să vină la Primărie. Generalul s-a adresat din balcon mulţimii. Sub impactul emoţiilor s-a adresat cu formula „tovarăşi" care a generat un freamăt de dezaprobare, însă generalul a avut o prezenţă de spirit deosebită şi a calmat Piaţa spunând că această formulare este cuprinsă în regulamentele militare şi de aceea a folosit-o[28]. După aceste momente, Mircea Bradu a avut o discuţie cu generalul Şchiopu prin care s-a stabilit cum armata poate să asigure liniştea şi ordinea în nord-vestul ţării. O parte dintre militari au fost trimişi la sediile instituţiilor cu valoare strategică, inclusiv la cele ale securităţii. Acest lucru a dat echilibru şi linişte în oraş şi judeţ.

Preluarea puterii de către reprezentanţii revoluţionarilor a avut un caracter aparte în municipiul Oradea şi judeţul Bihor. Practic a fost o „ceremonie" ad-hoc de predare-primire între primul secretar al judeţenei de partid, Andrei Sorcoiu, şi tovarăşii săi, pe de o parte, şi Mircea Bradu şi membrii Comitetului Civic, pe de altă parte, în cabinetul primarului, în jurul orei 18:00, fiind invitaţi şi reprezentanţii cultelor. Revoluţionarii au garantat foştilor conducători locali protecţie şi securitate fizică.

Mircea Bradu povestea recent că practic *le-am oferit şansa să vadă lumea că se predă*. Acesta îşi aminteşte că i-a rămas întipărită în memorie o imagine pe care doar Revoluţia a făcut-o posibilă. Ion Vulturar, unul dintre liderii locali importanţi ai PCR, venea la întâlnirea din biroul primarului alături de episcopul Coman[29]. Mircea Bradu consideră că venirea fostei conduceri în faţa revoluţionarilor a însemnat preluarea puterii în mod liniştit. Taberele s-au aşezat faţă în faţă. Ion Vulturar, secretarul cu probleme organizatorice, practic a doua persoană a judeţului la acel moment, se mai considera în funcţie şi a deschis discuţiile. I-a înmânat o „hârtie" lui Mircea Bradu în care erau înscrişi şi „foştii" pentru un „Comitet de iniţiativă". Se autopropuneau în comitetul revoluţionar. Atunci, primarul ales de revoluţionari a dat o replică tăioasă: *Măi Ioane eu am guvernul meu*[30]. Din lista cu care „foştii" au venit, au fost acceptaţi doar reprezentanţii cultelor şi preşedintele Consiliului judeţean care *mâine ne predă totul la cheie*"[31].

Sursa foto: *http://oradeapress.rowp-contentuploads-201503expotext2*

25. **Ibidem.**
26. Mircea Bradu, Gabriel Moisa, Radu Davidescu, ***op. cit.***, p. 173.
27. Dan Birta, **Remember Revoluţia din 1989**, în ***Bihor online***, http://www.bihon.ro/remember-revolutia din-1989/1956685 accesat la 2 august 2019.
28. Constantin Hlihor, Vasile Emilian Cutean, **Interviuri de istorie orală**, în ***Arhiva IRRD,*** Fondul IV, cota 215.
29. **Ibidem.**
30. **Ibidem**; Mircea Bradu, Gabriel Moisa, Radu Davidescu, ***op. cit.***, p. 183.
31. **Ibidem**, p. 184.

*

București 21/22 decembrie 1989 Noaptea Represiunii

Ion BUCUR

Unul dintre cele mai sângeroase momente ale Revoluției române din decembrie 1989 a fost represiunea din noaptea de 21 spre 22 decembrie din București.

După ce adunarea din ziua de 21 decembrie 1989 s-a transformat dintr-un miting de susținere a regimului într-unul de protest vehement, o parte dintre participanții la miting, dar cu siguranță și alte persoane, se regrupează în mai multe puncte din zona centrală a capitalei. Conform datelor deținute de Instituția Parchetelor Militare, care dă ca certă această informație, cam în același timp sau la scurt timp după incidentele din Piața Palatului, în diferite zone din centrul capitalei, au început să se constituie grupuri, cu intenții vizibil mobilizatoare. Astfel de grupuri apar în *zona Cișmigiu-Casa Centrală a Armatei-Piața Universității, zona Piața Onești-Scala, zona Pieței Romane, zona magazinelor Unirea-Cocorul, Splaiul Unirii, pe firul drept al Dâmboviței până la intersecția cu Calea Victoriei*. Aceste grupuri au blocat circulația și în același timp, scandau lozinci anti-ceaușiste, pro-Timișoara, dar și pro-gorbacioviste cerând totodată, mulțimii să li se alăture[1].

De la mitingul de susținere, la acțiuni de contestare

Sosirea scutierilor a separat grupurile de manifestanți, cele mai importante constituindu-se în *zona Universității și Pieței Romane pentru ca în cele din urmă, zona Universității-Hotel Intercontinental-Sala Dalles* să rămână nucleul central al revoltei[2].

Pe măsură ce informațiile despre grupurile de protestatari se răspândesc, în București tot mai multe persoane vin în sprijinul contestatarilor astfel încât, în zona centrală a orașului deci, Universitate-Hotel Intercontinental-Sala Dalles, între orele 15.00 și 20.00 s-au adunat câteva mii de persoane. Dumitru Dincă menționează că la un moment dat erau 2.000-3.000 de oameni (plasați pe trotoarul din dreptul Hotelului „Intercontinental" și a Restaurantului „Dunărea") cu vârste și profesiuni diverse[3]. Dintre cei care veniseră însă, în Piața Universității, o parte se plasau în postura privitorilor având de altfel, o atitudine extrem de ambiguă. Unii susțineau demersul manifestanților încurajându-i și uneori alăturându-se acestora, în timp ce alții îi contestau sau dădeau senzația unui public ce privea la un spectacol de teatru.

Pentru început, primele forțe de represiune ce au acționat au fost organele de miliție care au făcut și cele dintâi arestări. Între orele 13:30-14:00 au fost reținuți peste 150 de protestatari. Și tot acum,

1. **Sinteza aspectelor rezultate din anchetele efectuate de Parchetul Militar, în perioada 1990-1994 în cauzele privind evenimentele din Decembrie 1989**, p. 99.
2. Zona s-ar putea încadra în următoarele coordonate: de la Rondul Universității, în linie dreaptă pe Bd. Magheru/N. Bălcescu (pe dreapta și pe stânga) până în dreptul Sălii Dalles și a str. Ion Câmpineanu, în acest spațiu intrând și Facultatea de Arhitectură.
3. Arhiva IRRD, Fond I, Ds. 101, f. 10. Vezi și **Punct de vedere preliminar al Serviciului Român de Informații privind Evenimentele din Decembrie 1989**, p. 5 în ***„Omniapres"-„Ordinea"*** – Supliment, f.a. p. 3-60.

apare și prima victimă împușcată a revoluției din București. În dreptul Hotelului Negoiu, un maior de miliție a ucis un manifestant cu foc de revolver[4].

Aproximativ în același interval de timp, în după-amiaza zilei de 21 decembrie, mai precis în jurul orelor 16:30, se produce un incident extrem de grav ce avea să tensioneze atmosfera. Șoferul unui autocamion militar DAC, aparținând armatei, aflat într-o coloană de intimidare, plin cu lăzi cu muniție și care se deplasa de la Piața Universității spre „Intercontinental", este lovit în cap de o cărămidă aruncată de un cetățean. Șoferul, militar în termen, își pierde cunoștința și controlul asupra autovehiculului, autovehicul care, însă își continuă deplasarea făcând victime deopotrivă atât în rândul manifestanților, cât și al militarilor aflați în dispozitiv, mai precis 7 morți și 8 răniți. Se crează o stare de confuzie și în același timp conflictuală. Mulțimea atacă cordonul de scutieri care, din instinctul de autoapărare deschide focul, fără comandă și fără a face victime. Chiar dacă nu au existat morți și răniți, efectul psihologic, în condițiile date, a fost extrem de puternic și de o parte, și de cealaltă a combatanților.

Totuși, până spre orele 17:00-18:00, chiar 20:00, între protestatari și forțele de represiune s-a purtat mai mult un război psihologic, de hărțuire reciprocă. Deocamdată, confuzia părea a fi fost starea de spirit a protestatarilor. În același timp, reacția forțele de ordine a părut, la rândul ei, cel puțin până la lăsarea întunericului, oarecum timidă, nehotărâtă, dar, oricum neunitară. Ea s-a manifestat, în general, prin lansarea în viteză a unor TAB-uri printre manifestanți, folosirea unor cisterne ale pompierilor care au stropit manifestanții cu o soluție alcătuită din apă și substanțe chimice urât mirositoare etc. De asemenea, în timp ce în *Piața Romană* și *Bd-ul Magheru* s-a intervenit în forță, împrăștiind manifestanții, în zona *Bulevardului Gheorghe Gheorghiu-Dej și la Universitate* forțele de represiune au fost mai puțin eficiente mulțumindu-se doar cu acțiuni de observare-intimidare. Conform Raportului preliminar al Serviciului Român de Informații, fiecare grup era, practic, înconjurat de forțele de reprimare, numai că asupra lor nu se intervine pentru a-i dispersa sau captura deși, erau net superioare (uneori numărul acestora depășea de două, trei ori pe cel al protestatarilor), mulțumindu-se doar prin a-i menține în grup compact și mișcându-se odată cu ei[5]. Din aceeeași sursă reiese că au fost reținute, până la lăsarea întunericului, de către cadre în ținută civilă, ale Miliției și ale Securității Municipiului București (SMB), în special, acele persoane ce s-au dedat la acțiuni violente, ca de exemplu, spargerea unor vitrine, cum de altfel s-a întâmplat la Librăria „Mihai Eminescu", a parbrizelor unor autobuze și troleibuze ai căror conducători refuzau să oprească pentru a bloca traficul etc. Din cele 20 de persoane reținute de foști lucrători ai SMB, majoritatea erau tineri fără ocupație sau muncitori angajați pe diferite șantiere de construcții[6].

Sursa foto: *http://baricadainter1989.blogspot.com201211blog-post.html*

În Comitetul Central, ca și în stradă, atmosfera era extrem de încordată. În jurul cabinetelor unu și doi era o mișcare continuă. Ceaușescu, un personaj foarte agitat și incomod în general, făcea atmosfera extrem de încinsă. Iată spre exemplificare o relatare făcută de fostul său șef de cabinet, Constantin Manea: *…seara a fost foarte, foarte agitată, un du-te-vino continuu. De multe ori nici nu mai închidea ușa și venea aici (în anticameră n.n.) la telefon, unde erau 22 de linii telefonice. Foarte mulți primi-secretari de județe au cerut să vorbească cu el și a vorbit cu toți. Când îi cerea cineva legătura, de regulă, intra în birou și vorbea fără să fie auzit…Deci, era zarvă mare, multă frământare, ordine date de el din sfert în sfert de oră, măsuri: totul să se disperseze, să nu lase lumea să se adune, nici în stradă, nici în întreprinderi…*[7].

4. Sergiu Nicolaescu, **Cartea Revoluției române. Decembrie '89**, *Editura „Ion Cristoiu"*, București, 2000, p. 58.

5. **Punct de vedere preliminar al Serviciului Român de Informații**... p. 31.
6. **Ibidem.**
7. Arhiva Senat. Comisia pentru cercetarea evenimentelor din Decembrie 1989, Stenograma nr. 4 și 26-Declarația lui Constantin Manea, șef cabinet Nicolae Ceaușescu, apud Viorel Domenico, **Represiunea din noaptea de 21/22**

Iritat şi vizibil îngrijorat de evoluţia evenimentelor, Ceauşescu convoacă în jurul orelor 21:00-21:30, în cabinetul său, la o scurtă şedinţă pe generalii Neagoe, Postelnicu, Vlad, Milea, Andruţa Ceauşescu, Bărbulescu (în document nu este menţionat care dintre ei), dar şi o serie de responsabili politici: Manea Mănescu, Constantin Dăscălescu, Emil Bobu, Ion Dincă şi Silviu Curticeanu. Sunt admonestaţi miniştrii Postelnicu şi Milea pentru lipsa de coordonare, care la rândul lor dădeau vina unul pe celălalt. Cel mai dur admonestat a fost, ca şi în alte dăţi, în împrejurările date, gl. Milea, pentru modul defectos în care acţionează armata, motiv pentru care i s-a cerut să meargă în stradă pentru a conduce efectiv operaţiile de reprimare. Cu acest prilej s-a constituit colectivul de comandă şi consultare ce urma să-şi desfăşuare nemijlocit activitatea între manifestanţi şi forţele militare. Acest comandament, aflat sub conducerea directă a lui Ceauşescu, în calitatea sa de comandant suprem, avea următoarea componenţă:

– gl. Vasile Milea – şef executiv

– Silviu Curticeanu – secretar

– Ion Dincă, Tudor Postelnicu, gl. col. Iulian Vlad, col. Corneliu Pârcălăbescu – membrii.

Mihai Herjeu, fost şef de cabinet al lui Nicolae Ceauşescu, declara în faţa Comisiei Senatoriale că Ion Dincă ar fi fost cel care a preluat comanda întregii acţiuni, în schimb Tudor Postelnicu, Ministrul de Interne, asigură că întreaga comandă i-a fost încredinţată gl. Milea. Generalul Hortopan, aflat şi el în zona Pieţei Universităţii, locul cel mai fierbinte al acţiunilor revoluţionare, îl considera pe Ion Dincă conducător al acţiunilor de reprimare, în calitatea lui de trimis special al lui Ceauşescu şi secretar al CC[8].

Pe parcursul nopţii, la sediul CC au revenit în mai multe rânduri, separat, Ion Dincă sau Iulian Vlad, ori împreună Postelnicu cu Vlad pentru a-l informa pe Ceauşescu. În schimb gl. Milea a rămas tot timpul în stradă, acolo unde îi ordonase Ceauşescu[9].

Revoluţia în noaptea cea mai lungă

Represiunea propriu-zisă s-a produs între orele 20:30-24:00 şi a fost implicit legată de înlăturarea baricadei. O schimbare de atitudine a forţelor de represiune se observase încă din jurul orelor 19:00, atunci când îşi intensificaseră acţiunile de reprimare. Militarii au primit ordin să intensifice focul de avertizare trăgând în sus, cu cartuşe trasoare. În acelaşi timp, se auzea sunetul unui alt tip de foc, specific muniţiei de război, care a şi produs victime. Potrivit Procuraturii Militare, asupra manifestanţilor nu s-a tras doar izolat, la adăpostul perdelei de fum sau de către persoane infiltrate printre demonstanţi, ci şi din rândul forţelor represive din dispozitiv, fie că erau arondate Ministerului de Interne sau celui al Ministerului Apării Naţionale[10]. Dan Iosif neagă în mod categoric o astfel de constatare. El afirmă că toate cele 39 de persoane (celelalte 9 au murit ca urmare a unor accidente) au fost ucise cu armă militară cu lunetă de la înălţime întrucât gloantele au lovit în partea de jos a corpului uman, rănile fiind provocate de sus în jos. A fost *foc în plin, dar foc cu foc, ţintit*, mai spune el. De asemenea, afirmă că dacă ar fi tras armata foc automat în mulţime, ar fi fost un adevărat măcel. Tot Dan Iosif mai afirmă că până la ora 23:00 s-a tras sporadic, izolat, foc de intimidare şi în plan vertical. Abia după ora 24:00 s-a tras în plin[11].

Generalul Iulian Vlad susţine parţial constatarea lui Dan Iosif afirmând la rândul lui că *se trăgea masiv din direcţia trupelor, a militarilor, mai exact, şi era un foc de avertisment, ploaia de cartuşe mergea pe semiverticală. N-am văzut să se tragă din afara zonei către interior. Dispozitivul avea cam ½ Km. Eu am văzut dispozitivul de represiune, dar nu am văzut partea cealaltă, unde erau comasaţi revoluţionarii civili, de la Universitate până la Intercontinental, adică zona de interferenţă între cele două formaţii, zona de front era paralelă cu str. Batiştei – 13 Decembrie*[12]. Lucrurile sunt însă, departe de a fi lămurite.

Pe de altă parte, Sinteza Procuraturii Militare menţionează că asupra demonstranţilor *s-a deschis*

decembrie 1989, în ***Caietele Revoluţiei***, nr. 6(19)/2008, p. 79.

8. Din stenograma audierii generalului Ion Hortopan, fostul comandant al trupelor de uscat din acel timp, dată la 18 octombrie 1993 în faţa Comisiei senatoriale pentru cercetarea Evenimentelor din decembrie 1989, f. 18.
9. Din declaraţiile lui Mihai Herjeu şi Constantin Manea în Arhiva Senatului. Comisia pentru cercetarea evenimentelor din Decembrie 1989, Stenogramele nr. 30, p. 23 şi p. 27, apud Viorel Domenico, **Note despre represiunea din 21/22 decembrie 1989**, în ***Caietele Revoluţiei***, Nr. 6(19)/2008, p. 85.
10. **Sinteza aspectelor rezultate din ancheta**... p.103.
11. Alex Mihai Stoenescu, **Interviuri despre revoluţie**, *Editura RAO*, Bucureşti, 2004, p. 188. Vezi şi Sergiu Nicolaescu, **Cartea revoluţiei române. Decembrie 1989**, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, *Editura Ion Cristoiu*, Bucureşti, p. 126.
12. Arhiva IRRD, Doc. Nr 73, f. 347-348.

foc în două situaţii clar stabilite. O dată, între orele 17:30-18:30, când după accidentul produs involuntar de către şoferul camionului militar (absolvit mai târziu de orice vină întrucât fiind inconştient, a pierdut controlul volanului), mulţimea revoltată a atacat forţele de ordine care, la rândul lor, au ripostat ajungându-se la victime. S-au înregistrat 8 morţi şi răniţi[13]. Cercetările ulterioare au demonstrat că victimele rezultaseră în urma accidentului produs de autocamion.

A doua situaţie în urma căreia au rezultat morţi şi răniţi s-a produs în urma atacului baricadei, în jurul orelor 24:00.

Însă, odată cu lăsarea întunericului, dar şi atmosfera de teamă creată prin folosirea armelor de foc, a făcut ca numărul celor prezenţi în zona Pieţei Universităţii să se reducă drastic şi în acelaşi timp situaţia să devină dramatică, astfel încât, din grupurile răzleţe rămase s-a constituit în cele din urmă un nucleu în zona Piaţa Universităţii ale cărui limite se întindeau din apropierea hotelului Intercontinental, a restaurantului Dunărea şi până în dreptul Muzeului de Istorie al municipiului Bucureşti[14].

În intervalul de timp situat undeva între orele 13:00 şi miezul nopţii de 21 spre 22 decembrie 1989 se afirmă în spaţiul Universităţii şi primii lideri ai revoltei de la Bucureşti. Pe lângă Dan Iosif, Dumitru Dincă şi Nicolae Dide menţionaţi deja, este vorba de Romeo Raicu, Radu Silaghi, Ionel Pop, Tara Cristiana, Petre Ioan, Liviu Crăciun Viorel, dar şi alţii, rămaşi necunoscuţi. În principal s-au afirmat ca lideri ai baricadei Dumitru Dincă şi Dan Iosif. Ei au fost cei care s-au adresat mulţimii prin discursuri mobilizatoare. La început au făcut-o liber, pentru ca mai târziu, întrucât numărul participanţilor crescuse, iar vorbitorii îşi pierduseră parţial vocea, au folosit o bucată de burlan smulsă de pe clădirea Universităţii şi în cele din urmă revoluţionarii au folosit o portavoce alimentată de o baterie auto.

Distrugerea baricadei s-a făcut în jurul orelor 24:00. La ordinul expres al lui Ceauşescu, generalul Milea avea să conducă şi să participe în mod direct la represaliile din Piaţa Universităţii.

În mod concret, ministrul Apărării Naţionale s-a deplasat după orele 22:00, în zona Universităţii-Intercontinental, unde împreună cu şeful Securităţii, Iulian Vlad (n.n. Gl. Vlad declara în faţa Comisiei

Sursa foto: *Agerpres*

Senatoriale că nu a participat la scurta şedinţă de după teleconferinţa din 21 decembrie, prin care se instituia comanda unică şi că la represiunea din zona „Inter – Universitate" s-a găsit ca simplu spectator, mai precis în capătul străzii Oneşti), ministrul de Interne, Tudor Postelnicu, gl. Ion Hortopan, Ion Dincă şi alţi câţiva generali au constituit un grup de comandă.

Acest grup, coordonat de generalul Milea, în jurul orelor 23:00, s-a aflat în mijlocul trupelor de represiune, unde dispozitivele de reprimare fuseseră deja instalate, inclusiv primele subunităţi de tancuri ajunse în zona Dalles către orele 22:30.

Pentru mărirea efectivelor, ministrul Apărării a solicitat la Academia Militară să trimită la sediul CC două detaşamente de cadre şi ofiţeri-elevi înarmaţi. Cele 784 de cadre-ofiţeri s-au deplasat pe traseul Piaţa Romană – Universitate, fiind păstrate ca rezervă. În cele din urmă au fost amplasate în dispozitivul de blocare de la Intercontinental, în spatele militarilor de sub comanda maiorului Dorel

13. **Sinteza**... p. 102.
14. **Ibidem**, p. 101.

Amăriucăi, acolo unde presiunea manifestanţilor era cea mai puternică. Spre orele 23:30, circa 400 ofiţeri-elevi au fost scoşi din acest dispozitiv şi trimişi în faţa intrării „B" a sediului CC[15].

Aşadar, conform celor mai multe surse, coordonarea măsurilor de represalii au fost conduse de ministrul Apărării Naţionale, gl. col. Vasile Milea, lucru certificat de mai mulţi martori. Căpitanul Dan Plăvitu, unul dintre membrii grupului de transmisionişti din CC avea să declare: *Pot localiza cea de a doua mea întâlnire cu generalul în jurul orelor 23:00-24:00. Atunci ministrul Milea, îmbrăcat în ţinută militară şi purtând o scurtă îmblănită, a intrat în biroul nostru şi mi-a cerut să iau un radio telefon şi să-l însoţesc, ceea ce am şi făcut. Pe timpul deplasării către ieşire, cu noi a mai mers încă un bărbat, însă nu-mi amintesc cine era. Acesta ne-a ajuns din urmă aproape de clădirea CC al PCR. Cred că acest ofiţer era unul dintre aghiotanţii ministrului. Pe drum, spre ieşirea din clădire, generalul Milea era încordat, însă hotărât în ceea ce avea de făcut. Vorbea aproape singur şi, fiind la cel mult un pas sau doi în spatele lui, l-am auzit desluşit în timp ce afirma: «Vă arată tata Milea ce înseamnă un tanc!» La ieşirea din clădire am fost ajunşi de acel ofiţer de care am vorbit mai sus, care mi-a cerut să-i dau radio telefonul, eu executându-mă. El mi-a spus că îl va însoţi pe ministru, eu urmând să mă întorc. Ceea ce am şi făcut*[16]. De la unele balcoane s-au aruncat asupra militarilor, inclusiv asupra ministrului cu diferite obiecte.

Baricada - Simbol al Revoluţiei române

Baricada de la Intercontinental şi Balconul Operei de la Timişoara au fost şi continuă să rămână simbolurile supreme ale Revoluţiei române din 1989.

Ridicarea baricadei s-a realizat în după-amiaza zilei de 21 decembrie. Conform celor mai multe surse, construirea acesteia a început în jurul orelor 17:00[17] – alte surse indică orele 18:00-19:00 – folosindu-se scaune şi mese de la restaurantele din apropiere (Pescarul şi Dunărea), coşuri şi pubele de gunoi, containere, dar şi câteva camioane de mare tonaj. În cele din urmă s-a reuşit construirea unei baricade de cca. 3 metri înălţime, considerată, de unii dintre participanţi, destul de solidă[18]. În realitate însă, baricada nu a reprezentat un obstacol serios pentru forţele de ordine. De altfel, ea avea să fie pur şi simplu spulberată de intervenţia în forţă a două tancuri. Mult mai importantă a fost crearea în rândul revoluţionarilor a unui sentiment de solidaritate, de coeziune, de apartenenţă la aceeaşi cauză, un simbol al luptei comune anti-ceauşiste. Aşadar, în acele ore de încordare supremă, începând cu după-amiaza zilei de 21 decembrie până către miezul nopţii, baricada şi Hotelul Intercontinental, au constituit scutul pe care revoluţionarii îl aveau, cel puţin la nivel mental.

Distrugerea Baricadei a fost punctul culminant al înfruntării dintre forţele de represiune şi revoluţionari.

Iniţial s-a încercat spargerea acesteia cu ajutorul unui transportor blindat, încercare nereuşită, deoarece baricada fusese incendiată. Atunci, conform celor declarate în toamna anului 2004, de colonelul Corneliu Pârcălăbescu, Şeful de Stat Major al Gărzilor Patriotice în decembrie 1989, ministrul Apărării Naţionale, a ordonat să se transmită generalului Voinea, comandantul Armatei I, să trimită urgent în Piaţa Universităţii un număr de patru-şase tancuri. De asemenea, fostul şef al Gărzilor Patriotice a mai declarat că ministrul Milea i-a transmis direct ordin generalului Hortopan de a înlătura baricada. O altă versiune însă, cea aparţinând lt. colonel (r) Ion Stroe, îl prezintă pe ministru implicat în mod direct în reprimarea manifestanţilor. Fosta gardă de corp relatează cum fostul ministru a preluat personal conducerea ca un simplu comandant de pluton sau companie. *Ajunsese* – menţiona el după 16 ani de la desfăşurarea evenimentelor – *ca generalul Milea să comande efectiv trupa împotriva demonstranţilor. Noi mergeam printre rândurile de militari şi ministrul îi îndemna să avanseze spre baricadă. Era foarte agitat şi tensionat*[19].

Acelaşi ofiţer de Securitate, relatează un alt fapt petrecut în incinta Comitetului Central. Astfel, lt. colonel Ion Stroe, menţionează că după ce a revenit din stradă, gl. Milea a mers la Cabinetul 1, probabil, pentru a-l informa pe Ceauşescu de îndeplinirea misiunii. În anticameră, ministrul s-a întâlnit cu

15. Constantin Codrescu, Mircea Seteanu, Radu Olaru, **Armata Română în Revoluţia din Decembrie 89**, *Editura Militară*, Bucureşti, 1994, p. 63.
16. http:/www.piaţauniversittii.com/news/editoriale/e2005_20_2.asp.htm
17. Alex Mihai Stoenescu, ***op. cit.***, p. 184-190.
18. **Ibidem.**
19. **Ibidem**.

Elena Ceaușescu. Aceasta, vizibil mulțumită i s-ar fi adresat cu următoarele cuvinte: *Bravo Milea! Ai făcut o treabă foarte bună*. Răspunsul generalului a fost unul stict profesional, *Să trăiți!*[20]. Există de asemenea, o altă mărturie care îl incrimieză pe fostul ministru al Armatei. Ea aparține unui fost militar în termen și anume Lucian Claudiu Dumitrescu care în 21 decembrie 1989 făcea parte din echipajul unui TAB. Într-o declarație dată în 1990 el menționa următoarele: *În ziua de 21 decembrie aflându-mă în Unitate, după mitingul organizat la Sala Palatului s-a dat alarma. Fiecare dintre noi am primit armamentul din dotare și muniția de război aferentă, adică 300 de cartușe. Ne-am îmbarcat pe TAB în jurul orei 15:30 și ne-am deplasat cu întregul regiment către centrul orașului. Ajunși în zona Pieței Unirii, am constatat că acolo era adunată foarte multă lume care, deși demonstra pașnic, a aruncat cu diferite alimente către echipajele noastre. După lăsarea întunericului s-a primit ordin general de a se trage focuri de avertizare în aer. În acel moment echipajul din care făceam și eu parte a primit ordin să se deplaseze cu TAB-ul la Hotel Intercontinental, pentru a ne pune la dispoziția dlui general Milea. Ne-am deplasat în aceea zonă, până în dreptul intersecției cu str. Batiștei. Aici se afla domnul general Vasile Milea, împreună cu foarte mulți militari, inclusiv ofițeri superiori. Locotenentul Șerban a coborât din TAB și s-a deplasat la domnul general Milea pentru a primi ordine. Întorcându-se am înțeles că aveam misiune de a degaja bulevardul de bariera formată de către demonstranți, baricadă în care se aflau inclusiv câteva automobile care luaseră foc. Ne-am îndreptat cu TAB-ul spre baricadă încercând să degajăm bulevardul de acest obstacol. Din cauza acțiunii unor demonstranți care au băgat sub roțile vehicolului tot felul de obiecte grele, TAB-ul a rămas blocat… Precizez că pe întreaga lățime a bulevardului erau desfășurate forțe ale MApN compuse din militari în termen, ofițeri și subofițeri, TAB-uri și câteva tancuri. Toți, inclusiv militarii în termen erau dotați cu pistoale automate. Asta se întâmpla în jurul orei 24:00*[21].

Așadar, baricada a fost distrusă cu ajutorul tancurilor solicitate de ministrul Armatei. Primul dintre ele, ieșit din dispozitiv, a produs o breșă largă după care a fost urmat de celelalte patru. După ce a spart baricada, echipajul primului tanc, oprind tancul, a tras, probabil pentru intimidare, o rafală scurtă cu mitraliera de la bord, apoi s-a îndreptat în mare viteză spre intersecția de la Piața Universității de unde s-a angajat pe Bd. Republicii. La scurt timp prin spărtura produsă au pătruns și celelalte patru tancuri, două urmând același drum cu primul, în timp ce celelalte două s-au îndreptat spre Piața Unirii.

Colonelul Pârcălăbescu, aflat de față în momentul înlăturării baricadei, nu are cunoștință, cel puțin așa declară, dacă au fost victime în urma intervenției blindatelor, dar își aduce aminte că în zona baricadei se aflau protestatari și cu această ocazie s-au auzit oameni urlând. Aproape imediat au intervenit și autospeciale ale pompierilor care au aruncat cu apă și spumant asupra revoluționarilor[22].

Din declarațiile mai multor martori se mai cunoaște că în cursul acestor acțiuni s-au folosit și proiectile cu încărcături cu fumigene și lacrimogene.

În urma acțiunii blindatelor au intervenit cu brutalitate forțele de ordine care au reușit să împrăștie manifestanții ce s-au refugiat în zonele adiacente, respectiv gurile de metrou, alții spre Piața Unirii, Arhitectură, ori spre Teatrul Național - Bd. Republicii, de unde se împrăștie pe străduțele laterale.

Intervenția forțelor de ordine a produs zeci de morți și răniți. De asemenea, s-a trecut la arestarea manifestanților. Cei reținuți erau duși

20. Jurnalul Național, 27 ianuarie 2006.
21. **Ibidem**, 26 ianuarie 2006.
22. **Ibidem**, 20 ianuarie 2006.

Sursa foto: *Agerpres*

Sursa foto: *www.ap-arte.roroblogepoca-de-aur-ceausescualbumrevolutia-din-decembrie-19891717174.html*

în așa numitele *puncte de colectare*, aflate în fața Hoteleului Negoiu și în fața Ministerului Comerțului Exterior, (aceste *puncte de colectare* funcţionau deja din jurul orelor 16:00), de unde cu ajutorul unor dube erau transportaţi la sediul Miliţiei Capitalei, unde erau triaţi, și identificaţi. Aici li se aplica un tratament extrem de dur, inuman, fie că erau bărbaţi sau femei. Nici cei răniţi prin împușcare nu erau scutiţi de un astfel de supliciu. Erau bătuţi crunt, fie în sediul Miliţiei, fie erau trecuţi printre cordoane de miliţeni, în uniformă sau în civil, care-i loveau cu sălbăticie. În afara Miliţiei Capitalei, au mai existat și câteva secţii de Miliţie unde s-a aplicat un tratament abuziv organizat manifestanţilor. A fost vorba de Secţia 1 Miliţie, unde un număr de 28 de persoane au declarat că au fost bătute de un *cordon* de cadre și civili, Secţia 14 Miliţie (12 persoane reţinute și bătute), Secţia 10 Miliţie (19 persoane), Secţia 17 Miliţie (7 victime), Secţia 18 Miliţie (9 victime). Și în alte Secţii de Miliţie s-au înregistrat violenţe cu caracter izolat, cum s-a întâmplat la Secţiile 11 și 19.

Purtări abuzive s-au petrecut și în sediul fostei securităţi a municipiului București (5 victime), dar și în zona hotelurilor Negoiu și Union unul dintre locurile de triere a celor reţinuţi, unde au fost molestaţi de cadre ale Ministerului de Interne în uniformă și civili un număr de 16 persoane.

Un alt loc de unde s-au aplicat corecţii corporale persoanelor reţinute a fost sediul PCR al sectorului 2[23].

Comportamentul extrem de dur al forţelor de intervenţie, în cazul de faţă al scutierilor, dar probabil și al cadrelor miliţiei și nu numai, a fost în anumite momente sau cazuri, determinat și de unele zvonuri care, de altfel, au fost destul de numeroase în acele zile tulburi. Un astfel de zvon a fost lansat printre scutierii din zona Universităţii conform căruia mai mulţi colegi de-ai lor, ce operau în Piaţa Romană, ar fi fost înjunghiaţi de către manifestanţi. Incitaţi de astfel de zvonuri și dându-le crezare, scutierii au intervenit cu o extrem de mare ferocitate, maltratând pe cei capturaţi, călcându-i pur și simplu în picioare, obligându-i să se culce unii peste alţii în grămezi. După „triere", și aplicarea tratamentului corecţional, persoanele arestate erau transportate la penitenciarul Jilava. În urma cercetărilor efectuate s-a stabilit că unui astfel de tratament abuziv au fost supuse 235 de persoane (cu siguranţă numărul lor a fost mult mai mare)[24].

23. **Sinteza aspectelor rezultate din ancheta**... p.105.
24. **Ibidem**, p. 103.

Victimele Revoluției în București. Sfârșitul regimului totalitar

A fost timpul în care s-au făcut cele mai multe victime și s-au produs cele mai multe arestări. În aceeași noapte au fost acțiuni de împrăștiere și a altor grupuri de manifestanți din centrul capitalei. Către ora 01:00, acțiunile de împrăștiere a manifestanților din București se considerau a fi fost încheiate[25]. Conform datelor oficiale (Procuratura Militară București), în urma violențelor din 21 decembrie 1989 s-au înregistrat 49 decese, 463 persoane rănite și 698 persoane au fost reținute[26], iar până în dimineața zilei de 22 decembrie au fost arestate, de către organele de represiune, 1245 de persoane din care 670 au fost conduse direct la penitenciarul Jilava. Au mai fost reținute și alte persoane, fără însă a fi luate în evidență[27].

Noaptea de 21 spre 22 decembrie a fost considerată un succes pentru forțele de ordine. După degajarea pieții, vrând să șteargă orice urmă a represiunii, municipalitatea a trecut imediat la curățenie. Misiunea i-a fost încredințată primarului general al Capitalei, Barbu Petrescu, despre care Ion Dincă spunea că *numai primar nu a fost* și adjunctului acestuia, Vasile Bulucea. Considerându-i incompetenți, Ceaușescu i-a cerut lui Dincă să se ocupe personal de această problemă, lucru pe care acesta îl și face[28].

În dimineața zilei de 22 decembrie, ministrul Milea avea să dea ultimul său ordin prin intermediul maiorului Alexandru Rafailescu, din grupa de transmisiuni. *Dați ordin trupei, nu trage nimeni în populație și să se parlamenteze cu demonstranții*[29]. După ce a transmis acest ordin, ultimul în calitatea sa de ministru al Ministerului Apărării Naționale, gl. Vasile Milea a urcat la etajul 6 unde, după câteva minute, se sinucide.

Între timp, în jurul orelor 9:30, zeci de mii de bucureșteni ocupă Piața Universității scandând, în principal, lozinci anticeaușiste. Copleșiți de numărul mare al demonstranților, militarii forțelor armate și milițienii din dispozitiv încep să bată în retragere, evită a mai opune rezistență și încep să dialogheze cu manifestanții.

La puțin timp după citirea Decretului de introducere a stării de necesitate, în jurul orelor 11:00, a fost anunțată și moartea fostului ministru al Apărării Naționale. În comunicat se sublinia faptul că ministrul Apărării Naționale *a acționat ca un trădător, împotriva independenței și suveranității României și dându-și seama că este descoperit s-a sinucis*. În această situație foarte grea se făcea apel *către toți cei care își iubesc țara și poporul să acționeze cu cea mai mare fermitate împotriva oricărui trădător*. În continuare, în aceeași notă se afirma că *toate zvonurile și minciunile au fost dirijate în strânsă legătură cu trădătorii din țară și cu cercurile imperialiste, de trădătorul Milea, care a organizat aceste provocări, a spus minciuni și a informat fals cu situația din țară*. La sfârșitul comunicatului se făcea apel la *clasa muncitoare, țărănime și intelectualitate, la întregul popor de a acționa cu înaltă răspundere pentru a întări ordinea și liniștea*. Pentru a face față gravei situații, poporul, întreaga națiune trebuia să acționeze *în strânsă unitate, fără niciun amestec din afară* pentru *a apăra suveranitatea și independența României Socialiste*. Comunicatul a fost reluat de trei ori într-un interval scurt de timp, adăugându-se afirmația că generalul Vasile Milea nu a spus nimic despre *crimele și distrugerile din Timișoara*[30].

În jurul orei 12:00, o parte dintre manifestanții aflați în Piața Palatului (între timp începuseră să ocupe și să controleze și o parte a instituțiilor publice) pătrund în sediul Comitetului Central.

Complet derutat, abandonat de structurile instituționalizate ale statului comunist, fostul dictator părăsește, într-un elicopter, Comitetul Central, simbolul totalitarismului comunist, la ora 12:06, marcând încheierea atât a celor 25 de ani în care a codus România, cât și a regimului comunist.

25. Sergiu Nicolaescu, **Cartea revoluției. Decembrie '89**. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, *Editura Ion Cristoiu*, 2000, p. 128.
26. **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din decembrie 1989**, p. 173. Cifra celor morți prin împușcare și deci susceptibile de a fi victime ale revoluției, la Inter-Piața Universității a fost de 39 de persoane, alte nouă persoane au decedat ca urmare a unor accidente.
27. **Ibidem**, p. 180.
28. Arhiva IRRD. Doc. Nr. 75, f. 393.
29. Constantin Sava, Constantin Monac, **Revoluția Română din Decembria 1989 retrăită prin documente și mărturi**, *Editura Axioma Editt*, București, 2001, p. 285.
30. Alesandru Duțu, **Revoluția din Decembrie 1989. Cronologie**, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, *Editura Sitech*, Craiova, 2010, p. 188.

*

Sibiu, decembrie 1989 – DIA versus USLA – un tipar comun al controverselor revoluției sibiene

Cristian CHIRCA

Cei treizeci de ani care s-au scurs de la Revoluția română din decembrie 1989 au asociat, în trecerea lor, o amplă, intensă și diversă cercetare istorică, sociologică, jurnalistică, literară, juridică etc., dedicată acestui eveniment referențial al istoriei contemporane a României. Revoluția, prin semnificația și consecințele sale, ar putea fi considerat drept evenimentul de ruptură de la care curge și decurge istoria românească a timpului prezent. Acest statut de moment zero al prezentului nostru istoric presupune depășirea definiției clasice a istoriei contemporane, precum și a periodizărilor asociate acestei definiții. În acest sens, putem lua în considerare un model de periodizare cu geometrie variabilă care să acopere o serie evenimențială jalonată de două repere mobile: *post-factum* – durata unei vieți omenești (cea a martorilor) și *ante-factum – frontiera poate mai dificil de trasat dintre momentul prezent și clipa trecută, dintre ceea ce ne aparține încă și ceea ce am lăsat în urmă*[1].

Într-una din lucrările de referință dedicate cercetării istorice (*What is History)*, istoricul britanic E. H. Carr susține că adevărul istoric se află undeva între faptele obiective lipsite de valoare și judecățile de valoare (*historical truth lies somewhere between valueless facts and value judgements*)[2]. În esență, acesta consideră că deși faptele există în mod obiectiv, selectarea și interpretarea lor sunt subiective. Cu alte cuvinte, istoricul selectează din seria evenimențială un eveniment sau altul, valorizându-l prin selecție și apoi prin interpretare, ambele procese fiind evident subiective. Istoricii, ca de altfel și alți cercetători ai socialului cum sunt jurnaliștii sau scriitorii, selectează faptele și creează cadrul în care acestea capătă valoare, privind și interpretând trecutul dintr-o perspectivă proprie prin excelență individuală. Deși individuală și proprie fiecărui individ, această perspectivă este racordată la câmpul social al analizei și dezbaterii contemporane.

Scurtele considerații introductive, care cu siguranță vor fi dezvoltate într-o abordare viitoare, pot avea un impact metodologic major asupra analizei multidisciplinare a Revoluției române din decembrie 1989 prin configurarea unei linii hermenutice proprii în care interpretarea textelor dedicate Revoluției să deschidă orizonturi noi de înțelegere și cunoaștere. În acest sens, microeseul de față, care supune analizei o serie de „*fapte*" din

1. Michel Trebisch, **Statutul evenimentului în istoria timpului prezent**, în ***Istoria recentă în Europa. Obiecte de studiu, surse metode, Lucările simpozionului internațional organizat de Colegiul Noua Europă***, București, 7 - 8 aprilie 2000, accesibil pe http://www.nec.ro/data/pdfs/publications/relink/istoria-recenta-in-europa/MICHEL_TREBITSCH.pdf consultat în data de 25.05.2018.

2. E. H. Carr, **What is History?** Mcmillan, 1961 în Jan Marinus Wiersma, ***Politics of the Past: The Use and Abuse of History*** in Hannes Svoboda, Jan Marinus Wiersma, ***Politics of the Past: The Use and Abuse of History***, Renner Institut, 2009, p. 15, accesibil pe https://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/2856_EN_politics_past_en_090603_1.pdf, consultat în 12.09.2019.

capitolul Sibiu al Revoluției române din decembrie 1989, poate constitui un punct de plecare, cu atât mai mult cu cât în arhitectura dezbaterilor actuale despre Revoluție, evenimentele revoluționare din Sibiu capătă o poziție nouă, rolul și evoluția evenimentelor din orașul de pe malul Cibinului fiind tot mai frecvent resemnificate. Pe această linie, reprezentative sunt o serie de evenimente care în contextul unor interpretări diferite, au generat și continuă să genereze semne de întrebare. Numite de-a lungul celor treizeci de ani de analiză „*enigme*", „*controverse*", „*mistere*" etc., aceste evenimente, reflectate în imagini diverse, alcătuiesc un mozaic imaginar complex. Din perspectiva considerațiilor introductive, obiectivul acestui microeseu nu poate fi, cel puțin în acest stadiu al cercetării, clarificarea definitivă a problematicilor disputate, cu atât mai mult cu cât, la ora actuală, lipsa accesului la o serie de documente, încă neaccesibile cercetării istorice, pune sub semnul întrebării orice concluzie definitivă. În microeseu sunt prezentate pe scurt, două dintre aceste controverse: cine sunt autorii primelor victime în 21 decembrie și ce se ascunde în spatele cursei ROMBAC 111 din 20 decembrie 1989.

Din motive ce țin strict de economia spațiului publicistic alocat, evenimentele inventariate sunt prezentate pe scurt, prin apel, doar la relatările unor revoluționari sibieni și la documente aparținând sau invocate de Parlamentul României, SRI și Parchetul Militar. Acestea pot fi completate de cititor prin apel la social media, unde impresionanta producție jurnalistică și ampla dezbatere on-line referitoare la Revoluția din Sibiu pot oferi elemente suplimentare deosebit de semnificative. În acest fel se poate dobândi un minim spor de cunoaștere care poate genera o relativă și incipientă contrapondere la un adevăr sociologic (Teorema lui Thomas) care evidențiază că atunci *când (dacă) oamenii considerau o situație reală, ea devine reală prin consecințele ei*[3].

Primele victime – cine a executat în 21 decembrie foc asupra manifestanților

Prima victimă a acțiunii represive este înregistrată în 21 decembrie pe timpul manifestației din Piața Mare (Piața Republicii), respectiv Ion

Mititelu, urmat apoi de Gura-Liviu Nicolae, muncitori la Cooperativa „Progresul". În aceleași circumstanțe sunt răniți prin împușcare Botogan Ovidiu și Timariu Florin, ambii aflați lângă statuia lui Gheorghe Lazăr din mijlocul pieței. În acele momente, în piață se aflau, oficial, forțe ale MApN, respectiv elevi ai Școlii Militare de Ofițeri Nicolae Bălcescu (UM 01512), subunități din trupele de securitate, efective de la Centrul de dresaj câini, precum și două autospeciale de stins incendii. Mai multe surse, inclusiv martorii, în cercetarea realizată de Parchetul militar, evidențiază și existența unor bărbați de vârstă medie într-o ținută diversă, civilă sau militară, dar fără însemne de grad sau de apartenență la o structură de forță care au intervenit, inclusiv prin deschiderea focului. Conform revoluționarului Puiu Fesan *acești bărbați aveau între 40-50 ani, nu aveau epoleți, însemne de armă, cei în uniformă aveau bonete pe cap. Nu am văzut să fi avut arme de foc. Eu am mers la soldații lui Teodorescu am țipat la ei că l-au împușcat pe acel om (Mititelu). Unul din soldați (avea mustață) a zis că cei mai în vârstă din dreapta ar fi tras în el. Eu m-am dus spre aceia, am țipat la ei, dar nici unul dintre ei nu a schițat niciun gest. Acei bărbați erau grupați nu într-o formațiune anume, amestecați cu cei în civil, în uniforma albastră si kaki*[4]. Surse diverse, chiar participanți la manifestația din 21 decembrie, indică aceste persoane ca fiind autorii focului soldat cu victime. Dar, cu toate că prezența acestor „bărbați" este confirmată, proveniența lor rămâne un aspect încă neclarificat.

3. W. I. Thomas, D. S. Thomas, **The Child in America** în Ilie Bădescu, Radu Baltasiu, Ciprian Bădescu, ***Sociologia și economia problemelor sociale***, *Editura Mica Valahie*, București, 2011, p. 135.

4. Parchetul militar, Dosar nr. 200/P/2007, Rezoluție dispusă față de col. (rez) Dragomir Aurel s.a. în cauza privind evenimentele din 1989 în municipiul Sibiu, p. 25.

În mai multe relatări, mărturii și analize, inclusiv jurnalistice, se lansează ideea, prezentată uneori ca certitudine, alteori ca ipoteză, potrivit căreia *bărbații* existenți în dispozitivul militar au fost, pe rând, luptători ai DIA, cadre din structuri speciale sau comune ale securității/miliției, sau luptători ai USLA.

În prima situație, unul din documentele de la care se pornește în implicarea DIA în acțiunea represivă din Sibiu este elaborat de SRI – *Raport privind evenimentele din decembrie 1989 în județul Sibiu*, întocmit în 1993 de lt.col. Ion Rusan[5]. Conform raportului, în primăvara anului 1989, luptători ai DIA au executat mai multe exerciții de recunoaștere în municipiul Sibiu în locuri (hoteluri, acoperișuri, poduri de case) din care, în decembrie 1989, s-a executat foc. Participarea luptătorilor DIA la acțiunea represivă este o temă recurentă și tot mai frecvent invocată în ultima periodă, deși de la data lansării acestui scenariu și până în prezent nu au fost aduse în spațiul analizei publice elemente noi sau care să prezinte valoare istorică incontestabilă. În majoritatea analizelor și relatărilor, inclusiv în cele jurnalistice, memorialistice sau în relatările și articolele scrise de foste cadre ale securității și miliției, seria argumentativă a apartenenței trăgătorilor izolați la DIA propune drept probe elemente precum: mărturii ale unor persoane reținute, acte de identitate false, hărți militare, uniforme de tipul combinezoanelor negre, existența în baza unor decizii superioare, politice și militare, a unor formațiuni (așa zisele structuri 247 sau detașamentele R) destinate să ducă lupta în adâncimea teritoriului ocupat de un potențial inamic.

Acțiunea represivă, cel puțin până în data de 22 decembrie 1989, a avut în Armată un actor principal, fapt susținut de probe incontestabile în cazul revoluției din Timișoara, Cluj-Napoca, București, Brașov etc. În cazul revoluției din Sibiu, simpla extrapolare inductivă a ceea ce s-a întâmplat în Timișoara și București, dublată de un raport realizat de un fost lucrător al Securității și de martori, cu siguranță onești, dar care oferă drept probe elemente ușor de combătut, nu sunt de natură a clarifica problema, care evident rămâne deschisă. Cu atât mai mult cu cât începând cu seara zilei de 21 decembrie *Sibiul era deja un oraș liber, se putea umbla pe străzi, puteam fără nici o problemă să cântăm să strigăm, bineînțeles în limita bunului simț, așa cum ardelenii îl au și niciodată nu au încălcat regulile bunului simț*[6].

În a doua situație, există mărturii care atestă că focul ar fi fost deschis de lucrători ai miliției. Boz Ticu, militar din UM 01512 – *Privind spre dreapta mea am observat că în spațiul dintre al treilea sau al patrulea elev din dreapta mea, ceva mai în spate, la cca. doi metri, se afla un lt.maj. de miliție cu pistoletul în mâna dreaptă și cu țeava îndreptată spre față în plan orizontal și chiar pe direcția de orientare a armei sale căzuseră împușcate cele două persoane*[7]. Revoluționarul Mircea Bucur, fost președinte al Asociației Sibiu Decembrie 1989, cu referire la evenimentele din 21 decembrie din Piața Mare relata că *a venit un pluton de la Securitate care a tras, ei zic că în aer… Au tras în aer, dar a murit un om și au fost 3-4 răniți. Ce se spune e că lângă plutonul respectiv s-au mai așezat niște oameni îmbrăcați în haine militare, dar fără epoleți, fără grade și care efectiv au tras în mulțime. Deci nu Armata, ci acei indivizi, care nu știu cum au apărut, ăia au tras*[8]. Tot cu referire la momentul 21 decembrie și la cei care au deschis focul în Piața Mare, revoluționarul Nicolae Streza

5. A se vedea Alex Mihai Stoenescu, **Istoria loviturilor de stat în România**, vol. 4, partea a II-a**, Revoluția din Decembrie 1989 – O tragedie românească**, *Editura RAO*, 2012 (Cazul Sibiu), p. 626-631.
6. Declarație în cadrul sesiunii de documentare și interviuri realizate de IRRD în 23-24 mai 2019, cu revoluționarii din Sibiu, în Arhiva IRRD, Fondul IV, cota 215 (interviuri).
7. Dosarul nr.200/P/2007, Rezoluție dispusă față de col. (rez) Dragomir Aurel s.a. în cauza privind evenimentele din 1989 în municipiul Sibiu, p. 26.
8. Declarație în cadrul sesiunii de documentare și interviuri realizate de IRRD în 23-24 mai 2019, cu revoluționarii din Sibiu, în Arhiva IRRD, Fondul IV, cota 215 (interviuri).

subliniază că *s-a tras din poduri. Bănuiesc că au fost teroriști, e prea mult spus, nu știu cine a tras. Că au fost din Securitate că au fost din trupele speciale... Și atunci lumea s-a înrăit... s-a făcut o busculadă... lumea nu a mai stat în interiorul cordonului de militari și milițieni. Știu că un demonstrant a strigat: vrem mâncare și atunci un tablagiu de la armată i-a pus automatul la piept: las că-ți dau eu ție salam și mâncare acuma imediat...*[9].

În a treia situație, unul din documentele care susțin prezența unor luptători USLA în Sibiu este Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în revoluția din decembrie 1989, vol. I, în care se arată că potrivit *declarației generalului Militaru și a generalului Hortopan, în seara zilei de 23 decembrie, col. Ardelean, comandantul USLA, solicitându-i-se o evidență a efectivelor ce ar putea fi folosite pentru acțiuni de scotocire, a afirmat că el poate pune la dispoziție aproximativ 600 de luptători, având în vedere că din totalul existent lipsesc 110 pentru protecția ambasadelor și alți 80 în misiune la Sibiu din ordine superioare*. Din declarația celor doi generali reiese că în 23 decembrie, în Sibiu ar fi fost prezenți 80 de luptători ai USLA fapt care, alături de alte aspecte, ne conduce spre un alt moment controversat al revoluției sibiene.

Cursa ROMBAC 111 din 20 decembrie 1989

Sosirea la Sibiu cu o aeronavă ROMBAC, în 20 decembrie, a unui grup de bărbați, presupuși luptători într-o structură a MApN sau MI sau chiar aparținând unor servicii de informații străine, este un alt moment insuficient clarificat care alimentează, prin consecințele sale, unele aspecte controversate și încă disputate ale revoluției sibiene. Și în acest caz dezbaterea publică inventariază puncte de vedere diverse care sunt dezvoltate și argumentate după același tipar, în care cheia ce deschide ferestra spre adevăr este asociată apartenenței grupului de bărbați sosiți la Sibiu din București (sau din Budapesta via București[10]).

Referitor la acest moment, analiza materialelor studiate reține aceeași dihotomie în ceea ce privește proveniența grupului de bărbați, respectiv luptători ai DIA sau ai USLA. Conform raportului SRI din 1993, la aterizare pe aeroportul din Sibiu o parte dintre pasageri au fost preluați de două autobuze ale armatei și transportați fie la fostul hotel al partidului, unde au fost cazați cu aprobarea lui Nicu Ceaușescu, fie în UM 01512, această din urmă variantă fiind prezentată ca un argument al apartenenței acestor persoane la structurile MApN. Raportul comisiei senatoriale evidențiază însă că în 20 decembrie Elena Ceaușescu, *îngrijorată de soarta fiului ei*, a dispus trimiterea, cu un avion ROMBAC, a unui detașament de luptători USLA care să-i asigure protecția acestuia *conform declarației col. I. Ardelean, comandant USLA, făcută în fața generalilor Stănculescu, I. Hortopan, N. Eftimescu, col. N. Popescu și alții*[11].

Și Parchetul militar catalogheză explicit cursa Rombac din 20 decembrie ca fiind *o controversă* a revoluției sibiene: *s-a speculat în perioada post-decembristă că la data de 20 decembrie 1989, pentru protecţia suplimentară a lui Ceaușescu Nicu, la Sibiu a fost trimisă, în regim conspirat, o grupă militară aparţinând DIA (Direcţia Informaţii a Armatei), mai precis militari ai UM 0404 Buzău (cercetare). Aceşti militari ar fi făcut deplasarea spre Sibiu, clandestin, la bordul unei aeronave civile ROMBAC (BAC –*

Sursa foto: *www.tribuna.rostirievenimentfoto-1989-la-sibiu-sau-o-revolutie-intre-extaz-si-agonie-plus-un-spectacol-al-diversiunii-131376.html*

9. **Idem**.
10. Conform Raportul Comisiei senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din decembrie 1989, vol. II, opinii separate, p. 163. În raport este invocată relatarea unei surse în care se arată că pe timpul escalei din Budapesta la bordul avionului *au urcat 25 de tineri, tunși scurt, fără bagaje care s-au așezat pe locurile din spate fără a scoate niciun cuvânt.*
11. Raportul Comisiei senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din decembrie 1989, vol. I, p. 379.

400) ce asigura ruta București – Sibiu. Controversa a apărut și pentru că, doar pentru acea dată, cursa a fost efectuată cu o aeronavă ROMBAC, în locul uzualei aeronave de tipul AN-24. Totuși, ancheta a demonstrat că motivul înlocuirii a fost unul determinat de o necesitate de moment: aeronava ROMBAC era mai încăpătoare, astfel încât au putut fi transportate toate pachetele trimise din străinătate (mai ales din RF Germania) rudelor aflate în zona Sibiu, dată fiind comunitatea germană numeroasă în această zonă. Așadar, prezența în sine a aeronavei ROMBAC nu constituie un motiv de suspiciune[12]. Raportul comisiei senatoriale (vol. I) tinde să susțină ideea apartenenței acestui detașament la structurile USLA, argumentând că dacă ar fi aparținut DIA, atunci zborul ar fi fost unul mult mai puțin vizibil și realizat cu propriile aeronave militare de care unitățile DIA dispuneau. Concluzia comisiei senatoriale (vol. I) pe acest subiect este mai mult decât sugestivă: *rămâne ca cercetările ulterioare făcute de cei competenți să lămurească acest caz rămas încă controversat*[13]. O altă comisie senatorială (vol. II opinii separate) susține că subiectul este lămurit și concluzionează că bărbații sosiți în 20 decembrie cu avionul ROMBAC, aparțineau DIA . Elementele pe care este fundamentată această concluzie sunt: mărturiile unor elevi militari din UM 01512, dispariția unei hărți militare a municipiului Sibiu din UM 01512, confirmarea apartenenței acestui grup la DIA de către un cadru SRI, fost cadru al Securității, și faptul că pe timpul cercetării evenimentelor Parchetul nu a putut dovedi apartenența grupului la USLA.

Controversa și disputele generate de aceste două evenimente din desfășurarea revoluției sibiene sunt încă actuale și cu potențial evident de dezvoltare. Foarte probabil, diferitele interpretări vor continua să susțină narativ o dimensiune sau alta a controversei, în jocul, deja consacrat al lansării de noi ipoteze sau de noi certitudini, după caz. Un aspect însă trebuie luat în calcul. El face trimitere la acest tipar comun pe care sunt dezvoltate controversele revoluției sibiene, un tipar în care elementul central este reprezentat tocmai de dihotomia Armată (DIA) - Securitate (USLA) și de rolul acestora în revoluție. Din această scurtă prezentare și după parcurgerea unei părți semnificative din dezbaterea jurnalistică a controverselor analizate, se poate formula dacă nu o concluzie atunci cu siguranță o întrebare: Una din cheile clarificării controverselor Revoluției din Sibiu nu este oare proveniența acestor *bărbați* aflați în dispozitivele militare, la bordul aeronavei ROMBAC, pe acoperișurile clădirilor, în poduri etc.?

12. Parchetul militar, Dosar nr. 11/P/2014, având ca obiect cercetarea faptelor săvârșite în contextul Revoluției Române din decembrie 1989 și a circumstanțelor care au avut ca rezultat decesul, rănirea și lipsirea de libertate a multor persoane, vătămări psihice grave precum și distrugerea unor bunuri de patrimoniu, pe întregul teritoriu al României / Rechizitoriu, Volumul I, Ziua 05, luna aprilie, anul 2019.
13. Raportul Comisiei senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din decembrie 1989, vol. I, p. 379.

Sursa foto: *https://adevarul.ronewsevenimentsibiu-1989-razboiul-armatei-internele-1_50adac217c42d5a66398feb9index.html*

*

Craiova în zilele Revoluției române din decembrie 1989

Andreea-Iuliana BĂDILĂ

Despre primele scântei ale Revoluției declanșate la Timișoara, în Craiova s-a auzit încă din seara de 16 decembrie 1989, deoarece aici se afla Armata a III-a, care includea și Divizia 18 Mecanizată „Decebal", cu sediul comandamentului în capitala Banatului. În acest context, șeful turei operative a Armatei a III-a, lt. col. Pandele, raporta șefului de Stat Major că a primit de la Timișoara, o informație de la lt. col. Nicolae Predonescu, că *aproximativ 5-6.000 de oameni demonstrează*, preluată rapid de generalul maior Dumitru Roșu, comandantul Armatei a III-a, și transmisă generalului Ștefan Gușă, șeful Marelui Stat Major al Armatei Române[1].

În contrapondere, informații despre cele întâmplate la Timișoara au avut ecou inclusiv la nivelul cetățenilor craioveni, prin filtrul posturilor de radio occidentale „Europa Liberă", „Vocea Americii" și „BBC", care au relatat pas cu pas evoluția evenimentelor sângeroase comise de către forțele represive asupra protestatarilor. Starea de angoasă și tensiune i-a cuprins și pe muncitorii din întreprinderile din Craiova, care au început să discute în cercuri restrânse despre cele auzite.

Neliniștea acestora a fost alimentată ulterior și de decizia autorităților locale din Craiova, în frunte cu Comitetul Județean de Partid, condus de prim-secretarul Ion Traian Ștefănescu de a se implica în soluționarea problemei „huliganilor" din Timișoara. Mai exact, în urma unui ordin venit de la șeful Statului Major al Gărzilor Patriotice, colonelul Corneliu Pârcălăbescu, circa 10.000 de craioveni preluați din marile întreprinderi ale orașului Craiova și din județul Dolj au fost înarmați cu bâte, bastoane de cauciuc, ciomege sau răngi și urcați în trenuri cu scopul de a merge la Timișoara spre a restabili liniștea pe străzi.

În fața Comisiei Senatoriale pentru Cercetarea Evenimentelor din Decembrie 1989, Corneliu Pârcălăbescu a mărturisit că ordinul pentru această misiune l-a primit de la însuși Nicolae Ceaușescu, în seara zilei de 20 decembrie, ora 20:00-20:30, când i s-a „specificat" să trimită la Timișoara, 10.000 de oameni din Dolj, 6.000 din Olt și 6.000 din Vâlcea. Alături de Pârcălăbescu, a fost și prim-vicepremierul Ion Dincă, care la rândul său a confirmat în fața Comisiei: *Am plecat cu Pârcălăbescu, și l-am sunat pe Ion Traian Ștefănescu la Dolj, care a spus că îi vor fi necesare cinci garnituri de tren*[2].

Ca urmare a acestor ordine, în data de 20 decembrie, orele 22:30, muncitorii care erau în tura a II-a de la Fabrica de Avioane Craiova, dar și de la alte întreprinderi au fost preluați în autobuze și îmbarcați forțat în trenuri pentru a pleca la Timișoara, fără a ști din date oficiale care sunt motivele. Singurele lor informații erau cele aflate de la posturile de

1. Prof. Ionel Turcin, Gl.lt.(r) Marin Ilie, Gl.mr.(r) Ion Pâlșoiu, prof. Axente Corneanu, **Revoluția din Decembrie 1989 de la Craiova. Zile istorice pentru eternitate**, Ediția a II-a revizuită și adăugită, *Editura Autograf MJM*, Craiova, 2014, p. 31.

2. Laurențiu Ungureanu, **Revoluția de la Craiova începu la coadă la rahat**, 7 iunie 2013, https://adevarul.ro/news/societate/revolutia-craiova-incepu-coada-rahat-1_50ad38a77c42d5a663910029/index.html

radio străine care le creează o stare de îngrijorare, teamă și neliniște, motiv pentru care, unii muncitori au încercat să se opună plecării, iar alții au reușit să evadeze în orașele unde trenul a oprit pentru a îmbarca și oamenii de la alte întreprinderi în drumul spre Timișoara. De altfel, și această situație a devenit cunoscută publicului larg din România, tot prin intermediul „Europa Liberă" care a difuzat la știrile nopții detalii despre „tulburările" din gara Craiova, care în esență reprezentau „manifestările pline de îngrijorare ale familiilor celor îmbarcați în trenuri speciale", sub comanda ofițerilor de la gărzile patriotice, a secretarilor de partid și activiștilor, plecați la Timișoara, pentru a face „ordine" cu bâta[3].

În dimineața zilei de 21 decembrie, primii muncitori craioveni au ajuns la Timișoara, dar nu mică le-a fost surpriza când au constatat că bănățenii îi întâmpină cu pâine și alte alimente, povestindu-le despre crimele comise și măsurile represive îndurate în ultimele zile din partea forțelor de ordine. La scurtă vreme, o mare parte din muncitorii craioveni au fraternizat cu timișorenii, fiind conduși pe traseele Revoluției și participând la manifestările desfășurate în piața Operei din Timișoara, primul oraș liber al Revoluției încă din 20 decembrie.

Debutul mișcării revoluționare

Inspirați de atmosfera de la Timișoara, cu toate implicațiile sale, dar și de acțiunile revoluționare ale cetățenilor urbei la care au fost martori aproape o zi, craiovenii au pornit în seara de 21 decembrie spre casă, unde au diseminat informații celor apropiați despre realitățile văzute în capitala Banatului.

În zorii zilei de de 22 decembrie 1989, la întreprinderea Avioane, salariații din tura a III-a nu au mai plecat acasă, aflând diverse informații despre crimele de la Timișoara și solidaritatea colegilor lor cu bănățenii. Strânși în grupuri restrânse și discutând în șoaptă pe marginea acestor evenimente, muncitorii de la Avioane au avut inițiativa de a demara o acțiune de protest împotriva politicilor represive ale lui Ceaușescu și în orașul lor. În jurul orei 8:00, un grup de muncitori au dat zvonul că se bagă rahat și bomboane la un chioșc din întreprindere pentru a mobiliza oamenii să iasă afară, iar unul dintre ei, Urziceanu Venu a avut curajul de a scanda *Timișoara, Timișoara!*, fapt care *a îmbărbătat pe toată lumea*, dupa cum mărturisește Dan Talpoș, unul dintre reprezentanții mișcării revoluționare de la Avioane[4]. În încercarea de a domoli spiritele, Dumitru Geantă, directorul fabricii Avioane a venit în mijlocul oamenilor pentru a le afla intențiile, însă înțelegându-le nemulțumirile, a fost de acord să-i lase să pornească în marș spre oraș, dar cu rugămintea *de a nu vandaliza* cum s-a întâmplat la Timișoara[5].

Îndreptându-se spre centrele de putere locale ale Craiovei, în speță spre Consiliul Județean Craiova, pe un traseu de circa 7 kilometri, muncitorii de la Avioane au trecut și pe la alte întreprinderi aflate în drum, spre a-i atrage pe salariații de pe întreaga platformă industrială din zona de Est să li se alăture. Este vorba de IUG, ELECTROPUTERE, OLTCIT, ILMET, IMMR și 7 NOIEMBRIE.

Drumul muncitorilor de la Avioane nu a fost unul lipsit de pericole, întâmpinând mai multe dificultăți, pornind de la momentul critic al ieșirii pe poarta uzinei (unitate militarizată – obiectiv 444), mărșăluind ordonat pe șosea, trecând pe lângă unitatea militară 01802, unde militarii înarmați – soldați și cadre – ocupau poziții de tragere, mitralierele fiind fixate la vedere, amenințător, pe acoperișurile clădirilor și până la scoaterea muncitorilor din întreprinderile – unde erau ținuți cu ușile încuiate, respectiv sudate și evitarea trupelor înarmate care le-au ieșit în cale în zona pasajului Electroputere.

Cu toate acestea, manifestările au avut un caracter pașnic, fără acte de violență sau provocări, muncitorii de la Avioane, alături de colegii lor de la alte întreprinderi, ajungând în piața centrală a orașului și a prefecturii, după ora 11:00[6].

Eugen Sbora, vicepreședintele Asociației 22 Decembrie '89 – Avioane Craiova, și unul dintre muncitorii care s-a implicat în declanșarea protestului de la întreprinderea Avioane, vorbind despre raporturile dintre cei care au ieșit în stradă și forțele de ordine, ne-a declarat că unul dintre motivele pentru care Armata nu a tras asupra manifestanților poate fi și acela că Sorin Roșu, fiul comandantului Armatei a III-a, Dumitru Roșu,

3. **Revoluția la olteni**, în ***Ediție specială de Oltenia***, nr. 1147, 20 decembrie 2004, p. 5.
4. Arhiva IRRD, Fond IV/ 216, Interviuri Craiova (audio). 26-28.06.2019. Nr.6. Interviu realizat de Andreea-Iuliana Bădilă cu revoluționarul Dan Petre Talpoș.
5. **Ibidem.**
6. **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din Decembrie 1989**, Volumul 1, p. 527.

s-a aflat alături de aceştia, în primele rânduri: *Spre meritul lui, a stat cu noi, până în centru, a simţit şi el*, chiar dacă iniţial nu a dorit să participe[7]. Mai mult, Sbora susţine că ulterior a aflat informaţii potrivit cărora comandantul trupelor Ministerului de Interne, care avea unitatea de pregătire lângă întreprinderea Avioane, a avut ordin să tragă asupra muncitorilor, dar când au fost văzuţi *aşa mulţi oameni* (circa 4.000), soldaţilor *le-a fost teamă* să atace, chiar dacă era *câmp deschis* şi putea ieşi *măcel*. Totodată, de un real folos a fost şi un muncitor care *a riscat*, urcându-se la volanul unei maşini Oltcit, *pendulând între cele două capete ale coloanei de manifestanţi*, şi oferind informaţii despre posibilele atacuri sau pericole cu care s-ar fi putut confrunta în drumul spre centrul oraşului. *Se pusese o pâclă asupra noastră, cum sunt cetele londoneze, nu vedeai nimic, iar „teroarea creştea", mai ales după momentul când în calea angajaţiilor întreprinderilor, veneau foarte multe maşini dinspre oraş, şoferii îi salutau pe cei care mărşăluiau, apoi întorceau autovehiculele la 100-200 de metri de aceştia şi „plecau"*, îşi aminteşte revoluţionarul Eugen Sbora[8].

Acţiunea celor de la Avioane a fost una antidictatorială, anticomunistă, conştient asumată, chiar dacă riscurile au fost mari: împuşcarea muncitorilor sau pierderea libertăţii. S-a scandat: *„Jos dictatorul!"*, *„Jos tiranul, jos despotismul, totalitarismul!"*, *„Moarte călăului, moarte autorului masacrelor de la Timişoara şi Bucureşti!"*[9].

Preluarea puterii de către grupurile revoluţionare

Aflate în stare de alarmă, trupele militare, dotate cu pistoale mitralieră, cu maşini blindate şi tunuri de apă, au fraternizat cu revoluţionarii, răspunzând scandărilor din mulţime: *„Armata e cu noi!"*, şi *„Uneşte tricolorul – Armata şi Poporul!"*[10].

Din rândurile mulţimii revoltate, s-a realizat o listă de 21 de persoane nominalizate pentru a dialoga şi negocia cu autorităţile locale, în speţă cu prim-secretarul Comitetului PCR, natura

Sursa foto: *https://horatiubuzatu.wordpress.com-20110427la-craiova-a-fost-sau-n-a-fost-revolutie*

revendicărilor. Printre cei desemnaţi, se numărau reprezentanţi ai muncitorilor de la întreprinderile Avioane, Electroputere, IUG, OLTCIT, UJCM, PTTR, IIRUC, precum scriitori şi medici[11].

La câteva momente după ora 12:00, manifestanţii au pătruns în interiorul Comitetului PCR, fără a mai ţine cont de lista celor desemnaţi la negociere, însă furia acestora a luat amploare constatând că Traian Ştefănescu – primul secretar al judeţului părăsise clădirea – centrul de putere principal al oraşului. Instalându-se haosul, au avut loc mai multe evenimente, fără o ordine sau cronologie precisă: distrugerea tablourilor cu portretele lui Ceauşescu, arderea cărţilor găsite în bibliotecă şi birouri, susţinerea de la balcon a unor discursuri antidictatoriale, pline de entuziasm, formarea mai multor comitete provizorii locale care s-au perindat la conducerea evenimentelor din 22 decembrie[12], pe fondul veştii primite în jurul orei 13:00 că *„Ceauşescu a fugit!"*.

În acest context, de la balconul Prefecturii s-au ţinut primele discursuri libere, precum cel

7. Arhiva IRRD, Fond IV/ 216, Interviuri Craiova (audio). 26-28.06.2019. Nr.11. Interviu realizat de Andreea-Iuliana Bădilă cu revoluţionarul Eugen Sbora.
8. **Ibidem**.
9. **O zi pentru istorie**, în cotidianul ***„Înainte"***, An XLVI, nr.13909, sâmbătă, 23 decembrie 1989, p. 1.
10. **Ibidem.**
11. Cei 21 revoluţionari desemnaţi din mulţime: Păun Gheorghe, Cioroiu Dan, Colici Alina, Vasile Marian-Ioan, Popa Petre, Tita Ion, Cicoş Marian, Olteanu Petre, Truică Aurel, Anghel Augustin, Grigore Florian, Tuţă Traian, Smărăndoiu David, Bran Ion, Dalimon Marian, Sârbu Ioan, Velici Toma, Iubu Letiţia, Radu Cristian, Nicolae Petre, Stancu Stelian. Vezi Arhiva SSRML, Dosar Olteanu Petre, nr. 14907+19477 pe legea 341/2004, f. 25.
12. Valentin Marin, Gheorghe Sbârnă (coord.), **Dicţionar General al Revoluţiei Române din Decembrie 1989**, *Editura Militară*, Bucureşti, 2010, p. 257.

Sursa foto: *https://adevarul.ronewssocietaterevolutia-craiova-incepu-coada-rahat-1_50ad38a77c42d5a663910029index.html*

al lui Tudor Gheorghe, dar și a altor personalități intelectuale locale, cunoscute mulțimii, din domeniul teatrului, medicinei și nu numai. Pe fondul entuziasmului care cuprinsese centrul orașului, dar și pentru a acredita ideea că Armata e alături de mulțime, în jurul orei 15:00, la balcon și-a făcut apariția și generalul Dumitru Roșu care i-a asigurat pe cei prezenți că „*Armata e cu poporul!*", „*Am dat ordin să nu se tragă niciun glonț!*", „*Poporul a învins*!"[13].

După mai multe încercări de înființare a unui comitet de conducere, în jurul orelor 16:00 s-a constituit noul organ al puterii revoluționare locale: *Comitetul pentru Salvarea Națională Județul Dolj*, condus de profesorul Marin Nisipeanu căruia i-a revenit sarcina de a organiza și pune în aplicare primele măsuri libere pentru buna funcționare a orașului, precum aprovizionarea populației cu alimente, cu apă, gaze, energie electrică și termică, precum și crearea unor strategii de apărare a întreprinderilor care veghează la paza bunurilor obștești și la consolidarea vieții economice și sociale ale orașului[14]. Totodată, Nisipeanu a solicitat și sprijinul Armatei în apărarea obiectivelor publice și apărarea liniștii în oraș[15], motiv pentru care în Consiliul FSN din județul Dolj, au fost aleși ulterior și militari, în frunte cu generalul Dumitru Roșu[16].

Instaurarea psihozei teroriștilor

Începând cu seara zilei de 22 decembrie 1989, în orașul Craiova se *dezlănțuie* o puternică acțiune de intoxicare cu *informații false* menită să creeze confuzie, panică, insecuritate, *să paralizeze conducerea, să blocheze și să disipeze forțele militare*[17]. Astfel, în cadrul comandamentelor și unităților militare au fost răspândite nenumărate informații despre posibile atacuri asupra unor obiective industriale, spitale, școli, dar și semnalarea unor persoane sau forțe necunoscute în apropierea acestora. În plus, unitățile militare au fost anunțate despre aterizările unor elicoptere în zonele învecinate cazărmilor, iar prin rețelele radio au fost interceptate

13. Prof. Ionel Turcin, Gl.lt.(r) Marin Ilie, Gl.mr.(r) Ion Pâlșoiu, prof. Axente Corneanu, ***op. cit.***, p. 99.
14. **O zi pentru istorie** în cotidianul ***„Înainte"***.
15. **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din Decembrie 1989**, p. 528.
16. Gen. de divizie (r), prof. univ. dr. Costache Codrescu (coord.), **Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989. Studiu documentar**, Ediția a II-a revăzută și completată, *Editura Militară*, București, 1998, p. 334.
17. **Ibidem**, p. 335.

diverse convorbiri în limbile arabă, bulgară, engleză sau rusă[18].

Odată cu lăsarea serii și apariția primelor focuri de armă, în noaptea de 22 spre 23 decembrie, s-a instalat și psihoza teroriștilor, un război psihologic și electronic prelungit până după Ajunul Crăciunului. Agresiunea radio-electronică a generat o invazie de ținte aeriene, iar convorbirile interceptate de către unitățile militare au indicat implicarea unor forțe din exterior.

Atât în ziua de 23 decembrie 1989, cât și în noaptea de 23 spre 24 decembrie 1989, persoane neindentificate, considerate a fi *teroriști* au trecut la executarea de foc real și simulat asupra unităților militare, din blocuri, zone verzi, de pe acoperișuri, inclusiv din apartamentele unor blocuri situate în vecinătatea unităților, doar de la etajele superioare[19]. Dacă în ziua de 23 decembrie s-a tras asupra comandamentului UM 01083, a cazărmilor UM 01047 și asupra altor unități situate pe Calea Caracalului, atacurile venind dinspre acoperișurile blocurilor aflate în zona Parcului Poporului și al Școlii generale nr. 29, noaptea a fost rândul subunităților destinate apărării Aeroportului să treacă la dispozitivul de luptă, deoarece s-a tras asupra lor cu arme automate. Atacurile armate au continuat și în noaptea de 23 spre 24 decembrie, focul fiind concentrat de data aceasta asupra unităților din Calea Caracalului, în special cele din direcția sud-est. Printr-un atac violent, elementele diversioniste au reușit să incendieze Depozitul de Carburanți al UM 01047 Craiova, incident soldat cu 4 militari morți și 3 răniți[20].

Acțiunile de diversiune, cât și operațiunile de prindere a teroriștilor, au continuat până pe 25 decembrie, când atacurile împotriva unităților au încetat în totalitate. Unul dintre cele mai cunoscute, dar și controversate episoade care a avut în prim-plan cetățenii străini îl reprezintă incidentul nefericit din „Valea Rea", comuna Brădești, județul Dolj, înregistrat la primele ore ale dimineții de 24 decembrie 1989. În urma unor informații primite în noapte de colonelul Dumitru Cioflină, aflat la Unitatea Militară 02540, de la brigada de grăniceri din Drobeta-Turnu Severin, Armata Română a deschis focul asupra unui grup de mașini în care se aflau cetățeni sovietici[21].

Percepuți a fi teroriști, grupați într-o coloană de 15-16 autoturisme înmatriculate în URSS, care se îndreptau *în mare viteză* spre Craiova, cu scopul *de a arunca în aer Combinatul Chimic*, Cioflină i-a cerut locotenentului-colonel Florian Stănescu să se deplaseze de urgență cu o unitate de militari pe șoseaua Craiova-Filiași pentru a-i întâmpina. În scopul blocării accesului spre municipiu a acestor teroriști, și reținerea lor, s-a constituit un filtru în zona pasajului peste calea ferată din apropierea localității Brădești. În jurul orei 5:30 dimineața, dinspre Filiași și-a făcut apariția o coloană de cinci mașini (patru Lada și un Moskvici), înmatriculate în URSS, în care se aflau 15 cetățeni sovietici, opt bărbați și șapte femei. Deși aceștia au oprit inițial, neînțelegând limba română, respectiv somațiile venite din partea comandantului misiunii – Stănescu, au început să ruleze mașinile în marșalier, moment în care militarii din TAB-uri au primit ordin să tragă asupra lor. După trei serii de focuri, s-au înregistrat nouă persoane rănite dintre care două au decedat la începutul anului 1990: Kuzik Boris Mihailovici și Melniciuc Nadejda Stepanova.

Ulterior, sătenii și militarii au verificat mașinile suspecte, dar nu au găsit arme sau muniție. Persoanele rănite au fost transportate la spitalele din Craiova și Filiași, iar cele care au scăpat de sub ploaia de gloanțe, au reușit în câteva zile, prin diverse mijloace (mașini de ocazie) să părăsească granițele României[22]. Identitatea așa-zișilor teroriști a rămas un subiect controversat, părerile fiind împărțite, între aserțiunea potrivit căreia *sovieticii barați la Brădești erau agenți KGB/GRU sub acoperire* și versiunea că *străinii mitraliați în Câmpia Olteniei au căzut victime într-un război cu care n-aveau nicio legătură*. Nu în ultimul rând, sunt și interpretări care arată că e posibil să fi fost *din ambele categorii: și agenți, și turiști*[23].

Coloana de mașini de la Brădești nu a fost singura care și-a făcut apariția pe raza județului Dolj, ci a mai existat una de 8-10 autoturisme cu cetățeni sovietici care intenționa să se deplaseze spre Craiova, pentru a ajunge la București, dar în acest caz nu au existat victime, cadrele militare ghidând-o pe un itinerar ocolitor spre capitală[24].

18. **Ibidem.**
19. **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din Decembrie 1989**, p. 529.
20. **Ibidem.**
21. Grigore Cartianu, **Crimele Revoluției. Sângeroasa diversiune a KGB-iștilor din FSN**, *Editura Adevărul Holding*, București, p. 396.
22. **Ibidem**, p. 397.
23. **Ibidem**, p. 395.
24. **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din Decembrie 1989**, p. 531.

Sursa foto: *https://www.romaniatv.netcraiova-si-constanta-orase-martir-ale-revolutiei-din-1989_2232.html*

Tot în dimineața zilei de 24 decembrie 1989, în cartierul Valea Roșie s-au auzit focuri de armă, când din zona blocurilor 42, 43 și 43 s-a tras asupra cazărmilor din vecinătate. La solicitările locatarilor din mai multe imobile aflate în preajma unităților militare, câteva grupuri de soldați au fost trimiși în operațiuni de *scotocire* a zonei pentru a prinde diversioniștii. Pentru a lichida acțiunile teroriste, relevante au fost acțiunile de verificare în zonele de unde se trăseseră asupra obiectivelor militare: Parcul Poporului, Hipodrom, Cimitirul Românești, Valea și Dealul Fetii, pădurile Făcăi și Malu Mare, cât și comunele din apropiere.

Din cauza organizării superficiale a acțiunii, a lipsei unor măsuri de recunoaștere, identificare și cooperare între dispozitivele unităților militare, s-a ajuns la deschiderea focului când militarii au ieșit pe terase sau au apărut în dreptul unor ferestre. În schimbul de focuri executate din eroare, sau de către posibilii teroriști, au fost împușcați mortal, plutonierul Mihai Melinescu și salariatul civil Emil Doru Constantinescu, și răniți, locotenentul major Venus Constantin Mirea și căpitanul Ilie Constantin Dindirică[25]. Și nu sunt singurele victime.

Bilanțul victimelor

Potrivit unui document al Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar Timișoara emis la solicitarea Asociației Umanitare pentru Protejarea și Sprijinirea Invalizilor, Răniților și Urmașilor celor căzuți în timpul Revoluției din Decembrie 1989, în timpul evenimentelor din 1989 desfășurate în orașul Craiova au murit 18 oameni[26], declarați eroi-martiri, iar 65 au fost răniți[27]. Totodată, din

25. **Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989**, p. 336.

26. Lista celor decedați: Soneriu Damian Horea, Jianu Eugen Dan, Matei Ion, Ungureanu Alexandru, Dragu Simion, Hilă Mircea, Giughici Slobodan Milorad, Ambrus Dănuț Viorel, Stoica Iulian Florian, Mormoe Florea, Ghiță Gheorghe, Georgescu Vali Marian, Melinescu Mihai, Contantinescu Emil Doru, Mănescu Gheorghe, Orășanu Virgil, Albu Marian și Trașcă Ilie. În ceea ce privește numărul celor care au decedat la nivelul municipiului Craiova, trebuie spus că atât în **Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din Decembrie 1989**, p. 533 cât și în **Rechizitoriul emis de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, secția Parchetelor Militare**, în 2014, p. 203 se arată că au existat 24 de morți.

27. Ministerul Public, Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Timișoara, **Notă către Asociația Umanitară pentru Protejarea și Sprijinirea Invalizilor, Răniților și Urmașilor celor căzuți în timpul Revoluției din Decembrie 1989**, nr. 55/VIII-1/2015, p.1-4.

memoriul privind acordarea titlului de *Oraș martir* Municipiului Craiova, reiese că numărul morților înregistrați pe raza județului Dolj a fost de 30, dintre care 19 în municipiu[28].

În privința persoanelor reținute de militari și civili în perioada 23-30 decembrie 1989, documentele relevă că acestea nu au fost predate procurorilor militari, ci au fost puse în libertate la scurtă vreme de către organele fostei miliții. Cercetările ulterioare au condus la concluzia că persoanele reținute, în general la sesizarea unor cetățeni, *nu au desfășurat acte de terorism și nu au deținut acte, obiecte, armament, muniție sau alte bunuri care să prefigureze o astfel de activitate*[29]. Acest fapt este confirmat și de Rechizitoriul emis de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, secția Parchetelor Militare, care arată că un număr de 27 de persoane suspecte au fost reținute, însă asupra lor nu s-au găsit arme, înscrisuri sau alte dovezi care să conducă la incriminarea lor[30].

În urma cercetării evenimentelor din decembrie 1989 desfășurate în orașul Craiova, putem concluziona că manifestările de revoltă ale muncitorilor din marile întreprinderi, cât și ale celorlalți cetățeni care au ieșit în stradă împotriva regimului lui Nicolae Ceaușescu au avut un caracter nonviolent, în primul rând datorită Armatei, care a fraternizat cu mulțimea ajunsă în piața centrală a orașului, unde se aflau principalele centre de putere locală.

Inițiatorii mișcării revoluționare de la Craiova au fost muncitorii de la Întreprinderea Avioane, care în dimineața zilei de 22 decembrie 1989, prin filtrul informațiilor aflate atât prin intermediul posturilor de radio străine, în special de la „Europa Liberă", cât mai ales din mărturiile colegilor care fuseseră forțați să meargă la Timișoara, despre crimele și acțiunile represive ale organelor statului asupra celor care au avut curajul să se opună politicilor dictatoriale ale lui Nicolae Ceaușescu, au decis să urmeze exemplu fraților care au dat tonul Revoluției.

În ciuda faptului că „Avioane" era o întreprindere militarizată, fără probleme de natură social-economică, personalul angajat era cel mai tânăr de pe platforma industrială a orașului, cu un nivel intelectual mai ridicat și predispus la schimbare, motiv pentru care a asimilat mai rapid vâltoarea fenomenului revoluționar, mai ales pe fondul acțiunilor sângeroase înregistrate în capitala Banatului.

Acțiunea de protest inițiată de salariații de la Avioane a fost factorul declanșator și coagulant al întregii mișcări revoluționare din Craiova. Prin rolul asumat, Avioane Craiova a contribuit decisiv la ieșirea în stradă a salariaților din unitățile economice de pe platforma de Est precum IUG, OLCIT, ELECTROPUTERE și nu numai, reușind să mobilizeze, să încurajeze și să canalizeze energia maselor de cetățeni ai Craiovei către zona centrală a orașului, fapt care a determinat trupele înarmate să fie descurajate în a deschide focul.

Dramatic rămâne faptul că începând din seara zilei de 22 decembrie 1989 și până în Ajunul Crăciunului, Craiova a fost victima focurilor de arme, a războiului psihologic cu teroriști, a diversiunilor radioelectronice, a zvonisticii și a informațiilor false, acte soldate cu pierderi de vieți omenești, persoane rănite sau mai grav, rămase invalide pentru tot restul vieții, copii rămași orfani, văduve suferinde, traume psihologice și amintiri sângeroase.

Sursa foto:*https://romanianrevolutionofdecember1989.comtagcraiova-decembrie-1989*

28. Prof. Ionel Turcin, Gl.lt.(r) Marin Ilie, Gl.mr.(r) Ion Pâlșoiu, prof. Axente Corneanu, ***op. cit.***, p. 276.
29. Ministerul Public, Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Timișoara, **Notă către Asociația Umanitară pentru Protejarea și Sprijinirea Invalizilor, Răniților și Urmașilor celor căzuți în timpul Revoluției din Decembrie 1989**, nr. 55/VIII-1/2015, p. 1.
30. Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, secția Parchetelor Militare, **Rechizitoriu**, volumul I, Dosar nr. 11/P/2014, p. 204.

*

Noile Structuri de putere CJFSN Buzău și FSN Municipal

Alexandru GRIGORIU

CJFSN Buzău

În seara zilei de 22 decembrie și la Buzău a început un adevărat război al zvonurilor. Apa otrăvită, atacul iminent al teroriștilor, sosirea unor elicoptere de la Boboc, trageri la podul de la Mărăcineni, remobilizarea miliției[1], spargerea sucursalei centrale a CEC și a diverselor alimentare[2] au fost câteva dintre zvonurile ce i-a determinat pe liderii revoluționari să ia decizii care să preîntâmpine o situație dezastroasă în județ. În acest sens, s-au luat măsuri în mod frecvent pentru asigurarea paziei obiectivelor importante din județ. Directorii instituțiilor vizate au fost contactați atât pentru luarea deciziilor necesare întăririi pazei, cât și pentru buna desfășurare a activităților care aveau legătură cu aprovizionarea populației cu alimente, apă, electricitate, căldură etc[3]. Pentru apărarea unor obiective importante au fost trimiși reprezentanți ai Frontului[4]. În același timp s-au luat măsuri și pentru *constituirea Consiliilor FSN în unitățile administrative, industriale și sociale din teritoriu*, ocazie cu care, pe parcurs, *au fost înlocuiți toți primarii din comune și orașe și mulți alți conducători a căror activitate a fost considerată ca incorectă*[5]. Nu a fost neglijată nici paza Palatului. Revoluționarii au primit sarcini pentru apărarea unor poziții bine precizate[6].

În aceeași noapte s-au luat măsuri și pentru apărarea tipografiei[7]. Primul număr din Viața

1. Arhiva SSPR, dosar nr. 2.923, Coman Gheorghe, f. 28.
2. **Ibidem**, dosar nr. 478, Lascăr Tudorel, f. 23.
3. **Ibidem**, dosar nr. 2.137, Ion Vasile, f. 24.
4. „Eu am primit misiunea de la Președintele Consiliului Județean FSN de a organiza apărarea obiectivelor de importanță majoră de pe Valea Slănicului și în mod special de la com. BECENI." **Ibidem**, dosar nr. 14.913, Șerban Ioan, f. 33.
5. **Ibidem**, dosar nr. 2.137, Ion Vasile, f. 24. „*O altă acțiune de mare amploare pe care am avut-o în sarcină a fost constituirea Consiliilor locale ale FSN în fabrici, uzine, sate, comune și orașe. Eu, împreună cu domnul arhitect Mihnea și cu domnul Ivan, am mers pe Valea Buzăului – până la Nehoiu, pentru constituirea CFSN Locale, precum și pentru schimbarea din funcție a unor oameni care dețineseră funcții și în timpul dictaturii și nu mai erau doriți de oamenii cu care lucrau. Așa s-a întâmplat la „Fabrica de textile" Nehoiu, la Spitalul orășenesc Nehoiu, unde directorii – prin dorința salariaților – au fost schimbați din funcții datorită abuzurilor pe care le-au făcut. De asemenea am constituit CFSN la „Chimica "Buzău, la Fabrica de Bere Buzău, Agrocoop Buzău, ICSAP – Buzău. Autobaza II Buzău etc*". **Ibidem**, dosar nr. 1.910, Damian Constantin, Declarație de martor - Simion Georgică, f. 42
6. „*În jurul orelor 20:30 am fost amplasați în diferite puncte ale Palatului pentru asigurarea pazei acestuia, deoarece se primise informația că Palatul urma să fie atacat de teroriști pentru anihilarea punctului de comandă al Revoluționarilor. Eu am avut ca misiune să supraveghez, de la unele din ferestrele Palatului amplasate la etajul 1 , latura de acces spre Palat dinspre judecătorie*" **Ibidem**, dosar nr. 2147, Moisac Stelian, f. 38; „*După orele 15:30 am primit ordin să fac pază la clădirea în partea din spate împreună cu alți revoluționari.*" Ibidem, dosar nr. 14.913, Șerban Ioan, f. 33; „*Am participat la instalarea stației și difuzoarelor din balcon, după care am fost repartizat să fac pază la ușa din nord-vest a palatului, până au venit soldații din cadrul MApN care m-au înlocuit*". **Ibidem**, dosar nr. 478, Lascăr Tudorel, f. 21.
7. **Ibidem**, dosar nr. 478, Lascăr Tudorel, f. 23.

Buzăului, o ediție specială intitulată *Viața Buzăului. Ediție specială a unui ziar liber, al poporului liber,* a apărut în seara zilei de 22 decembrie și se deschidea cu titlul *„Cetățeni! Locuitori ai Buzăului!"* care avea rolul de a atrage atenția buzoienilor cu privire la noile realități. Prin mesajul textului din articol, locuitorii municipiului erau îndemnați să fie rezervați în manifestarea bucuriei care nu trebuia *să întunece cugetele* determinând manifestări care să conducă la distrugerea bunurilor făurite *cu trudă și sacrificii*. Totodată, buzoienii erau chemați să sprijine *din toate puterile, noile autorități ale poporului liber pentru a reorganiza întreaga viață economică și socială, așa cum ne-o dorim, în libertate demnitate și fericire*. Buzoienilor li se amintea că au trăit în *teroare* și că *acest lucru nu trebuie să se mai întâmple niciodată în această țară sfântă*[8]. Această primă ediție a fost adusă în seara aceleiași zile în Piața Daciei și distribuită revoluționarilor de către Coman Gheorghe și Sburlan Vasile[9].

Pentru a gestiona numeroasele informații care circulau, au fost trasate sarcini speciale anumitor persoane din Palat care primeau și dădeau informații cetățenilor din oraș și județ în legătură cu evoluția evenimentelor. Tot în acest sens a fost contactat și CFSN București care a fost înștiințat de faptul că la Buzău *puterea locală a fost preluată de revoluționari*[10]. Legătura cu CFSN București, la acel moment, dar și după aceea, a fost menținută prin intermediul lui Mihai Montanu, Paul Jerbaș și V. Militaru[11]. Legăturile cu CFSN București s-au realizat cu ajutorul lucrătorilor din telecomunicații care, pe lângă realizarea conectării revoluționarilor din Palat cu cei din București, au *anihilat* și legăturile Securității[12].

După constituirea unei noi structuri a CJFSN, între orele 21:00 și 22:00[13], din cauza, în special, a zvonurilor privind o iminentă atacare a Palatului de către teroriști, o parte dintre membrii CJSFN au părăsit sediul Comitetului, iar cei rămași au ieșit pe stradă pentru a îndemna oamenii să li se

Sursa foto: *http://costintanasescu.comSocial25-de-ani-de-la-Revolutia-din-1989.-Eroii-nu-mor-niciodata_9972*

alăture[14]. Tot acum, fostul prim secretar, alături de alte persoane din Palat, le-a sugerat celor prezenți în clădirea fostului Comitet Județean de partid să părăsească sediul și să revină a doua zi. O parte dintre ei au plecat, o altă parte *s-au ascuns și nu au plecat*[15]. Paralel cu crearea CJFSN, s-a desfășurat și crearea FSN Municipal.

FSN Municipal

Evenimentele care au avut loc în cadrul Consiliului Popular (Casa Albă) au fost similare celor desfășurate în Palatul Comunal. Noua situație a determinat, la nivel general, luarea unor măsuri asemănătoare de către conducerile revoluționare din Casa Albă și Palatul Comunal. Și aici, vechiul regim luase măsurii pentru asigurarea pazei, formată, așa cum relata unul dintre martori, din *ofițeri de miliție cu grade superioare*[16]. Revoluționarilor care protestau în fața Casei Albe, li s-au alăturat și o parte dintre cei care veneau din Piața Daciei[17], între cele două clădiri pendulând pentru un timp o parte a acestora. Și la Casa Albă, după ce au intrat în clădire, revoluționarii au verificat încăperile din sediu și au trecut la îndepărtarea simbolurilor comuniste pe care le-au ars[18]. Printre cei care au intrat în sediul

8. **Ibidem**, dosar nr. 2.313, Vasile Sburlan, f. 18.
9. **Ibidem**, dosar nr. 2.923, Coman Gheorghe, f. 28; **Ibidem**, dosar nr. 2.313, Vasile Sburlan, Declarație de martor Miriță George. f. 65.
10. **Ibidem**, dosar nr. 2.137, Ion Vasile, f. 24.
11. **Ibidem**, dosar nr. 471, Vasile Gheorghe, f. 11.
12. **Ibidem**, dosar nr. 2.143, Costea Nicolae, f. 24.
13. **Ibidem**, dosar nr. 1952, Macsim Marcel, f. 18; **Ibidem**, dosar nr. 1.910, Damian Constantin, f. 8; **Ibidem**, dosar nr. 14.913, Șerban Ioan, f. 33.
14. **Ibidem**, dosar nr. 2.137, Ion Vasile, f. 24.
15. **Ibidem**, dosar nr. 3.201, Pandele Gh. Emanoil. f. 37.
16. **Ibidem**, dosar nr. 20.091, Dârja Octavian, f. 9.
17. **Ibidem**, dosar nr. 481, Sava Ricu Dan, f. 18-19.
18. „Am intrat în incinta sediului municipal p.c.r. împreună cu o parte din manifestanți, trecând la verificarea încăperilor,

Sursa foto: *https://adevarul.rolocalebuzaula-buzau-revolutia-1989-s-a-soldat-25-morti-asistenta-salvare-murit-timpul-interventii-1_52b6ceb6c7b855ff56ebfad4index.html*

Comitetului Municipal al PCR, au existat, precum în Platul Comunal, *elemente turbulente* ce *doreau să distrugă bunuri materiale sau chiar să fure*[19] şi care *s-au dedat la acte de jaf şi vandalism*[20]. Această situaţie i-a determinat pe revoluţionari să se organizeze şi să-i îndepărteze din sediul primăriei pe cei care nu doreau ca acţiunea lor *să se transpună într-o anarhie, să se distrugă bunurile materiale şi compromiterea acţiunii maselor*[21]. Cu privire la vechea nomenclatură din cadrul primăriei există două variante. Prima dintre acestea relatează că la momentul intrării revoluţionarilor în primărie aceasta, printre care şi Victoria Muşat, din luna septembrie primar al municipiului, se afla încă în sediu şi a fost îndepărtată de la conducere[22]. A doua variantă susţine că atunci când revoluţionarii au ajuns în clădirea Casei Albe acolo nu mai era niciun reprezentant al nomenclaturii comuniste[23].

Imediat după îndepărtarea persoanelor indezirabile din primărie, revoluţionarii au trecut la constituirea Consiliu Municipal Provizoriu al Frontului Salvării Naţionale[24]. Acesta a fost considerat *organ de coordonare a activităţii revoluţionare ca şi cea economică, socială şi de pază a obiectivelor din municipiu*[25].

La constituirea CFSN Municipal au luat parte şi foştii reprezentanţi ai nomenclaturi comuniste. Încă din seara de 22 decembrie, un reprezentant al comitetului de partid, făcea apel către cei din faţa primăriei să nu plece deoarece era nevoie de ei[26]. Ulterior, au început să vină foşti funcţionari ai primăriei şi membrii ai comitetului de partid. O parte dintre aceştia s-au ascuns într-un birou de la etajele superioare de frica tinerilor care veniseră în grupuri pentru a le cere *socoteală pentru unele fapte anterioare*[27]. Doar intervenţia lui Moise Emil, *muncitor ca şi ei*, i-a scăpat pe vechii nomenclaturişti de răzbunare[28]. Prima versiune a CFSN Municipal a avut în componenţa sa 17 membrii, dintre care 7 din vechiul comitet de partid Buzău. În legătură cu atitudinea fostelor cadre de partid faţă de noua situaţie, Moise Emil consemna că: *Nu era greu de remarcat faptul că cei din partidul comunist aveau o atitudine ostilă faţă de cele ce se întâmplau. De câte ori CFSN BZ: trebuia să ia o hotărâre, aceasta era luată de câte 3-4 dintre aceştia, cu uşile închise, fără consultarea celorlalţi din Consiliu*[29]. În plus, aceştia au cerut ca fiecare membru să fi primit o caracterizare de la locul de muncă. În cazul lui Emil Moise, aceasta fusese cerută în mod denaturat[30]. Prezenţa unor vechi nomenclaturişti în noul for de conducere municipal a nemulţumit o parte a revoluţionarilor şi i-a determinat să încerce o îndepărtare a acestora. Acest fapt s-a dovedit a fi destul de anevoios, realizarea sa venind relativ târziu, după o „luptă acerbă"[31].

aruncându-se pe ferestre materialele de propagandă comunistă, cărţi politice, drapele comuniste, tablourile dictatorilor şi altele de acest gen". **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Neculai, f. 10; **Ibidem**, dosar nr. 481, Sava Ricu Dan, f. 19.

19. **Ibidem**, dosar nr. 481, Sava Ricu Dan, f. 19.
20. **Ibidem**, dosar nr. 476, Şerban Gheorghe, f. 9; **Ibidem**, dosar nr. 3.249, Eusebiu Pavel, f. 9.
21. **Ibidem**, dosar nr. 481, Sava Ricu Dan, f. 19; **Ibidem**, dosar nr. 476, Şerban Gheorghe, f. 9.
22. **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Neculai, f. 10.
23. **Ibidem**, dosar nr. 481 , Sava Ricu Dan, f. 19; **Ibidem**, dosar nr. 769, Moise Emil, f. 42.
24. „În noaptea de 22 spre 23 decembrie s-a format Consiliu Municipal Provizoriu al Frontului Salvării Naţionale, care, alături de... Gheorghe, Tronaru Ion, Moise Emil, Calen Eugen, Ungureanu Ionel şi alţii, am făcut şi eu parte". **Ibidem**, dosar nr. 476, Şerban Gheorghe, f. 10-11.
25. **Ibidem**, dosar nr. 473 , Iancu Neculai, f. 11.
26. **Ibidem**, dosar nr. 769, Moise Emil, f. 42.
27. **Ibidem.**
28. **Ibidem.**
29. **Ibidem**, dosar nr. 769, Moise Emil, f. 43.
30. **Ibidem.**
31. **Ibidem.** Relatând despre acest aspect, Nitulescu Gheorghe, care fusese desemnat de către Paul Ştirbu din conducerea

Imitând deciziile CJFSN și în cadrul CFSN Municipal *s-a trecut imediat la activitate luându-se legătura cu întreprinderile din oraș pentru a furniza fără întrerupere energia termică pentru încălzirea locuințelor, furnizării apei calde și reci, aprovizionarea magazinelor specializate pentru distribuirea de produse de strictă necesitate (carne, pâine, lapte și produse din lapte, legume etc.) și de a pune în vânzare stocurile cu marfă care erau greu de găsit la acea vreme și se vindeau preferențial*[32].

O altă acțiune similară celei luată în cadrul CJFSN a fost aceea a realizării unui miting anticomunist. Încă de la ora 5:00 a dimineții de 23 decembrie, Moise Emil, Neagu Claudiu și Badiu Gheorghe, au luat caravana cinematografică și s-au deplasat pe străzile orașului anunțând organizarea, în aceeași zi, a unui miting anticomunist în Piața Daciei[33]. La fel, tot din nevoia de a crea un cadru sigur desfășurării activităților și a valida persoanele și acțiunile care erau parte la procesul revoluționar, la 24 decembrie, Moise Emil împreună cu un student au realizat o ștampilă care asigura liberă trecere prin oraș[34].

Și cei din Casa Albă s-au confruntat cu numeroase *apeluri de la diverse unități sau persoane fizice prin care se solicita ajutor în vederea asigurării pazei, asistență sanitară, sau diverse alte probleme*[35]. Acestea au fost centralizate într-un registru și, atunci când *situația ne depășea*[36], *se verificau și se transmiteau organelor competente (Armata a II-a, salvare etc.) de fiecare dintre noi atunci când eram de serviciu la telefon (secretariatul fostului prim secretar PCR)*"[37].

Zvonurile cu privire la desantul și atacul teroriștilor s-au repetat și în cazul revoluționarilor din clădirea Consiliului Popular Municipal[38], iar începând cu seara zilei de 23 decembrie s-a deschis focul și asupra acesteia[39]. Similar deciziilor luate de către cei din Palatul Comunal, și revoluționarii din Casa Albă au constituit patrule care au asigurat paza instituției și a zonelor adiacente[40].

Evenimentele din cadrul Paltului Comunal și de la Casa Albă, a cunoscut numeroase situații similare. Distrugerea propagandei comuniste, coordonarea activităților unor obiective importante din sectorul alimentării populației, asigurarea pazei instituțiilor și crearea de patrule pentru menținerea ordinii, verificarea zvonurilor, gestionarea relației cu vechea nomenclatură sunt câteva dintre situațiile și activitățile comune cu care s-au confruntat cele două noi foruri de conducere care au primit răspunsuri similare din partea acestora. Crearea FSN ca noua structură de putere la nivel județean și municipal avea nevoie pentru a se menține, în concepția revoluționarilor, și de sprijinul Armatei.

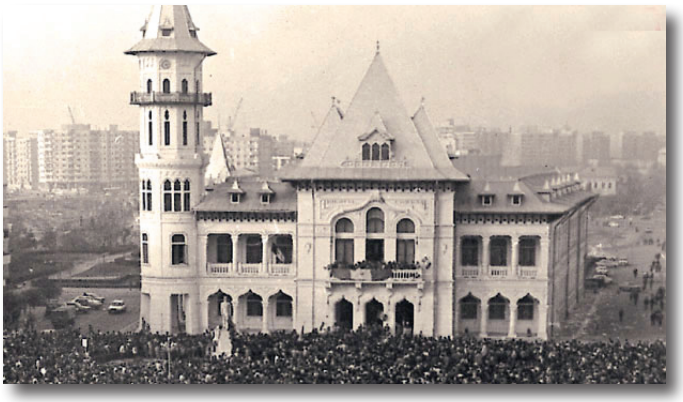

Sursa foto: *https://www.jurnaluldeb zau.rostiri28-de-ani-de-la-revolutia-din-1989-eroii-au-fost-comemorati-in-prezenta-autoritatilor*

CJFSN pentru a se ocupa de organizarea activității Comitetul Municipal al PCR și Consiliul Popular al Județului Buzău, preciza: „În grupul de conducere al Municipiului Buzău – unii revoluționari nu-l doreau pe Gheorghe Mirică, care s-a dovedit loial revoluției". **Ibidem**, dosar nr. 2.921, Nițulescu Gheorghe f. 26.

32. **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Nicolae, f. 11.
33. **Ibidem**, dosar nr. 769, Moise Emil, f. 42-43.
34. **Ibidem**, dosar nr. 476, Șerban Gheorghe, f. 13.
35. **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Neculai, f. 10.
36. **Ibidem**, dosar nr. 481, Sava Ricu Dan, f. 19.
37. **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Neculai, f. 10.
38. *„După miezul nopții, deci în noaptea de 23 spre 24 decembrie, în jurul orei 01, se primește prin telefonul operativ înștiințarea că deasupra noastră se lansează desant aerian terorist."; „Pe la orele 23:00 se primește telefon prin care eram anunțați că dinspre Râmnicu Sărat sosește o garnitură militară ce trece prin Buzău spre București și că de la Mizil se îndreaptă spre Buzău un camion cu Teroriști"*. **Ibidem**, dosar nr. 476, Șerban Gheorghe, f. 12-13.
39. **Ibidem**, dosar nr. 476, Șerban Gheorghe, f. 12.
40. „Am participat în toată această perioadă de 22-28 decembrie 1989 la asigurarea pazei și verificării clădirii de la terasă până la subsol și toate punctele vulnerabile ale incintei, verificarea Cimitirului „Dumbrava", de unde se trăgeau focuri de armă, a blocurilor din jur (mai ales cele turn), curtea și clădirea Școlii Pedagogice, hotelul partidului (actualul hotel „Crâng"), tronsonul de la intersecția bd. N. Bălcescu cu str. Democrației, al străzii „23 August" (actualmente N. Titulescu) cu împrejmuirea cimitirului „Dumbrava", de unde erau semnalate focuri de armă, Arhivelor Statului". **Ibidem**, dosar nr. 473, Iancu Neculai, f. 12.

*

Revoluția română din decembrie 1989 în Constanța

Anamaria SIMA

Constanța a făcut parte din orașele a căror locuitori au ieșit în stradă după fuga lui Nicolae Ceaușescu și a soției sale din Comitetul Central. Până la momentul respectiv autoritățile locale au luat toate măsurile necesare menținerii ordinii în zonă. În acest context trebuie să amintim că Nicolae Ceaușescu, însuși luase în calcul Constanța ca loc de refugiu, având în vedere faptul că aici nu existau convulsii sociale. El i-a telefonat primului secretar al județului, Mihai Marina pentru a-i comunica intenția. La rândul său, Mihai Marina i-a convocat pe generalul George Popa, comandantul Diviziei 9 Mecanizată „Mărășești" și pe contraamiralul Constantin Iordache, comandantul Comandamentului Marinei Militare pentru consultări. Referitor la acest episod, contraamiralul Constantin Iordache, avea să declare următoarele într-un interviu acordat ziarului *Adevărul*: *Pe 22 decembrie, pe la 12 și ceva, m-a chemat Mihai Marina, primul secretar al Constanței, la sediul Județenei de Partid. Nu era nici un manifestant în piață. Eram mai mulți în acel birou și Marina a zis că a primit un telefon de la Tovarășu', care ar vrea să vină să se stabilească la Constanța. Fiecare se gândea: „Dacă-i zici să vină, ce se întâmplă? Și dacă-i zici să nu vină, iar e rău". S-a lăsat o tăcere de câteva minute, dar n-am apucat să ne hotărâm, că ne-am trezit cu o piatră aruncată prin geam și s-a declanșat nebunia*[1].

Au existat și constănțeni care s-au remarcat prin curajul lor în perioada premergătoare izbucnirii revoltei în oraș. Cecilia Simion era telexistă la „Chimpex" Constanța, Secția Export. Ea a aflat despre evenimentele care aveau loc în vestul țării și a trimis în ziua de 18 decembrie câteva mesaje scurte de încurajare către anumite unități industriale din Timișoara și Arad: „Bravo", „La mulți ani!", „Vă admir", „Ce se întâmplă cu voi?", „Succes". La sfârșitul lunii ianuarie a anului 1990, fapta sa curajoasă a fost prezentată în ziarul local *Cuget liber*. În cadrul reportajului, Cecilia Simion a oferit mai multe detalii referitoare la gestul său: *Nu puteam să port un dialog cu telexistele de la celălalt capăt al țării, dar am considerat că acesta era suficient de sugestiv pentru ca cei de acolo să afle că și la Constanța se știe, că suntem alături de ei*[2]. Pentru fapta sa ea a fost luată de către organele de represiune câteva ore mai târziu și dusă la sediul Securității unde a fost supusă unor serii de declarații și interogatorii.

Femeia a fost eliberată abia pe 20 decembrie 1989, timp în care anchetatorii au încercat să impună gestului ei o încărcătură patologică: *Vreau să subliniez, însă, un fapt: cei ce mă anchetau erau atât de surprinși de fapta mea încât insinuau, prin întrebări abile, dacă nu cumva sunt o dezechilibrată mintal… spre exemplu, am fost întrebată dacă am fugit de acasă, când eram mai tânără… Întrebările nu erau gratuite pentru că ele urmăreau să facă din mine un bolnav mintal, bun de internat în vreun*

1. ***Adevărul,* „Revoluție și impostură la Constanța"**, 5 aprilie 2011, accesibil la https://adevarul.ro/news/societate/revolutie-impostura-constanta-1_50acde1c7c42d5a6638adeba/index.html, consultat la data de 10.02.2019.
2. ***Cuget liber***, an II, nr. 31, duminică, 28 ianuarie 1990, p. 1.

sanatoriu… Au fost probabil dezarmaţi de fermitatea răspunsurilor şi, peste două zile, m-au eliberat, dar cu recomandarea de a fi dată afară din muncă. Am beneficiat însă de înţelegerea conducerii întreprinderii, care mi-a schimbat doar locul de muncă, menţinându-mi acelaşi salariu[3].

Constanţa în zilele Revoluţiei

Constănţenii au ieşit în stradă imediat după anunţul fugii soţilor Ceauşescu. Într-un elan de bucurie, ei s-au îndreptat către sediul Comitetului Judeţean de Partid, denumit şi „Casa Albă". De la balconul instituţiei, Mihai Marina a încercat în zadar să calmeze mulţimea care scanda sloganuri anticeauşiste şi anticomuniste şi care dorea să intre în interiorul clădirii. Trei persoane – Barbu Dănescu, Doru Baciu şi Aurel Ungureanu – au escaladat coloanele exterioare. Primul care a ajuns în balcon a fost Aurel Ungureanu, după ce Mihai Marina i-a întins mâna pentru a nu cădea în gol: *I-am spus: bine domnule, de 38 de ori am încercat să intru la tine în audienţă pentru a deschide o cafenea şi tu te uiţi şi nici acum nu mă ajuţi? M-a privit lung şi nu mi-a zis nimic. Am intrat în birou şi am smuls tabloul lui Ceauşescu. Întâi am vrut să-l arunc, apoi m-am gândit că-i pot sparge vreunuia capul*[4].

Între timp oamenii au reuşit să intre în „Casa Albă" de unde au aruncat cu tablourile, cărţile şi documentele găsite. Printre aceşti oameni au fost şi anumite persoane ale căror gânduri erau mai puţin ortodoxe. Astfel, unii au văzut „cucerirea" „Casei Albe" o oportunitate de a sustrage diferite bunuri. Iată ce declara ziaristul Dan Mihăescu: *Unii dintre cei pătrunşi în clădire (care foloseau momentul considerându-l oportun) se lăcomeau sustrăgând obiecte de îmbrăcăminte abandonate în cuiere, sau orice le cădea în mână, considerând de trebuinţă (…) Deşi mă revolta această atitudine, nu puteam să-i conving să renunţe la aceste gesturi, de altfel condamnabile*[5]. Barbu Dănescu a fost cel care s-a deplasat împreună cu alţi trei tineri la Comandamentul Diviziei Mecanizate „Mărăşeşti" pentru a-i cere ajutorul militar în vederea reinstituirii ordinii: *I-am prezentat şi dânsului situaţia îngrijorătoare existentă în «Casa Albă», solicitându-i să scoată militarii în stradă, pentru asigurarea pazei clădirii, precum şi a ordinii şi disciplinei în oraş, încercând să-l conving de faptul că s-ar putea instala o dezordine în oraş ce nu ar mai putea fi controlată*[6]. Generalul George Popa a refuzat să intervină susţinând că nu avea aprobarea ministrului de resort: *Nu pot să scot trupa în stradă. Nu pot să mişc un deget fără aprobarea ministrului Apărării Naţionale*[7].

În jurul orei 14:00, o parte a manifestanţilor de la „Casa Albă" au plecat în coloană spre sediul Inspectoratului Judeţean Constanţa al Ministerului de Interne. De la balconul clădirii, col. Ion Simionescu, şeful Inspectoratului Judeţean MI, colonelul Octavian Stoenescu, şeful Securităţii Constanţa şi colonelul Ion Ciucur, inspectorul şef al Miliţiei Judeţene, au încercat să calmeze mulţimea transmiţând mesaje de pace şi adeziune la cauza Revoluţiei: *Noi nu tragem în dumneavostră! Suntem cu dumneavoastră, cu poporul!*. O parte a demonstranţilor au intrat prin poarta de acces autovehicule şi s-au îndreptat către zona arestului, unde, cu ajutorul unor stâlpi, i-au eliberat pe toţi cei arestaţi. De altfel, întâlnirea revoluţionarilor cu cadrele de miliţie şi securitate a fost presărată cu violenţe, unele cadre fiind agresate, altele lăsate fără epoleţi. În jurul orei 17:00, în biroul Inspectorului şef, de la etajul I, s-a constituit un Comitet al Frontului Salvării Naţionale. Comitetul Naţional şi-a des-

> Pe străzile Constanţei au fost împărţite manifeste cu următorul mesaj: *Români! Ieşiţi pe străzi şi manifestaţi paşnic! Ajutaţi la sprijinirea Revoluţiei! A sosit ceasul când trebuie să dovediţi că sunteţi adevăraţi români!* Pentru a asigura securitatea punctelor strategice ale oraşului – Spital, Chimpex, Integrata, Fabrica de gheaţă, Midia, Zona industrială, Depozitul de petrol-port, Pompele de apă-cişmea, Poştă, Bănci, CEC – au fost constituite echipe care s-au deplasat către acestea cu scopul de a alcătui liste cu civili care *trebuiau să rămână la aceste unităţi ca forţe de pază nu de ordine.*

3. **Ibidem**, p. 4.
4. Ioan Maliciuc, **Preţul libertăţii la Constanţa. File de istorie**, *Editura Muntenia*, Constanţa, 2006, p. 359.
5. **Ibidem**, p. 513.
6. **Ibidem**, p. 471.
7. **Ibidem.**

făşurat activitatea pe grupe, în trei schimburi, cu scopul de a asigura paza bunurilor, a documentelor şi a celorlalte valori aflate în sediul Inspectoratului MI. Controlul asupra Inspectoratului Judeţean al MI a fost preluat de către Comandamentul Marinei Militare, la data de 22 decembrie 1989, ora 18:00.

Un moment important la „Casa Albă" a fost venirea lt. col. Ioan Maliciuc de la Centrul Militar Judeţean. El a ajutat la reintroducerea ordinii în clădire. În continuare, a fost elaborat un apel către cetăţenii oraşului citit în faţa mulţimii adunate în faţa „Casei Albe", prin intermediul căruia li se solicita constănţenilor să îşi menţină calmul, dar şi vigilenţa şi să asigure funţionarea întreprinderilor esenţiale: energetice, transporturi, aprovizonare. Apelul a fost publicat a doua zi şi în ziarul local *Cuget liber*, noua denumire a ziarului *Dobrogea Nouă*. În aceaşi zi de 22 decembrie, la Muzeul Marinei a fost creat Comitetul Provizoriu de Organizare, format din militari şi civili, coordonaţi de contraamiralul Constantin Iordache.

Pe străzile Constanţei au fost împărţite manifeste cu următorul mesaj: *Români! Ieşiţi pe străzi şi manifestaţi paşnic! Ajutaţi la sprijinirea Revoluţiei! A sosit ceasul când trebuie să dovediţi că sunteţi adevăraţi români!* Pentru a asigura securitatea punctelor strategice ale oraşului – Spital, Chimpex, Integrata, Fabrica de gheaţă, Midia, Zona industrială, Depozitul de petrol-port, Pompele de apă-cişmea, Poştă, Bănci, CEC – au fost constituite echipe care s-au deplasat către acestea cu scopul de a alcătui liste cu civili care *trebuiau să rămână la aceste unităţi ca forţe de pază nu de ordine*[8].

Incidente cu victime în zilele Revoluţiei

Primele incidente cu victime la nivelul Constanţei au apărut în noaptea de 22-23 decembrie pe fondul lipsei de coordonare între unităţile militare. Astfel, la solicitarea unuia dintre comitetele constituite la sediul administrativ al judeţului, de la fosta UM 01727 Constanţa a fost trimisă o grupă de 10 militari să asigure paza Releului TV de la Tuzla. În a doua parte a nopţii, la ordinul comandamentului militar local s-a dispus ca la acelaşi obiectiv să se deplaseze o altă formaţie militară aparţinând de data aceasta UM 02123 Mangalia. Între cele două grupuri militare nu a existat o coordonare iar consecinţele acestui fapt nu au întârziat să apară. Când militarii din a doua formaţiune s-au apropiat în grupare de luptă, târâş şi în salturi, de Releu, soldatul Văduva Gheorghe, membru în prima formaţiune dispusă deja într-o poziţie de apărare în jurul obiectivului, a crezut că sunt atacaţi de inamici şi a făcut uz de armă. Ca urmare, căpitanul de rangul 3, Şercăianu Ion, care a comandat cea de-a doua formaţiune a fost împuşcat mortal[9].

Martor al acestui eveniment a fost revoluţionarul Cană Gabriel, care declara referitor la acest incident următoarele: *Am luat legătura cu un grup format din: Florin Dragomir, Vasile Iulian şi Murariu Stelică, cu care am şi plecat în jurul orei 1:30 la releul de televiziune Tuzla. Am ajuns acolo în jurul orei 3:00 dimineaţa. În cadrul filtrelor ce se făceau, am fost opriţi de soldaţii de la unitatea militară din Schitu Costineşti, care ne-au spus că Releul este ocupat. Pregătiţi pentru luptă odată cu marinarii, înaintam spre releu. Între timp au apărut două elicoptere care au făcut un tur deasupra releului, apoi au plecat. Târându-ne pe burtă înaintam spre releu. S-au tras primele focuri şi maiorul de marină a ordonat retragerea. Am aşteptat circa 15-20 de minute după care am reluat atacul asupra releului. Maiorul a ordonat încetarea focului şi, ridicându-se în picioare, şi-a dat centura şi pistolul jos strigând: „Nu trageţi, suntem de la Marină!". S-au auzit focuri de armă iar un glonţ l-a nimerit pe maior*[10].

Acesta nu a fost un incident singular. De altfel, putem afirma că lipsa de coordonare între unităţile militare a reprezentat o carenţă care a provocat mai multe victime atât în rândul militarilor cât şi a civililor. În acest sens, vom scoate în evidenţă şi alte câteva cazuri relevante. În seara de 23 decembrie 1989, la Gara CFR călători Constanţa au fost dispuse mai multe formaţiuni militare aparţinând UM 0292 Constanţa şi UM 02145 Constanţa, fără a exista între ele o coordoanare suficientă (eficientă?). În acest caz, în urma unor zgomote sau mişcări care păreau suspecte, au fost declanşate trageri succesive cu armamentul din dotare. Ca urmare a schimbului haotic de focuri au fost răniţi doi civili şi plt. Ştefan Mihai, care a decedat ulterior din cauza leziunilor suferite. Tot în timpul schimbului de focuri, civilii Sali Aidun şi Deveriş Achif, care se aflau pe peronul

8. Nicolae Cuşa, **Momente ale Revoluţiei din Decembrie 1989 la Constanţa. Aşa cum a fost**, *Editura Muntenia*, Constanţa, 1995, p. 52-53.

9. Ioan Maliciuc, ***op. cit.***, p. 205.

10. **Ibidem**, p. 416.

gării, au fost loviți de gloanțe și au decedat. Un alt civil, Stanca Păun, se afla între liniile de cale ferată, unde a fost lovit mortal de un glonț[11].

În noaptea de 23-24 decembrie 1989, în urma unor zvonuri care anunțau că un desant de scafandri se îndreaptă dinspre mare spre lacul Mangalia cu intenții agresive, a fost trimisă în patrulare pe lac șalupa 581 care aparținea UM 02132/A. În jurul orei 1:00 asupra șalupei s-a deschis foc de pe malul nordic al lacului și de pe navele militare care erau acostate la respectivul mal. Focurile de armă au fost declanșate după ce forțele militare au presupus că echipajul șalupei reprezenta o amenințare inamică. Din acest episod sângeros a rezultat rănirea a doi soldați, Vasile Ion și Stan Daniel și decesul maistrului militar principal, Dumitru Stan. Toți trei erau membrii ai echipajului de pe șalupă[12]. Câteva zile mai târziu, pe 29 decembrie 1989, în ziarul local *Cuget liber*, a apărut articolul „Recviem", în care se susținea faptul că maistru Dumitru Stan a murit ca urmare a confruntării cu „inamicii fanatici": *În extazul, dar și durerea acestor zile fierbinți ale revoluției libertății noastre, marinarii de pe navele de luptă din portul Mangalia au dat încă o jertfă în confruntarea cu acest inamic perfid, laș, negru la inimă și sângeros care a apărat fosta și rușinoasa dictatură ceaușistă. Maistru militar principal Stan Dumitru, a căzut sub focul gloanțelor acestui inamic fanatic, aflat în ultimele lui clipe de zvârcolire dinaintea capitulării*[13].

Lipsa de cooperare cu celelalte forțe militare a fost reliefată și de căpitanul de rangul 3 Traian Atanasiu, Comandantul Divizionului 339 Vânători de Submarine, a cărui misiune desfășurată în noaptea de 22 decembrie se putea încheia tragic. În jurul orei 22:30, a fost chemat la telefon de către șeful de stat major al Diviziei 42 maritime, căpitan de rangul 2 Nicolae Postoli, care i-a ordonat ca în scurt timp să meargă cu toate navele din port pentru a ocupa un raion la nord de Midia, întrucât existau informații că erau posibile acțiuni de diversiune ale scafandilor de luptă inamici. *Am încercat să explic situația în care se afla divizionul și că ne putem apăra mai bine stând la cheu. Mi-a replicat că acesta era ordinul și trebuie să-l execut întocmai. Am cerut să fie anunțat telefonic comandantul Divizionului de artilerie antiaeriană de la Corbu, despre apariția noastră în zonă. După ce am ieșit în mare am ordonat formația de marș „în linie de*

Sursa foto: *http://www.radioconstanta.rowp-contentup-loadssites9201412r2.jpg*

șir" cu Vânătorul 31 în cap, apoi am ordonat ca navele să poarte luminile de drum pentru a ține mai bine formația. La nicio milă marină, nord față de capul digului, am fost întâmpinați de o salvă de proiectile venind de la mal, din zona de dispunere a divizionului de artilerie antiaeriană. De la stația radio am ordonat navelor din subordine: „Stingeți toate luminile, drum sud-est, viteză maximă, acționați independent". Situația de mai sus s-a datorat lipsei de cooperare cu vecinii, absenței oricărei forme de legătură cu cei de la coastă care, din lipsa posibilității de a comunica, ne-au considerat agresori[14].

Se poate observa astfel că absența cooperării, pe scară ierarhică, între structuri (mari unități, unități și subunități) care au aparținut diferitelor categorii de forțe armate a condus la evenimentele dramatice soldate cu rănirea sau decesul în rândul militarilor și al civililor[15]. Situația aceasta putea fi evitată dacă contraamiratul Iordache Constantin care a coordonat Comandamentul Marinei Militare, ar fi organizat din timp o consfătuire cu toți comandanții forțelor din municipiu pentru a stabili responsabilități clare de pază, apărare și patrulare. O astfel de ședință comună a avut loc pe 24 decembrie 1989. După cum remarca colonelul (r) Remus Macovei, cauzele care au generat aceste situații nefericite au constat în *conducerea necorespunzătoare*

11. Mihail M. Andreescu, **Cine a tras în noi în decembrie 1989**, *Editura MEGA*, Cluj-Napoca, 2014, p. 132-133.
12. Ioan Maliciuc, ***op. cit.***, p. 205.
13. ***Cuget liber***, an I, (XLVI), nr. 7 (13531), vineri, 29 decembrie 1989, p. 3.
14. Viceamiral (r) Constantin Iordache, **Acțiunile navelor marinei militare în Revoluția din Decembrie 1989**, *Editura Ex Ponto*, Constanța, 2004, p. 30-31.
15. Remus Macovei, **Erori umane. Victime colaterale. Constanța – Decembrie 1989**, *Editura Confession*, Constanța, p. 51.

Sursa foto: *http://www.radioconstanta.ro20141226foto-revolutia-din-1989-in-a-doua-zi-de-craciun*

a forțelor și mijloacelor, dezinformarea și presiunea psihologică și existența unor acte de indisciplină în rândul militarilor[16].

Un factor important care a condus la existența victimelor a fost utilizarea elevilor din anul I de la Institutul de Marină care nu aveau pregătirea necesară pentru mânuirea armei, așa cum s-a întâmplat în episodul de la Gara CFR călători din Constanța. Un alt factor a fost presiunea psihologică mare exercitată asupra soldaților care se confruntau cu un dușman nevazut. Au fost cazuri nefericite când au interpretat eronat un gest iar deznodământul a fost tragic. Un astfel de caz a fost cel din zona restaurantului „Tic-tac" Mamaia din ziua de 24 decembrie. Civilul Nicolae Copac a fost oprit de un filtru constituit din elevii de la Institutul de Marină. Acesta a coborât din mașină și a făcut un salt pentru a ajunge în spatele unui boschet. Mișcarea civilului a fost considerată suspectă de către membrii filtrului care au deschis focul și l-au împușcat mortal pe Nicolae Copac[17]. De asemenea, în rândul civililor s-au înregistrat morți și răniți ca urmare a nerespectării ordinelor date la filtrele de control. Din aceste episoade tragice au rezultat 26 de victime (șapte decedați și 19 răniți).

În după-amiaza zilei de 24 decembrie 1989 au fost organizate alegeri pentru formarea Consiliul Provizoriu al Frontului Salvării Naționale. Acestea s-au desfășurat sub coordonarea contraamiralului Constantin Iordache și sub supravegherea unei delegații venită din partea manifestanților de la „Casa Albă". Consiliul a fost structurat pe 21 de domenii de activitate. După încheierea alegerilor, lista cu proaspeții membrii a fost citită de la balconul „Casei Albe" în fața manifestanților[18]. Noii membri l-au ales președinte al Consiliului pe Barbu Dănescu, unul dintre primii manifestanți care au intrat în interiorul „Casei Albe" la debutul Revoluției în Constanța. Barbu Dănescu a refuzat însă funcția de președinte dacă alături de el nu se afla și lt.col. Ioan Maliciuc. Astfel că în fruntea Consiliului s-au aflat doi coordonatori, fapt care a individualizat Constanța.

16. **Idem, „Erori umane, victime colaterale"**, în ***Caietele Revoluției***, Nr. 4(6), 2006, p. 36.
17. Cristian Delcea, „**Constantin Iordache: «Și dacă au murit oameni, ce? Așa e la Revoluție»**", în ***Adevărul***, 6 aprilie 2011, accesibil la https://adevarul.ro/news/societate/constantin-iordache-Si-murit-oameni--asa-e-revolutie-1_50ace5c97c42d5a6638b6dd4/index.html, consultat la data de 27 mai 2019.
18. Lisievici Brezeanu Ana – Probleme sociale; Samara Stere – Probleme economice; Lepădatu Olga – Probleme de industrie alimentară; Florescu Marcel și Hernea Dan – Probleme industrie și energie; Negruț Petre – Agricultură; Panaitescu Dan – Construcții, arhitectură și sistematizare; Dima Marian – Navigație și comerț exterior; Voicu Constantin – Transporturi auto; Alexandrian Jorj, Marin Pavel, Costandache Costică – Org. De sindicat liberă; Șurubaru Valeriu – Învățământ; Dr. Craiu Ion – Ocrotirea sănătății; Hașotti Ionel – Justiție; Pătrașcu Adriana și Frățilă Vasile – Probleme studențești; Badea Ionuț – Elevi; Iani Mircea – Cultură; preot Picu Viorel – Culte; Costandache Costin – Presă; Pribac Gheorghe – Asigurări sociale și forță de muncă; lt. col. Maliciuc Ioan – Apărare și ordine publică; Draica Ion – Educație fizică, sport, turism; Gheorghe Mihai, Ignat Pompiliu – Probleme administrativ-gospodărești.

*

*Memoria Revoluției române din decembrie 1989: Între controversă istoriografică și partizanat politic și ideologic**

Constantin HLIHOR

– Fragment –

Imaginea Revoluţiei române din decembrie 1989 este discordantă nu numai în istoriografie, ci mai ales în memoria socială. Pentru a vedea de ce reprezentarea zilelor lui decembrie 1989 a suferit o asemenea translaţie în mentalul colectiv este necesar să înţelegem cum se structurează memoria colectivă.

Primele investigaţii asupra modului cum oamenii percep evenimentele istorice şi mai ales cum acestea se structurează ca reprezentări ale trecutului în mentalul colectiv, la un moment dat, aparţin istoricului şi filozofului francez Maurice Halbwachs. Acesta a lansat în anul 1924, în spaţiul dezbaterii academice, conceptul „la memoire collective", în lucrarea *Les Cadres socieux de la mémoire*, cu mare ecou în rândul istoricilor şi sociologilor, cartea fiind tradusă în anul următor şi în limba engleză[1]. Potrivit lui Halbwachs, amintirile nu sunt doar imaginile imprimante în mintea umană pe care ni le amintim în mod voit. Filosoful francez consideră că toate amintirile, oricât de personale ar fi acestea şi chiar dacă vor fi văzute de o singură persoană... sunt legate de ideile pe care le împărtăşim cu mulţi alţi oameni, de grupuri, locuri, date, de cuvinte şi forme lingvistice, teorii şi idei, adică cu întregul context material şi moral al societăţii din care suntem parte[2]. În esenţă, memoria nu sălăsluieşte într-un vid lipsit de influenţă externă. Interacţiunile noastre cu lumea profundă imaginile pe care le percepem din anii trecuţi influenţează ce şi cum ne amintim de evenimentele importante[3]. Prin urmare, la formarea amintirilor noastre, despre ceea ce s-a întâmplat în momentele prăbuşirii regimului comunist şi a dispariţiei de pe scena politică a unei întregi „elite", metaforic denumită „*nomenclatura comunistă*", contribuie şi instituţiile sociale şi culturale, inclusiv mass-media. Amintirile sunt, de asemenea, influenţate de mentalităţile care domină la un moment dat o societate, dar şi de ceea ce îşi amintesc alţi oameni care au credibilitate în societate.

* Fragment din cartea **Decembrie 1989 prin ochii tinerilor ofiţeri din acele momente. Perspectivă de istorie orală**, semnată de Constantin Hlihor, volum în curs de apariţie la Editura IRRD 1989, Bucureşti.

1. Erika Apfelbaum, **Halbwachs and the Social Properties of Memory**, în ***S. Radstone and Bill Schwarz*** eds., MEMORY: HISTORIES, THEORIES, DEBATES, Fordham University, NEW YORK, 2010, p. 77.
2. Apud, Erika Apfelbaum, ***op. cit.***, în ***loc. cit.***, p. 85.
3. **Ibidem.**

Sursa foto: *Agerpres*

Preluat de istorici din alte dicipline academice – sociologie, psihologie, antropologie etc. – conceptul de *memorie colectivă*, a fost folosit pentru a se cerceta fenomene și procese foarte diferite, a căror formă variază în funcție de relația individului cu colectivul din care face parte[4], ceea ce înseamnă că atunci când operăm cu această noțiune avem de-a face nu numai cu semnificații deosebite, ci și cu realități social-construite diferite. Pentru istoric, afirma Paul Ricoeur, într-o conferință sustinută în 2002 la Institutul de Științe Umaniste din Viena, este important să fie descifrată relația istoriei cu memoria în punctul de reprezentare a trecutului: ce legătură există între dorința de fidelitate a memoriei și cerința de a prezenta adevărul într-o narațiune istorică? Deci, dacă iau în considerare fenomenul memoriei, nu este pentru că știrile i-au adus în prim plan cu preocupările pe care tocmai le-am spus; ci dimpotrivă, pentru că problema reprezentării este una dintre cele mai vechi pe care filosofii le-au pus sub presiunea unor sofiști și sceptici. Această situație explică imaginea lucrurilor absente, iar cartea mea se deschide pe vechea aporia greacă a prezenței absenței în eikon. Cu riscul de a speria cititorul! Reprezentarea a ceea ce nu mai este prezent reprezintă cea mai importantă problemă a adevărului în reprezentare[5]. Aceeași idee o întîlnim și la alți teoreticieni și filosofi ai istoriei. Francois Dosse consideră că esența unui eveniment istoric stă în urmele pe care le impregnează în mintea contemporanilor, ele fiind ulterior folosite la reconstrucția socială a memoriei sale[6]. Imaginea/reprezentarea evenimentelor și proceselor istorice își au sediul în memoria indiviziilor care au fost direct implicați sau au fost martori la producerea lor. „Deplasarea" acestora de la memoria individuală la memoria colectivă se face prin metoda și instrumentele istoriei[7] și astfel se creează una dintre legăturile dintre memorie și istorie orală. Prin povestirea a ceea ce a fost văzut și rămas în amintirea unui actant/martor se *reconstituie un lanț mnemonic comprehensiv*[8] care poate completa partea lipsă dintr-o filă de istorie. Istoricul trebuie să fie foarte atent la faptul că procesele contemporane de reconstruire a trecutului reprezintă o combinație ciudată de memorie și uitare. Actanții/martorii își amintesc doar ceea îi face să se simtă mândri sau ceea ce este legat de un trecut traumatic[9] cum ar fi faptele de eroism săvârșite pe câmpul de luptă în războaiele de apărare sau acțiunile revoluționare prin care s-a înlăturat de la putere un regim tiranic.

Memoria colectivă și istoria formează o relație complexă. Uneori sunt privite ca făcând corp comun în reprezentarea trecutului istoric, alteori sunt tratate ca probleme total diferite. Dacă pentru Paul Ricoeur, memoria trebuie considerată matricea esențială a istoriografiei (scrierea istoriei)[10], pentru alți reputați istorici cum este și Pierre Nora, memoria și istoria, departe de a fi sinonime,

4. Celia B. Harris, Helen M. Paterson, Richard I. Kemp, **Collaborative Recall and Collective Memory: What Happens when we Remember Together?** în ***Memory*** vol. 16, 2008, p. 213.
5. Paul Ricoeur, **Entre la mémoire et l'histoire**, online http://www.iwm.at/transit/transit-online/entre-la-memoire-et-lhistoire/ accesat la 20 septembrie 2018.
6. Citat de Andi Mihalache, **Trecutul ca text: idei, tendințe, controverse**, *Editura Universității Alexandru Ioan Cuza*, Iași, 2017, p. 145-146.
7. **Ibidem**, p. 171-174.
8. **Ibidem**, p. 172.
9. Paul Ricœur, **La Mémoire, l'histoire, l'oubli**, Éditions du Seuil, Paris, 2000, p. 96.
10. *Mémoire et histoire: amies ou ennemies?* online https://www.cafephilosophia.fr/sujets/memoire-et-histoire/ accesat la 26 septembrie 2018.

par acum a fi fundamental în opoziție[11]. În același mod privește relația memorie-istorie și Profesorul Bogumil Jewskiewicki Koss. Acesta crede că, chiar dacă ne este uneori greu să recunoaștem, memoria nu este istorie. Memoria se găsește mereu în prezent, în actualitate. Trecutul doar îi furnizează materia primă. Paradoxal, deci, obiectul principal al memoriei nu este niciodată trecutul, ci prezentul. Întotdeauna[12]. Jacques Le Goff semnalează faptul că așa cum trecutul nu este istorie, ci obiectul ei, la fel nici memoria nu este istorie, ci unul din obiectele ei[13]. Relația pe care istoricul Le Goff o identifică înte memorie și istorie este de subordonare a celei din urmă față de cea dintâi, este diferită față de cea pe care o vede Paul Ricoeur. Din această perspectivă istoria, ca narațiune, încearcă să re-compună faptul/evenimentul în raport cu adevărul printr-o metodă riguroasă și critică iar memoria este o formă de relație cu trecutul a cărei cauză finală nu este cunoașterea, realitatea și inteligibilitatea trecutului, ci adevărul prezentului, construirea sau întărirea unei identități comune[14].

Memoria este într-o permanentă dinamică, deschisă la dialectica amintirii și uitării, supusă unor deformări succesive, vulnerabile la manipulare și însușire, susceptibile de a fi îndelung latente și revitalizate periodic de diferiți agenți mai ales atunci când aceasta se referă la un trecut traumatic. Revoluția din decembrie 1989 poartă, în lumina unor studii recente, această caracteristică[15]. Istoria, pe de altă parte, este reconstrucția, întotdeauna problematică și incompletă, a ceea ce nu mai există. O altă diferență dintre istorie și memorie socială a fost identificată de istoricii Christopher J. Hewer și Ron Roberts care consideră că istoria vrea să modifice relatarea faptelor astfel încât să fie cât mai aproape de evenimentele petrecute, în timp ce memoria colectivă încearcă să modifice informația (chiar și faptele) pentru a se pune în slujba unui narator[16]. Prin povestiri, împărtășite și contestate, indivizii și grupurile construiesc identitatea în societate – „*noi*" care suntem diferiți de „*ei*". Narațiunile se schimbă de-a lungul timpului, își modifică în semnificația și sensul atât la cel care le spune cât și la cei care ascultă. Este poate una dintre explicațiile pentru care astăzi „mărturiile" cel mai prizate de opinia publică sunt cele care aduc noi „dovezi" ale *loviturii de stat* din decembrie 1989 și pun la îndoială ceea ce era pentru toată societatea românească din zilele căderii lui Nicolae Ceaușescu, o *revoluție*. Aceste aserțiuni ne indică faptul că există legături concrete între istorie și memorie, dar există tensiuni între ele. Memoria colectivă este un izvor și suport pentru existența istoriei (dacă alegem să uităm trecutul istoria încetează să existe!), dar nu este suficientă pentru o reprezentare de ansamblu a unui fenomen sau proces istoric deoarece pe de o parte este limitată la numărul persoanelor care au participat sau au fost martori ai acelui fenomen sau proces iar pe de alta are puternice caracteristici particulare. Istoria, pe de altă parte ca narațiune, poate fi părtinitoare, să propage o imagine elitistă cu accent doar pe rolul personalității în evoluția societății sau dimpotrivă pe rolul maselor așa cum s-a întâmplat cu istoria scrisă în viziune marxistă. Cu toate acestea, istoria-narațiune are un avantaj distinct față de memorie deoarece este construită prin aplicarea unor metode și tehnici de cercetare științifică pornind de la ipoteză la judecarea surselor și demonstrarea unui adevăr. Memoria poate doar să prezinte o parte dintr-un adevăr. Relația dintre memorie și istorie este una complexă. O bună cunoaștere a liniilor de frontieră ale celor două modalități de a readuce trecutul în atenția prezentului permite cercetătorilor să nu echivaleze istoria, dar nici să fie respins rolul memoriei în cercetările istorice de ordin academic. De asemenea, trebuie luată în considerare și perspectiva psiho-socială a interpretării trecutul istoric recent. Realitatea care face obiectul cercetării este alcătuită dintr-o sumă de fapte sau procese istorice la care nici

11. Pierre Nora, **Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire**, în ***Representations***, No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory (Spring, 1989), p. 8.
12. Bogumil Jewskiewicki Koss, **Ieșirea din congelatorul memoriei: despre comunism, nostalgie și România**, Interviu realizat de Mirel Bănică, în ***Dilema Veche***, Nr. 141/6-12 octombrie 2006.
13. Jacques Le Goff, **Histoire et memoire**, Paris, *Edit. Gallimard*, 1988, p. 44-45.
14. Lavabre Marie-Claire, **Usages du passé, usages de la mémoire**, în ***Revue française de science politique***, n° 3, Vol. 44, 1994, p. 487, citat de Emilie Aussems, Passé, histoire, mémoire…, Quand la politique s'en mêle, Editions Couleur livres asbl., Bruxelles, 2014, p. 14.
15. Alexandru Purcăruș, **Inauguralul traumatic și memorialistica revoluției române din 1989**, în Constantin Hlihor, coord., ***Revoluția română din decembrie 1989 și percepția ei în mentalul colectiv...*** p. 221-275.
16. Christopher J Hewer, Ron Roberts, **History, culture and cognition: Towards a dynamic model of social memory** în ***Culture & Psychology*** 18(2) p. 171, online, http://www.europhd.eu/html/_onda02/07/PDF/27th_lab_scientificmaterial/pop/hewer_2012. pdf, accesat la 27 septembrie 2018.

Sursa foto: *Agerpres*

istoricul și nici actantul/martorul nu mai au acces după trecerea timpului, așa cum este în cazul de față *Revoluția Română din Decembrie 1989*. Faptele istorice trebuie *re-construite* de către multiplii actori/istorici interesați de aducerea în memoria prezentului a unei imagini cu valoare socială. Aceasta se materializează în texte, narațiuni și alte genuri de reprezentări congruente sau conflictuale create deopotrivă prin strădania istoricului, dar și de actorii memoriei colective[17]. Această *re-construire* a evenimentelor din timpul Revoluției Române s-a produs, în fapt, pe două planuri distincte.

Într-un asemenea prim plan se găsesc imaginile stocate în memoria individuală și colectivă. Elitele politice, personalitățile implicate în destructurarea regimului comunist din România, dar nu în ultimul rând și omul obișnuit, participant sau martor ocular al evenimentelor începute la Timișoara, continuate la București și în alte centre importante din țară, au „stocat" în memorie ceea ce au văzut în acele zile, pe stradă sau la televizor, ceea ce ulterior au auzit sau au citit etc. Aceste imagini, însă, sunt puternic subiectivate și sunt cu o paletă foarte largă de interpretări funcție de trăsăturile și particularitățile fiecărui actant sau martor al evenimentelor. Înțelesurile pe care mai ales oamenii politici le asociază evenimentelor din Decembrie 1989, felul în care acestea sunt utilizate în discursul public nu pot fi puse doar pe seama modului cum *re-compunerea* trecutului istoric este modelat de memoria colectivă și de munca istoricului, ci și de contextul socio-politic și ideologic dominant în societate, la un moment dat. Se articulează un dublu proces de influențare între actorii implicați în re-construcția istoriei și cadrul societal. Istoricii James H. Liu de la *Victoria University of Wellington* și Janos László de la *Universitatea din Pécs,* analizând acest aspect, afirmă că istoria oferă unor popoare și națiuni «Charte», ce folosesc înțelepciunea acumulată din trecut pentru a justifica evoluțiile sociale cum ar fi funcțiile și rolurile sociale și politice atât pe plan intern, cât și internațional. Astfel, se oferă o legitimare a miturilor sau ideologiilor cum s-au petrecut lucrurile în trecut și cum ar trebui să se bazeze pe memoria colectivă și a tradiției la situațiile prezente[18].

17. A se vedea și John Tosh, **The Pursuit of History: Aims, Methods and New Directions in the Study of History**, sixth editions, Routledge 2015, p. 254-277.

18. J.H Liu, J László, **A narrative theory of history and identity: Siocial identity, social representations, society and the individual** în G. Moloney, Iain Walker (eds.), ***Social representations and history***, Palgrave-Macmillan, 2007, p. 85-107.

În procesul de *re-compunere* și conturare a unei noi imagini despre evenimentele din decembrie 1989, stereotipurile și prejudecățile joacă un rol important. Acestea pot influența decisiv o nouă imagine, nu prin apel la realitatea istorică și explorarea adevărului, ci prin explorarea contextelor argumentative în care reconstruirea trecutului, reprezentările trecutului sunt „negociate”[19] de părțile interesate de o anumită imagine, dar și prin explorarea „resurselor discursive și culturale pe care un individ, o comunitate, o societate le are la îndemână”[20]. În funcție de aceste elemente, au fost create în practica socială din România, în perioada care a trecut de la prăbușirea regimului communist, „versiuni ideologice”[21] ale Revoluției din Decembrie 1989. Participarea jurnaliștilor, liderilor de opinie și a altor formatori de opinie la dezbaterile media pe marginea definirii naturii evenimentelor din Decembrie 1989 au accentuat caracterul ideologic al imaginilor transmise opiniei publice prin mijloacele media.

Întâlnim acest fenomen în aproape toate statele fost socialiste, cu manifestări mai intense sau mai scăzute. Istoricul și specialistul în istoria comunismului sovietic, Nicholas Werth, constata – după căderea comunismului – apariția unei avalanșe de nespecialiști/amatori în știința istoriei[22], care își dau cu părerea despre istoria comunismului și anticomunismului în fosta Uniune Sovietică. În analiza făcută asupra modului cum a fost cercetat trecutul comunist și prăbușirea regimului în URSS, Werth constata că „în absența oricărui acces la arhivele acestei perioade, scriitorul încearcă să înlocuiască, cu mai mult sau mai puțin succes, istoricul. El a deschis ușile unui trecut reprimat de prea mult timp, dar nu poate clarifica pe de-a-ntregul evenimentul. De aici, persistența multor zone umbroase în aceste opere jumătate-ficțiune, jumătate-istorie, caracteristici ale acestei prime faze de redescoperire a istoriei. În paralel cu această «literatură istorică» s-a dezvoltat o adevărată literatură critică și eseistică, ai cărei autori sunt mai degrabă jurnaliști, sociologi, economiști decât istorici de profesie[23].

19. Cristian Tileagă, **Analiza discursului și reconcilierea cu trecutul recent. Studii de psihologie socială discursivă**, *Editura Primus*, Oradea, 2012, p. 140.
20. **Ibidem.**
21. **Ibidem.**
22. A se vedea și Gerard Noiriel, **Naissance du metier d'historien**, în ***Genesis***, no.1, 1990, p. 58.
23. Nicolas Werth, **La transparence et la mémoire [Les soviétiques à la recherche de leur passé]**, în ***Vingtième Siècle. Revue d'histoire***, n°21, janvier-mars 1989, p. 9, online, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/xxs_0294-1759_1989_num_21_1_2953, accesat la 21 iulie 2018.

Sursa foto: *Agerpres*

*

DIA, între loialitate și suspiciune (III)

Interviu cu Viceamiral (r) Ștefan DINU*
realizat de Constantin CORNEANU

Relația fostului șef al DIA din decembrie 1989 cu structurile de putere din MApN și DSS în Decembrie 1989, raporturile dintre liderii DIA și unitățile fostului DSS după 22 decembrie 1989, precum și cooperarea cu noua conducere politico-militară a României au făcut obiectul discuțiilor cu fostul șef al DIA din Decembrie 1989, viceamiralul (r) Ștefan Dinu. Prezentăm partea a III-a din dialogul în care sunt relevate, în premieră, gândurile și amintirile ultimului șef al DIA din perioada regimului comunist.

* Viceamiralul Ștefan Dinu a murit în data de 29 martie 2012.

Care a fost rolul Batalionului 404 Cercetare-Diversiune prin paraşutare? A avut o pregătire de tip comando care depăşea cu mult nivelul de pregătire al Armatei?

Depăşea Armata în ceea ce priveşe pregătirea pentru autoapărare. Acest batalion, în condiţiile războiului întregului popor, avea misiunea, fie prin părundere în teritoriul inamic, fie prin paraşutare, să adune informaţii. Erau pregătiţi să fie lansaţi, însă deghizaţi în civili, muncitori, ciobani, conform specificului zonei respective. Purtau asupra lor armament uşor: pistolet, pumnal, baionetă. Nu aveau voie să atace pe nimeni, altfel se desconspirau. Trebuiau să se ascundă cât mai bine. Erau pregătiţi să-şi organizeze baze în păduri, în case părăsite, bordeie etc.

Există în raportul SRI informații despre implicarea unor membri ai acestui Batalion în evenimentele din Sibiu din Decembrie 1989. Care este poziția dvs.?

Speculaţii! Batalionul 404 nu a fost implicat în evenimentele de la Sibiu. Aceşti domni care flutură astfel de fantezii fac parte din cei care defăimează Armata!

Cine au fost cei din cursa de avion?

A spus-o Silviu Brucan! S-a spus şi la televizor că trupele antitero au fost trimise în apărarea lui Nicu Ceauşescu de către Elena Ceauşescu. I-au cazat la unitatea militară.

Era posibil ca ofiţeri şi subofiţeri ai Securităţii să se cazeze într-o unitate MApN?

Dacă nu aveau unde să-i ducă!

Şi Armata n-a consemant numele lor pe o listă?

Ei ştiau că au cazat nişte indivizi, la ordin. Nu au avut nimic în comun cu DIA. Nu am avut niciun cercetaş la Sibiu.

Consemnați în volumul dvs. dedicat vieții și activității în cadrul DIA faptul că omologul dvs. din Iugoslavia a comunicat ataşatului militar român de la Belgrad o sumă de informaţii referitoare la posibilitatea producerii unor evenimente aparte. Aţi informat conducerea Securităţii?

Nu am informat Securitatea, doar pe ministrul Apărării Naţionale, generalul-colonel Vasile Milea. Ministrul a luat iniţiativa să-l informeze pe preşedintele Nicolae Ceauşescu.

Un fost ofiţer din Direcţia de Informaţii Externe (DIE) acuză MApN că, în decembrie 1989, militarii dvs. au luat cu asalt casele conspirative ale DIE. Ce părere aveţi?

Această variantă sună ca un atac la adresa Armatei. Eu care am fost şeful uneia din Direcţiile Securităţii şi ulterior şi a SRI-lui, respectiv Direcţia de Contraspionaj, nu văd cine din Armata română, dacă nu Direcţia de Informaţii, cea mai apropiată ca preocupări, putea să le cunoască lor casele conspirative.

A cunoscut DIA casele conspirative ale DIE?

Nu! Ca şef al DIA nu cunoşteam decât trei dintre casele noastre conspirative; cele pe care le utilizam împreună cu câţiva locţiitori ai mei. Cum să cred că cineva din Armată cunoştea casele conspirative ale Direcţiei de Informaţii Externe? Fac o comparaţie. Când am preluat comanda fostei Direcţii a III-a Constraspionaj, aceasta avea vreo sută cincizeci de case conspirative. Nu am avut curiozitatea să mă duc să le văd, însă aveam un raport al foştilor ofiţeri de securitate.

Respingeţi ipoteza că DIA ar fi fost implicată în preluarea sub control, prin forţă, a oamenilor, arhivelor şi localurilor fostei DIE?

Categoric! Când m-am dus să iau în primire fosta Direcţie a III-a am văzut cum ardeau maldăre de hârtii, în curte.

Trimiterea dvs. la conducerea fostei Direcţii a III-a Contraspionaj a DSS s-a făcut pentru că cineva a vrut să vă scoată din conducerea DIA sau a fost o misiune de încredere?

Eu am luat-o ca pe o misiune de încredere!

Nu v-aţi gândit niciodată că cineva vrea să vă înlăture de la conducerea DIA?

Nu!

Care au fost raporturile între dvs. şi generalul Nicolae Militaru după ce acesta a devenit ministrul Apărării Naţionale?

Nicolae Militaru s-a arătat prietenos!

Ştiaţi că era suspectat pentru faptul că era posibil să fi lucrat pentru GRU?

Ştiam cum a fost trimis adjunct de Ministru la Construcţii, care erau motivele, cum a fost prins pe litoral într-o întâlnire cu generalii sovietici. Solicitând nişte materiale scrise pentru presă cu problemele din timpul Revoluţiei, Nicolae Militaru m-a invitat acasă la el, unde a venit şi Radu Nicolae. Mi se cerea să dau o scrisoare pentru sprijinirea cazării lui Radu Nicolae la Moscova. Trebuia cazat un timp la Moscova. Radu Nicolae m-a îmbrăţişat şi mi-a zis: *Mă bucur că aţi venit alături de noi!*. Am rămas trăznit! Nu i-am zis nimic! Apoi, întreb de ce se duce la Moscova, iar soţia lui Militaru se scapă şi zice: *Merge să se întâlnească cu mareşalii!*. Ce legătură aveam noi şi Militaru cu mareşalii sovietici?!

Discuţia a avut loc după 1990?

După! Militaru a fost ministru până pe 16 februarie 1990. În timpul acesta eu eram la conducerea fostei Direcţii de Contraspionaj a DSS-ului şi m-a invitat pentru că îmi cerea şi mie să scriu pentru un ziar, respectiv *România Liberă*, despre Revoluţie.

L-aţi mai întâlnit pe Radu Nicolae după ce a venit de la Moscova?

Nu! Militaru nu mi-a mai spus nimic, apoi a ieşit la pensie şi legăturile noastre s-au rupt.

Care a fost poziţia DIA în relaţia cu gruparea care a preluat comanda Ministerului

Sursa foto: *Agerpres*

Apărării Naţionale? Mă refer la generalii Militaru, Logofătu?!

De opoziţie! Am văzut în treaba asta un lucru primejdios, care ne ameninţa. Noi nu mai aveam ofiţeri cu studii făcute la Moscova în funcţii operative. Încheiasem acest proces! Din câte am auzit erau vreo douăzeci şi opt de generali aduşi din rezervă, unii depăşiţi ca vârstă şi puşi în funcţii importante. Cei mai tineri şi pe funcţii mici în ierarhia militară aşteptau şi ei avansarea! Eu am privit-o cu ochi răi!

A fost implicată DIA în operaţiunea de înlăturarea a generalului Nicolae Militaru?

Nu!

Care a fost relaţia, după 22 decembrie 1989, între dvs. şi foştii ofiţeri de contrainformaţii din cadrul Direcţia a IV-a?

Nu am mai avut legături cu ofiţerii de contrainformaţii. Direcţia a IV-a Contrainformaţii Militare a fost desfiinţată şi MApN şi-a format propria Direcţie de Contraspionaj Militar.

Cum a fost contactul cu structura fostei Securităţi? Cum a fost prima zi?

În prima zi generalul Logofătu m-a prezentat ca nou şef la vreo cinci sute de oameni. Am luat cuvântul şi le-am zis, în primul rând celor care doreau să beneficieze de pensie, că trebuie să facă rapoarte şi voi judeca fiecare caz în parte. Toţi trebuiau să-şi facă raport pe proprie răspundere şi să spună cu ce s-au ocupat în zilele Revoluţiei.

Locţiitori sau ofiţerii de la DIA care au venit cu dvs., i-aţi ales dvs. personal?

Da! Am recomandat pe coloneii Ilie Drăgoi şi Dumitru Spătaru.

Cu ce v-aţi ocupat dvs. la fosta Direcţie a III-a de Contraspionaj a DSS? Ofiţerii aceia au continuat să desfăşoare o muncă de culegere de informaţii sau au stat în birou, au băut cafele şi au citit ziare?

Treburile se derulau mai departe. Iniţial a fost o pauză şi pe măsură ce eu încadram Direcţia, tot cu ofiţeri de-ai lor, Secţiile judeţene îşi reluau activitatea. Toate misiunile erau aprobate de mine, doar la cele de mare amploare trebuia să cer eu aprobarea ministrului Apărării Naţionale.

După crearea SRI v-aţi subordonat domnului Virgil Măgureanu?

Lui Măgureanu trebuia să-i cer aprobarea pentru nişte acţiuni.

Până la venirea lui Virgil Măgureanu, care a fost relaţia între dvs. şi foştii ofiţeri de Securitate?

Unii au înţeles că lucrurile s-au schimbat şi au întrat în noua funcţionalitate pe noile principii. Le-am spus la adunare şi peste tot că nu mai lucrăm pentru o anume persoană, pentru un regim anume. Acum ne raportăm la nevoile ţării.

Au fost şi oameni care nu au înţeles?

Da! În primul rând nu le-a convenit că îi întrebam când au fost folosite ultima dată casele conspirative. Era un abuz să ai atâtea case. Ei aveau aceste case de rezervă. Chiar şi Iulian Vlad în clădirea lui avea vreo două apartamente reţinute

pentru el, case conspirative. De ce? Pentru că îi veneau neamurile şi pentru a nu le ţine în casa lui le plasa aici. Casele acelea erau la dispoziţia lui. Eu am fost împotrivă. Am cerut să predea casele pentru cadrele care nu aveau case. Aceste hotărâri i-au deranjat pe unii. După aceia a început lucrătura şi tot noi suntem scoşi vinovaţi după ce i-am apărat, că altfel erau linşaţi. Erau zile în care veneau demonstranţi, oameni, la sediile SRI şi cereau să le predăm securiştii. Eu mă îmbrăcam amiral şi le

spuneam că aici nu mai există Securitatea, ci Armata care restructurează, schimbă tot. Le-am spus că se formează o Securitate care va fi în slujba ţării, nimic mai mult.

Aţi fost implicat în proiectele care se desfăşurau fie de către Virgil Măgureanu, fie de către generalul (r) Neagu Cozma pentru reorganizarea Serviciilor Secrete Române sau aţi aflat de la televizor că mâine se formează SRI?

Nu am auzit de această iniţiativă! Noi am fost trimişi să reorganizăm noua instituţie a Securităţii statului, care s-a chemat în cele din urmă SRI. După aceea au mai efectuat nişte schimbări în cadrul

Sursa foto: *Agerpres*

structurilor, nu se mai denumea Direcţia a III-a de Contraspionaj, i se spunea altfel, dar în esenţa lor nu au putut să schimbe prea mult.

Cum aţi aflat de înfiinţarea SRI-ului?

SRI-ul era acela pe care l-am reorganizat noi, cei de la Armată. Nu primise încă denumirea. Totul era aranjat, cu încadrări, cu tot, inclusiv în teritoriu. Eu am fost la patru, cinci judeţe, iar locţiitorii mei în restul zonelor. Am asigurat şi teritorial structurile viitorului SRI. Ion Iliescu m-a chemat şi mi-a cerut să-i povestesc cum este cu restructurarea fostei Securităţi, care este starea de spirit. Peste câteva zile am auzit că a fost numit domnul Virgil Măgureanu. Nu am avut nimic împotrivă, nu ţineam morţiş şi asta i-am spus-o şi generalului Stănculescu.

Cu Virgil Măgureanu v-aţi mai întâlnit după decembrie 1989, până să ajungă directorul SRI-ului?

Ne-am întâlnit de câteva ori, printre care şi la MApN unde mi-a propus să-l iau ca locţiitor pe colonelul Mircea Chelaru.

De unde îl cunoştea, în 1990, Virgil Măgureanu pe Mircea Chelaru?

Nu ştiu de unde! Eu i-am spus în glumă: *„Domnule Măgureanu, destul că nu sunt eu de specialitate, mai aduc şi un locţiitor fără să ştie meserie!”*. Îi spun că nu! După cele întâmplate, când vine el director la SRI, îi las un raport unde specific că merg la spital pentru analize şi că vreau să mă pensionez, iar când mă întorc de acolo aflu că Mircea Chelaru a fost numit şeful Direcţiei de Contraspionaj. Nu am avut nimic împotrivă! Nu vă mai spun că a fost o chestiune total jenantă la adresa mea! Pe vremuri, când ieşeai la pensie se organiza o mică festivitate! Se aduna personalul într-o sală, se lua cuvântul, îi elogiai, te elogiau! Mi se comunică că o asemenea adunare va avea loc la data cutare, la ora 11:00. Mă prezint acolo, stau, lumea este adunată, Mircea Chelaru nicăieri! După o oră, vroiam să plec! Vine într-un final, spune trei cuvinte şi scoate şi un plic. Acolo erau drepturile băneşti cu care trebuia să-mi închei activitatea! L-am văzut şi pe finanţist şi i-am spus: *Domnule colonel, luaţi plicul! Nu înţeleg de când drepturile băneşti ale unui ofiţer se predau în cadrul unei festivităţi. Este un gest urât!*. Ne-am despărţit. În cele din urmă, am servit un pahar cu câţiva locţiitori de-ai mei. Îl reîntâlnesc mai târziu pe finanţist şi îl întreb ce s-a întâmplat şi îmi spune că nu a fost vina lui, Virgil Măgureanu ceruse să nu mi se organizeze nimic.

Din postura lui Virgil Măgureanu de director al SRI şi din postura dvs. de şef al Direcţiei de Contraspionaj din SRI, aţi avut ciocniri profesionale?

Niciodată! Nu am avut nici măcar întâlniri la o cafea, precum îmi invitam eu locţiitorii, fie la sfârşit de program, fie în pauza de prânz, când mai schimbam o vorbă. El nu făcea asta, deşi eram în aceeaşi clădire. Pentru că am avut o voce mai distinctă în problemele structurării şi restructurării

Sursa foto: *Agerpres*

SRI-lui şi pentru că am refuzat servicii făcute unuia sau altuia, după vechiul sistem, nu am plăcut şi cred că asta a fost la mijloc.

Cât aţi coordonat munca de contraspionaj aţi avut sentimentul că fostele structuri de Securitate, subordonaţii dvs. din fosta Securitate, aveau aceleaşi tendinţe de poliţie politică?

Metehnele, viciile acestea nu au luat sfârşit imediat ce Revoluţia a învins!

Aţi avut divergenţe de ordin strict profesional cu foştii ofiţeri de contraspionaj din DSS?

Cu oamenii mei, nu, însă cu cei ai lui Măgureanu, da! Îmi displăcea şi modul de adresare, ca la vechea poliţie pe care n-o prezintă Alimănescu: *Şefule*. Le spuneam: *Eu nu sunt şeful pentru dvs.! Eu sunt domnul amiral sau cum vreţi să-mi ziceţi, domnul Dinu, domnule director!*. Acestea sunt nimicuri, dar totuşi sunt deranjante pentru că nu eram obişnuit.

Împărtăşiţi ideile conform cărora în Decembrie 1989 a fost o lovitură de stat militară?

Nu! Armata a rămas pe picioarele ei! Mă refer la corpul de comandă nu la generalul Stănculescu, nu la generalul Militaru. Asta e confuzia: noi zicem Armata lui Stănculescu sau Armata lui Militaru! Armata nu a fost a lor! Faţă de Militaru, Marele Stat-Major a spus: *Nu vă vrem!*. Nicolae Militaru nu putea face nimic în Armata română, cum nici V. A. Stănculescu nu a făcut. Toate astea sunt nişte poveşti. Stănculescu şi-a făcut o imagine din asta şi merge până la a crede că este erou al momentului, dar nu este. Nu l-ar fi ascultat nimeni, poate doar şoferul şi aghiotanul, dar restul Armatei nu. Faptul că Armata se retrăgea la ordinul lui nu înseamnă că Armata se supunea lui Stănculescu! Nu putea ea să judece ce înseamnă retragerea şi intrarea în cazărmi, cu atât mai mult să ocupe instituţiile. Atunci este lovitură de stat, nu când îţi retragi trupele! Înseamnă că lumea nu mai ştie ce este o lovitură de stat militară! Luaţi exemplul Poloniei: toţi miniştrii de la guvern erau militari. Aeroporturile, toate, erau ocupate de militari! Asta e o lovitură de stat militară! Ca să închei ideea, Armata rămânând singurul element de stabilitate în structuralitatea ei, cu autoritatea şi tradiţiile ei a devenit, nu stăpână pe România, ci a asigurat protecţia procesului de constituire a noilor organe de putere.

De ce a fost acceptat Ion Iliescu şi colaboratorii lui, la Ministerul Apărării Naţionale, şi nu a fost acceptat Ilie Verdeţ?

Pentru că Ilie Verdeţ şi toţi ceilalţi care mai puneau la cale nişte guverne, o preluare a puterii, inclusiv Ilie Ceauşescu, erau mult prea aproape de Nicolae Ceauşescu, în vreme ce despre Iliescu se ştia că era împotrivă. Armata nu ştia atunci că Revoluţia este anticomunistă, dar ofiţerii o percepeau ca o treaptă de relaxare de la un regim înrobitor.

Eraţi în Sediul Apărării Naţionale când a venit Ion Iliescu?

Nu este adevărat că generalul Victor A. Stănculescu i-a zis: *Domnule, luaţi puterea!*. Generalul Victor A. Stănculescu a zis: *Lucraţi la Marele Stat-Major aici, jos, la Minister pentru că sunteţi în siguranţă!*. Totul se petrecea în contextul acelor clipe când se trăgea, fie că era simulat, fie că era real. Asta înseamnă lovitură de stat sau că ai predat puterea? Stănculescu trebuia să aibă puterea pentru a o preda, iar el nu o avea. Armata, vă repet, nu dăduse lovitură de stat, nu stăpânea statul român, nu ocupase ministere, nu ocupase centralele telefonice etc. Ea era singura instituţie capabilă de luptă, în care toată lumea avea toată încrederea! Ea putea oferi cel mult protecţie! Cui? Unor forţe care ar fi fost capabile să organizeze noua putere! A fost scut şi scutul este altceva decât putere! Armata avea

tancuri, aviaţie, tot ce-i trebuia, era descurajator pentru orice altă forţă care ar fi vrut să facă ceva, dar asta este foarte departe de lovitură de stat.

În noapte de 21 spre 22 decembrie 1989 aţi simţit că Uniunea Sovietică este gata să intervină în forţă dacă regimul continuă să tragă şi nu se prăbuşeşte?

Nu! Aşa ceva nu s-ar fi întâmplat!

Nu mă interesează dacă s-a întâmplat, mă interesează să ştiu dacă aţi avut certitudinea din punct de vedere informativ că se fac deplasări de trupe sau simulări de deplasări de trupe?

Nu! În primul rând că nu au fost aşa-zise mişcări de trupe, după cum se zice. Ştiam tot ce se mişcă! Nu au fost mişcări de trupe! Asta este o gogoriţă a propagandei lui Ceauşescu: pericolul de a fi invadaţi şi de Vest şi de Est etc.

Credeţi în ipoteza că ar fi fost un plan de intervenţie militară sovietică pe teritoriul României în cazul în care Armata ar fi continuat să rămână fidelă lui Ceauşescu?

Aşa cum sovieticii ştiau starea de spirit a populaţiei, o ştiau şi pe cea a Armatei. Ştiau că sunt mii de cadre neavansate, fără case, hăituite pe şantierele economiei naţionale! Ştiau că la noi erau toate condiţiile pentru o Revoluţie!

Credeţi că animozitatea care a rămas între Armată şi fostul DSS este legată de pierderea unor privilegii sau de modul în care Armata s-a comportat cu foştii ofiţeri de securitate în Decembrie 1989?

Adversitatea firească dintre Armată şi Ministerul de Interne nu este numai la noi, ci pretutindeni. Uneori şi între structurile aceleiaşi Armate, între Aviaţie şi Marină, sunt nişte orgolii de armă.

Credeţi că în cadrul DIA fără ştirea dvs. se putea constitui un grup de rezistenţă care să lucreze mână în mână cu GRU împotriva regimului Ceauşescu?

Nu! Este exclus! Nu se putea!

Şi, totuşi...Armata a tras în Decembrie 1989!?

Are şi ea o vină, dar nu în sensul că a acţionat conştient pentru a produce acele victime. Ea însăşi a fost victima unor busculade care se întâmplă în orice mare mişcare socială. Ea nu a vrut să producă victime, dar dacă s-a tras sau s-a simulat că se trage dintr-o clădire din jurul unităţii sau de unde aveau obiectivul de apărat, s-a deschis focul ce-i drept şi întâmplător sau nu, acel foc a atins şi oameni. Au murit şi oameni, dar nu au tras conştient, să ucidă oameni nevinovaţi! Noaptea sau ziua când s-a tras dintr-o pădure sau o acoperire, soldatul, ori pentru apărarea lui, ori de panică, a deschis şi el focul. Toate acestea se înscriu la capitolul pierderi colaterale! Sunt pierderi regretabile şi fireşti într-o asemenea încleştare! Nu uitaţi că soldaţii aceştia veneau, mulţi dintre ei, de pe şantierele patriei: de la Canal, de la Transfăgărăşan şi nu aveau pregătirea militară de bază efectuată cum trebuie. Cei mai mulţi dintre ofiţeri fuseseră detaşaţi în Agricultură şi pe şantiere... Domnul Lorin Fortuna declara că Armata a fost un instrument de represiune, care a tras într-o bucurie generală! Nu este adevărat! Sunt unii care vor să scrie istorie punând Armata într-o situaţie care nu-i aparţine!

Dacă generalul Vasile Milea ordona Armatei pe 21 sau 22 decembrie 1989 ca unităţile MApN din Piaţa Universităţii şi din jurul Comitetului Central să-l aresteze pe Nicolae Ceauşescu şi unităţile de Securitate, credeţi că Armata executa ordinul?

Da! Pentru arestarea lui Ceauşescu da, dar nu l-ar fi împuşcat după aceea!

Consideraţi oportună sau inoportună prezenţa generalului Ştefan Guşă în clădirea fostului CC al PCR în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989?

Inoportună, dar ştiu şi ce l-a determinat să facă asta! El ştiind că în România hotărârile majore se luau la CC, având această fixaţie a lui, s-a gândit că acolo, după plecarea lui Ceauşescu, se iau hotărârile importante, că Ministerul Apărării e un minister periferic. Contând pe misiunea Armatei, a crezut că are un cuvânt de spus, acolo!

A fost DIA o instituţie aparte în universul instituţiilor regimului comunist?

Noi ne-am păstrat personalitatea nu doar faţă de Direcţia a IV-a Contrainformaţii Militare, dar şi faţă de celelalte Direcţii din Marele Stat-Major şi Minister, care ar fi vrut, din curiozitate, să ştie ce se întâmplă în cadrul DIA. Generalii Eftimescu şi Şuţa, care erau împuterniciţi să alarmeze şi DIA, vroiau să ştie cât personal avem, cu ce ne ocupăm etc. Faptul că DIA nu era la discreţia nimănui crea o repulsie faţă de noi şi un fel de invidie!

Sursa foto: *Agerpres*

*

De ce s-a considerat necesară execuția lui Ceaușescu – Târgoviște –

Viorel DOMENICO

Dimensiunea militară a schimbărilor din România

Dincolo de potențialul revoluționar al maselor care au determinat prăbușirea regimului Ceaușescu, Revoluția română din decembrie 1989 se individualizează și printr-o participare accentuată a structurilor militare în desfășurarea evenimentelor.

Dimensiunea militară a schimbărilor din România este o trăsătură definitorie în comparație cu ceea ce s-a petrecut în celelalte țări socialiste est-europene, unde componenta politică a avut un rol determinant.

În acest sens, Revoluția română din decembrie 1989 poate fi localizată geografic în trei mari garnizoane militare: Timișoara, București, Târgoviște.

La Timișoara, comandoul de partid și de stat trimis de la Centru pentru a înnăbuși revolta a fost condus de generalul Ion Coman, secretar al CC pentru problemele militare, care a avut în structură doi adjuncți ai ministrului apărării: generalul Gușă – șef al Marelui Stat Major și generalul Victor Stănculescu – prim adjunct al Ministrului Apărării Naționale, dar și generalul Chițac – comandant al Garnizoanei București. În 18 decembrie, la Timișoara, s-a aflat și generalul Ilie Ceaușescu, tot adjunct al Ministrului Apărării Naționale. Din comandou au mai făcut parte generali și ofițeri de rang înalt din conducerea Ministerului de Interne, un adjunct de ministru, șefi de direcții și departamente.

La București, prezența trupelor în stradă în seara zilei de 21 decembrie, cu misiune de luptă, a fost condusă de ministrul apărării naționale, ministrul de interne, șeful DSS și mulți alți generali și ofițeri superiori.

După fuga lui Ceaușescu, sediul MApN a devenit centrul de comandă al Revoluției, echipa Iliescu primind toate sursele și resursele militare, toate capabilitățile Armatei.

Târgoviște a ajuns cel de-al treilea focar, a treia mare garnizoană a Revoluției române, prin alegerea municipiului ca loc de reorganizare a conducerii supreme de însuși Nicolae Ceaușescu.

În ciuda situației fluide, incerte, tensionate la maxim, îndeosebi prin ura viscerală a populației față de cuplul dictatorial, Nicolae Ceaușescu a fost primit și găzduit la Târgoviște decent și protocolar, cu calm relativ. Era președinte al republicii și comandant suprem al Armatei, era de un sfert de secol șef al

statului și deținător al tuturor marilor secrete și informații privind viața internă și internațională a țării. Comandantul garnizoanei și ofițerii din comanda unității îi percepeau just valoarea de întrebuințare în acel moment de criză majoră.

Verbal, fusese destituit din toate funcțiile de către Ion Iliescu, printr-un discurs televizat, dar oficial, legal, deținea încă toate prerogativele puterii. Așa că, viitorul general Kemenici, care îl preluase în custodie, s-a angajat să-l apere de furia mulțimilor, să-l consilieze și să-l protejeze – conform unei înțelegeri telefonice cu generalul Victor Atanasie Stănculescu – până ce noua putere instalată la București îl va prelua pentru rezolvarea legală a problemei.

Soarta lui Ceaușescu avea să fie pecetluită, astfel, nu la Târgoviște, ci la București, în sediul MApN.

Fuga lui Ceaușescu

Părăsirea comenzii supreme și plecarea lui Ceaușescu din CC spre o destinație necunoscută a produs inițial panică și derută în rândul generalilor și ofițerilor superiori din conducerea Armatei. Era a doua mare *surpriză*, a doua mare lovitură pe care o primeau după *sinuciderea* ministrului apărării, generalul Vasile Milea – și acuzarea lui publică, la cel mai înalt nivel, că a acționat ca un trădător. Or, în MApN funcționa echipa generalului Milea, iar dacă acesta fusese declarat trădător, toți oamenii lui puteau fi puși sub aceeași acuzare.

Fuga lui Ceaușescu a creat o ruptură dramatică în lanțul conducerii totalitare, o prăbușire a tuturor structurilor de partid și de stat. Fără directivele și ordinele lui Ceaușescu, cel puțin la nivelul comenzii militare, nimeni nu a primit credit deplin în calitate de lider național.

Sigur, prin televiziune, în piețe publice și pe străzi, Ion Iliescu funcționa în mentalul colectiv ca un posibil succesor, dar în cabinetele militare și la…butoane, lipsa șefului suprem desemnat legal producea traume și eschivări de înțeles pentru structurile birocratice. Fără ordin de sus, fără aprobări de la eșalonul superior, generalii se poziționează totdeauna într-o așteptare mută.

Nimeni, dar absolut nimeni – de la membrii CPEx și miniștri, la activistul de întreprindere; de la general la soldat – nu-și putea imagina în dimineața zilei de 22 decembrie că regimul se poate prăbuși atât de repede și fără întoarcere. Cu toții și fiecare în parte își imaginau că *fuga* lui Ceaușescu era tactica unui lider puternic, inteligent și viclean aplicată vremelnic pentru o revenire strategică, răzbunătoare. Până în 25 decembrie, românii erau convinși că Ceaușescu era ascuns undeva, la pândă; era perceput ca fiind pretutindeni prezent prin imensele forțe, rezerve și resurse de putere pe care și le pregătise din timp.

Așadar, lipsa informațiilor, zvonurile de tot felul privind existența malefică a lui Ceaușescu și pregătirea lui pentru o eventuală revenire în forță a bulversat conduita generalilor, a întârziat procesul de subordonare a acestora față de noua putere politică în formare, vulnerabilizând unitatea de comandă a Armatei.

Venirea generalului Victor Stănculescu în MApN a provocat îndoieli și mari suspiciuni în rândul generalilor. În primul rând, prin perceperea lui anterioară, accentuată acum, ca mare boier al Armatei, care lucra în comerțul exterior cu armament și tehnică de luptă, mai mult în sediul CC al PCR și în străinătate, mereu în preajma lui Nicolae Ceaușescu – în timp ce marea majoritate a colegilor lui din conducerea Armatei trudeau fără odihnă, în salopete muncitorești, pe șantierul economiei naționale.

El era perceput ca omul lui Ceaușescu, care revenise din CC al PCR în sediul MApN pentru a executa ordinele acestuia.

Primul popas și prima întrevedere pe care a avut-o Stănculescu în biroul ministrului apărării a fost cu generalul Ilie Ceaușescu. Au discutat amândoi, în taină, circa o jumătate de oră. Chemarea lui Ion Iliescu la MApN a fost făcută de Stănculescu față în față și împreună cu Ilie Ceaușescu. Iar fratele lui Ceaușescu, Ilie, spusese ambasadorului sovietic, cu o oră înainte, când Nicolae Ceaușescu era încă la cârma statului, că până seara, România va avea un alt guvern. Se poate deduce deci, că în înțelegere cu Ilie Ceaușescu, Stănculescu l-a chemat pe Iliescu pentru a-i oferi funcția de prim-ministru și nu pentru a-l înlocui pe Nicolae Ceaușescu ca șef al statului. De asta nu era străin nici Constantin Dăscălescu care, în același interval de timp, a ieșit în balconul CC pentru a-și declara demisia, în fața mulțimilor.

Trecerea Ministerului de Interne și a Departamentului Securității Statului în subordinea MApN nu este decât expresia ordinului pe care

Sursa foto: *https://www.revistasinteza.rodisparitia-tovarasilor-aparitia-teroristilor*

Nicolae Ceaușescu i l-a dat lui Milea în seara de 21 decembrie, când ministrul apărării a devenit comandant unic al forțelor militare care acționau în centrul Capitalei pentru stoparea revoltelor. Or Ceaușescu l-a numit pe Stănculescu ministru al apărării în dimineața de 22 decembrie, iar acesta a preluat toate prerogativele cu care fusese împuternicit Milea de către comandantul suprem.

Ca atare, conduita și activitatea generalului Stănculescu în sediul MApN erau percepute ca fiind riscante, nejustificate legal. Ele ieșeau de sub competențele instanței militare fiind de natură politică, iar generalii s-au eschivat din primul moment, izolându-l pe Stănculescu. Pentru că militarii și generalii, în special, nu au simț politic, nu pot funcționa optim decât în temeiul ordinului, în perimetrul cazărmii și al problematicii militare. Cu alte cuvinte, generalii sunt programați să acționeze impecabil sub ordine, când ordinele sunt clare și vin de la persoana numită legal să dea ordine. Acolo unde apar incluziuni politice, generalii se poticnesc și sunt incapabili să gestioneze frontiera dintre militărie și politică. Așa s-a întâmplat atunci, iar generalii au intrat în blocaj funcțional.

Izolarea lui Stănculescu a fost un răspuns pe măsură la tentativa noii puteri (până la urmă reușită!) de izolare a generalului Ștefan Gușă, șeful MStM – cu un prestigiu și o autoritate remarcabile în rândurile personalului militar, cel mai apreciat comandant în decembrie 1989. Destituirea acestuia și aducerea din rezervă a generalului Militaru la cârma Armatei au sporit starea de tensiune, confuzie și neîncredere în echipa ministerială, au tulburat relațiile profesionale de la vârful Armatei, au amplificat starea de non-combat, de retragere a generalilor din iureșul schimbărilor revoluționare. Pentru că Militaru n-a venit singur. A adus după el, pentru a fi numiți în funcții la cele mai înalte eșaloane, o pleiadă de generali trecuți în rezervă de Ceaușescu și compromiși pentru simpatii sau colaborări dovedite cu KGB.

În această situație, unii generali și ofițeri superiori l-au acceptat tacit și i se supuneau, alții s-au grupat într-o opoziție mocnită, dar gata de revoltă. În acest fel, relațiile colegiale, camaraderești existente până atunci în colectivul de comandă al Armatei s-au deteriorat sub imperiul suspiciunii și al oportunismului.

Noua echipă de conducere

Dar cea mai dramatică întâmplare trăită de militarii cu funcții cheie în conducerea MApN a fost aducerea în sediul central al Armatei, la vârful comenzii militare, a echipei Ion Iliescu, formată din revoluționari cu statut de reprezentanți ai străzii revoltate.

Introducerea echipei Iliescu de către generalul Stănculescu, fără nici o consultare în sediul MApN, pe cont propriu, a avut un efect perturbator accentuat, devastator chiar, care a determinat intimidarea generalilor din conducerea Armatei.

Arestarea generalului Ilie Ceaușescu de către Petre Roman, sub privirile îngrozite ale celorlalți generali prezenți, dar sub pavăza îngăduitoare a generalului Stănculescu, vorba tăioasă și verbul agresiv ale lui Mihai Montanu; statura și privirea fermă ale lui Gelu Voican Voiculescu; calmul, eleganța și distincția lui Ion Iliescu i-au bulversat pe generali, obligându-i să se constituie într-un grup aparte, să se retragă cuminți în birourile lor, să nu pună întrebări, ci să răspundă la întrebări – cu fraze protocolare, neutre, convenționale.

De altfel, generalii erau pregătiți și cunoșteau regulile conviețuirii pașnice cu civilii. De zeci de ani, pe șantierele economiei naționale, la Canal, Metrou, Irigații, la Casa Poporului, generalii erau subordonați civililor-specialiști, experți, activiști de partid. Ei, generalii, erau responsabili doar cu asigurarea numărului de militari ceruți de comandantul suprem, de cazarea și hrănirea acestora și de disciplina cazonă care se impunea pentru respectarea termenului de execuție a lucrărilor.

Tot astfel, venirea civililor lui Iliescu în sediul MApN, la chemarea generalului Stănculescu, i-a determinat pe generali să facă pasul înapoi, dându-le acestora tot creditul, pentru ca ei să rămână în expectativă.

În aceste condiții, se ajunsese în situația paradoxală ca Armata să fie condusă prin Televiziune de către agitatori, fără ca din punctul central de comandă (grupa operativă a MApN) să se intervină pentru a stopa anarhia.

Situația critică, de tensiune extremă și derută cvasi-generală existentă la nivelul conducerii MApN a fost devoalată în 5-6 ianuarie 1990, când ofițeri din MStM, revoltați de voluntarismul generalului Militaru, au avut o discuție cu lideri ai Revoluției: Ion Iliescu, Petre Roman, Virgil Măgureanu. Stenograma a fost publicată de istoricul Cezar Mâță, în volumul **Istorie și societate**, *Editura Mica Valahie*, București, 2006, p. 551-635. Redăm câteva fragmente:

Maior **Ion Didoiu**: *În perioada desfășurării acțiunilor, în loc să se inspecteze dispozitivele, să se ia măsuri de aplicare a principiilor de conducere a luptei, acești generali erau angajați în diverse acțiuni de culise, ne întrebau unde e Ceaușescu, ce fac ei dacă acesta se întoarce…La orice solicitare de rezolvare a problemelor operative din teren răspundeau permanent și tuturor : „Descurcați-vă!”. Ca atare nu ne-au demonstrat că au luptat pentru Revoluție.*

Colonel **Valentin Teodorescu**: *În timpul alarmelor și al potopului de foc din preajma Ministerului, în loc să ia măsuri de protecție, de contracarare a focului, generalii se ascundeau pe după uși, erau pe burtă pe sub birouri, nu erau în stare să dea o dispoziție, să spună clar ce trebuie să se facă…*

Colonel **Emilian Marinescu**: *În vechea Armată, gradul de general nu s-a acordat pe criterii de competență, ci pentru fidelitate și atașament pentru Nicolae Ceaușescu. Generalii lui Ceaușescu nu și-au făcut datoria de a conduce Armata. S-au transmis ordine difuze că vin elicoptere străine să atace ministerul și s-a dat ordin să se tragă. Apoi s-a dat ordin să nu se tragă. Dar acest ultim ordin n-a mai ajuns la întregul dispozitiv și s-a tras salvă puternică și ostașii noștri au doborât propriile elicoptere. Din incompetență s-a ajuns să fie chemați parașutiști să apere ministerul și s-a tras împotriva lor și au murit pentru că nu a existat legătură între cei ce apărau dispozitivul și cei care veniseră să întărească dispozitivul.*

Colonel **Gavril Ghițaș**: *În timpul Revoluției, ofițerii din MStM și din toate comandamentele n-au fost informați despre ceea ce se întâmplă în teritoriu și pe teren. Noi am obținut frânturi de informații, fie prin televiziune, fie din ziare. Nimeni din organele de conducere nu ne-a direcționat activitatea în nici un mod, ne-a lăsat la liberul arbitru și ne desfășuram activitatea cu frânturi de date și frânturi de informație.*

Dacă în Minister era această atmosferă de neînțeles, iar generalii dovedeau o maximă prudență în relația cu realitatea, preferând supunerea fără prea mari riscuri la hotărârile și deciziile civililor din echipa Iliescu, în teren, acolo unde acționau trupele, situația nu era doar dramatică, ci de nestăpânit.

La fuga lui Ceaușescu, trupele se retrăgeau în cazărmi. Era ordinul comandamentului suprem dat pentru a împiedica fraternizarea Armatei cu demonstranții. Ordinul fusese trimis spre executare de către generalul Stănculescu. La venirea acestuia în MApN, prin Nota telefonică nr. 39, se anulează ordinul anterior și se decide iarăși scoaterea Armatei din cazărmi pentru apărarea sediilor și instituțiilor de partid și de stat… de furia revoluționarilor care asaltau clădirile unde funcționaseră centrele de conducere politică. Numai că, după puțin timp,

apare *pericolul terorist*: trupe de luptători ultra-pregătiți și dotați să apere regimul lui Ceaușescu pe cale de prăbușire. Îndeosebi prin televiziune, dar și prin zvonuri, se creează o psihoză care induce spaimă în toate instituțiile și straturile societății. În curând încep tragerile, fără ordin, care au paralizat conducerea Armatei. În viața lor, generalii nu trăiseră o asemenea surpriză. În Armată, totul se bazează pe ordine venite de sus, pe cale ierarhică și acestea se execută impecabil, metronomic. Ori, acum, generalii se trezesc în fața unei realități paralizante: trupa deschide focul din proprie inițiativă. Sunt aduse în Capitală unități și subunități din provincie la ordinul unui marinar în rezervă, dat prin televiziune și, odată sosite în București, acestea se dezmembrează, se pierd în diferite cartiere fiind preluate și puse la dispoziția unor revoluționari care-i folosesc într-o luptă bezmetică, o vânătoare de teroriști nevăzuți, neștiuți. În acest timp, crainicul tv George Marinescu îndemna oștirea aflată pe străzi să nu mai execute ordinele ofițerilor și generalilor pentru că sunt compromiși, au susținut dictatura: *Acum, Armata este a poporului, reprezentat în stradă de revoluționari*. Iar un căpitan, Lupoi îl numea, tot prin televiziune pe generalul în rezervă Militaru în funcția de ministru al Apărării Naționale.

Aflați sub presiunea unor evenimente incredibile, generalii nu au timp să se dezmeticească. Sunt incapabili să formuleze ordine și să le transmită. În primul rând pentru că ei sunt cei care participaseră în 21 decembrie la înăbușirea revoltei, finalizate cu morți și răniți (marcați de vinovăție!) și, în al doilea rând, subunitățile militare erau mai degrabă în subordinea revoluționarilor, care le manevrau haotic, incontrolabil.

La întrebarea de ce au murit aproape 1000 de oameni după 22 decembrie 1989, gen Stănculescu răspundea: *Din mai multe motive. În sediul MApN, la comanda Armatei eram atât de mulți încât ne călcam în picioare. Nu aveam legături telefonice sau radio, iar când aveam intrau pe fir fel de fel de inși… D-aia ne-am împușcat între noi, unii pe alții. Că nu se știa ce se întâmplă în stradă.*

Prima porție de împușcați au fost militarii, care au tras unii împotriva altora, că nu se știa cine-i acolo și cine-i dincolo. Era o harababură. Dacă se spunea că în Cimitirul Ghencea sunt teroriști, trăgeau toți acolo, ca la nuntă. Bătaia focului de aici trecea în partea cealaltă. În cazărmile din Ghencea unde erau Autobaza MApN, Clubul „Steaua", unități de reparații, dar și un regiment… Apoi, de aici, din aceste unități se trăgea către Academia Militară…Se trăgea cu transportoare blindate inclusiv în blocuri și case pentru că se spunea că erau teroriști în podurile caselor și pe blocuri. Cei care trăgeau așa în față, în stânga și dreapta sigur omorau oameni nevinovați, dar se omorau și ei între ei, militarii, care acționau în zonă și răspundeau la foc cu foc. Asta era pregătirea militarilor atunci, pentru că toată vara fusese peste 80.000 de militari pe șantiere și la munci agricole… A fost panică. (Grigore Cartianu, **Crimele Revoluției**, p. 520-521)

În aceste condiții de anarhie…militară, numărul morților creștea cu fiecare zi, cu fiecare ceas. Dar creștea și interesul sau grija puterilor străine de a se rezolva problemele României. Apăruse astfel pericolul intervenției străine: atât Occidentul cât și Moscova începeau să aibă îndoieli cu privire la capabilitatea noii conducerii de a stopa anarhia.

Între timp, la Târgoviște, locuitorii municipiului aflaseră de existența lui Ceaușescu în cazarma UM 01417 și făceau presiuni tot mai accentuate pentru a fi predat lor pentru linșaj. În aceste condiții, colonelul Kemenici a făcut zi de zi demersuri la conducerea MApN și FSN pentru ca fostul șef al statului să fie preluat, conform înțelegerii cu generalul Stănculescu. Zadarnic, însă. După 3 zile și 4 nopți, de neîncetate încercări de a scăpa de povara Ceaușescu, colonelul Kemenici, exasperat, hotărăște să-l ducă personal la București, constituind un dispozitiv de deplasare sigur și rapid.

Intenția lui Kemenici de a-l aduce pe Ceaușescu la București – impecabil organizată din punct de vedere militar și deci posibilă – venise într-un moment de cumpănă pentru echipa Iliescu care se confrunta cu escaladarea luptelor și a focului în stradă, cu pasivitatea generalilor epuizați în așteptarea unui răspuns clar privind soarta lui Ceaușescu, cu radicalizarea extremă a manifestanților care începeau să balanseze spre contestarea noii conduceri. Amenințarea lui Kemenici a fost picătura care a umplut paharul.

Execuția lui Ceaușescu

La aflarea veștii – amenințarea unui comandant de garnizoană care nu se supunea ordinelor noii puteri – nucleul de conducere al FSN instalat în sediul MApN hotărăște, în noaptea de 24/25 noiembrie ceea ce era de… hotărât.

Sursa foto: fototeca IRRD

(În decembrie 1989, în Codul Penal era prevăzută pedeapsa cu moartea).

Hotărârea de execuție a lui Ceaușescu avea însă și acordul străzii, al marii majorități a românilor.

Populația era exasperată de numărul morților și al răniților, care creștea zi de zi. Întreprinderile și instituțiile își întrerupseseră activitatea; Miliția nu mai funcționa; circulația persoanelor în București și în marile centre urbane devenea tot mai riscantă, siguranța cetățeanului nu mai exista. În aceste condiții, dezlănțuirea urii împotriva lui Ceaușescu atinsese apogeul. În stradă, în toată țara, două lozinci erau dominante: *Ceaușescu judecat pentru sângele vărsat!* și *Ceaușescu, Anul Nou îl va face în cavou!*

Atunci, în acele momente, Ceaușescu reprezenta răul absolut. Nefericirea românilor era pusă pe seama lui Ceaușescu. Deci, în această privință, dorința de revanșă era cotropitoare.

În această ordine de idei, **Gelu Voican Voiculescu** a intuit cum nu se poate mai corect *dimensiunea conflictuală a existenței în viață, în acel moment, a cuplului Ceaușescu*. La întrebarea „*De ce a fost ucis Ceaușescu?*”, a eludat implicarea serviciilor secrete și a puterilor financiare străine, afirmând tranșant: Ceaușescu a fost executat *pentru că el era încă o forță. Dintre cei de sus, nu te puteai baza cu totul pe nimeni, pentru că toți se angajau cu jumătate de măsură, cu atenție să nu fie interpretat gestul ca trădare dacă ar fi revenit Nicolae Ceaușescu în fruntea țării. Îndeosebi generalii, de care aveam nevoie atunci, singurii care puteau înclina balanța. La vârf, toți oamenii grei aveau o reținere, erau duplicitari…*

Dacă Nicolae Ceaușescu revenea la putere ar fi instituit teroarea prin forțele mari și multe neimplicate în Revoluție: întreaga Securitate primise ordin să predea totul și să aștepte acasă. La fel – nomenclaturiștii, directorimea care fusese demolată de furia revoluționară, se retrăsese în așteptare. Or, execuția Ceaușeștilor le-a luat acestora o piatră de pe inimă, i-a descătușat, le-a redat libertatea de acțiune.

Tot astfel, **Mihai Montanu**, care a reprezentat puterea revoluționară în sediul MApN, în perioada 22-25 decembrie, spunea că generalii nu se implicau în luarea deciziilor și în elaborarea ordinelor. *Stăteau în expectativă, slugarnici. La pândă, însă. Abia așteptau să ne aresteze și să-l aducă înapoi pe Ceaușescu. Ăștia mai mult ne spionau, decât să ne ajute. Am tras concluzia că erau incapabili să treacă de partea noastră, cât timp Ceaușescu era în viață.*

Fără Ceaușescu, fără ordinele lui erau niște soldați neinstruiți.

Se poate spune că însuși Ceaușescu se așteptase la un asemenea deznodământ. Fanatismul său de tip stalinist nu putea suporta convertirea și nici măcar îndoiala în ceea ce privește idealurile lui comuniste.

Dacă ceilalți lideri ai țărilor socialiste est-europene au făcut compromisul acceptând abdicarea, Ceaușescu a jucat cartea comunistului pur-sânge și, deci, a sacrificiului suprem. Era șansa vieții lui: să moară pentru partid și țară.

Calmul cu care s-a prezentat la proces și în fața zidului de execuție, exprimă personalitatea lui de lider comunist intransigent, sfidând alte opțiuni politice, incapabil de negociere.

La vederea camerei de filmat, Ceaușescu s-a purtat ca un martir. Ca ultimul mohican al comunismului european. El știa că lumea se schimbă, dar a continuat să afirme superioritatea comunismului. La proces, s-a purtat ca personajele din literatura și cinematografia realismului socialist. Și-a dorit și a murit ca un erou, ca eroii bolșevici care-și dăruiau viața pentru credința lor. În drumul spre zidul de execuție a avut puterea să cânte două versuri din „Internaționala", iar înaintea rafalei de pistol mitralieră a mai apucat să strige: *Trăiască Republica Socialistă România, liberă și independentă!*

În cartea sa de memorii „Întâlniri cu Nicolae Ceaușescu" (Editura Mediafax, 2018), **Ion Traian Ștefănescu**, lider comunist echilibrat și distins intelectual nota:

În vara lui 1989, am avut ultima întrevedere cu Nicolae Ceaușescu. Îl am în memorie și azi: un om stors, vlăguit, evident bolnav și îmbătrânit. Devenise nesigur că poate rezolva singur toate problemele atât de complexe ale vieții economice și social-politice. Era nervos și apăsat de probleme care, de la un timp, ieșeau din făgașul obișnuit, nu puteau fi ținute sub control. Problemele apărute în lumea socialistă îl sufocau. Respingea de plano ce se întâmpla novator în această lume, fără a avea soluții alternative.

Presiunea politică asupra lui era maximă. Neîncrederea în cei din jur se strecurase treptat în sufletul său. La rândul lor, cei din jur, de regulă simple mecanisme, nu constituiau pentru el un sprijin solid.

Viitorul îi apărea a fi nu numai nesigur, dar și sumbru. Și, în sinea mea, cred că și l-a asumat, fără să excludă ce s-a întâmplat în 25 decembrie (împușcarea). Practic, în furtuna declanșată, a acceptat moartea, dar în niciun caz schimbarea convingerilor sale. Nu a cântat el în fața morții „Internaționala"? (p. 235)

Eu sunt de părere că el, în 1989, a avut un declic tragic când și-a dat seama că nu poate ieși câștigător și și-a așezat pe umeri mantia morții, ducându-se, astfel, până în decembrie, conștient, până la acel sfârșit, care s-a produs de Crăciun. (p. 281)

Deși a fost luată în sediul MApN, hotărârea de execuție a lui Ceaușescu nu are nicio legătură cu conducerea Armatei. A fost luată în deplină conspirativitate, într-un grup restrâns (Iliescu, Voican, Brucan, Militaru; Stănculescu), în WC-ul ministrului, trăgându-se apa de nenumărate ori.

Deși comandoul Târgoviște, care a îndeplinit hotărârea luată, a fost organizat în armată, cu resurse umane și materiale militare, acțiunea de la Târgoviște nu aparține și nu poate fi pusă în seama Armatei. Formal, misiunea este inexistentă în arhivele Armatei. Deci, Ilegală. Nu există niciun ordin de zi, nici o decizie a Statului Major, nici un document militar care să certifice misiunea de la Târgoviște.

Misiunea nu a fost una militară, ci revoluționară, asumată în cont propriu de generalul Stănculescu, nu ca militar și adjunct de ministru, ci ca lider militar al noii conduceri revoluționare.

La Târgoviște, Stănculescu ieșise din cadrele active ale Armatei, dezertase, realiza o misiune nescrisă în nici un regulament militar. În acel moment era un anarhist.

Își asumase această misiune disperată pentru a-și fortifica prezența în fruntea Revoluției, pentru a-și spăla păcatele.

La Timișoara, el însuși se oferise să participe la încercarea armată de restabilire a ordinii.

Fusese chemat de Ceaușescu în București, pentru a fi numit ministrul apărării în locul *trădătorului* Milea și în CC executase ordinele comandantului suprem.

În aceste condiții, Stănculescu era suspectat atât de generalii din conducerea Armatei, cât și de liderii Revoluției ca fiind omul lui Ceaușescu.

Organizarea comandoului Târgoviște, a procesului și execuției planificate, în pofida încălcării tuturor reglementărilor și preceptelor militare, au constituit pentru generalul Victor Athanasie Stănculescu singura salvare de a rămâne pe val, cu un preț imens însă…

Deși regretabilă, odioasă chiar, făcută în stil stalinist, execuția lui Ceaușescu a dovedit capabilitatea echipei Iliescu de a tranșa lucrurile, de

a desființa duplicitatea manifestată până atunci nu doar în rândul generalilor, ci și al nomenclaturii. Ceaușescu nu mai exista, ca atare balanța s-a înclinat decisiv de partea noii puteri. Ceaușescu nu mai era de așteptat, nu mai exista. Se despărțiseră apele.

Fără Ceaușescu, generalii au balansat în bloc, fără reținere, de partea Revoluției. Așa că a doua zi, pe 26 decembrie, luptele în stradă au încetat. Trupele aflate în dispozitive stradale au primit ordine clare de încetare a focului și de retragere în cazărmi. În locul lui „*Descurcați-vă*", generalii au început să dea ordine clare, precise, consemnate în documentele militare.

După execuția lui Ceaușescu s-a născut opoziția politică în România

În 25 decembrie 1989, odată cu execuția lui Ceaușescu, s-a produs o fractură în mentalul colectiv al românilor. Dispăruse obiectul contestării, al revoltei în jurul căreia se coagulase participarea plenară a românilor. Oamenii erau încă în stradă, înfierbântați de vântul schimbării. Dar nu mai puteau scanda „*Jos Ceaușescu!*" sau „*Ceaușescu judecat pentru sângele vărsat*". Aceste sloganuri nu mai aveau sens și rost. Așa că au preluat și amplificat lozincile „*Fără comuniști!*" și „*Jos comunismul*!" lansate în zilele anterioare, dar răzleț, fără priză la marea masă a manifestanților. Acum, fără Ceaușescu, ele au prins contur și au captat mințile înfierbântate ale revoltaților.

Așadar, meritul – dacă se poate spune așa – al execuției lui Ceaușescu, a fost că a distrus obiectul urii populare, nucleul care coagulează revolta. Din acest moment, din 26 decembrie, revolta anticeaușistă s-a radicalizat și s-a transformat în revoluție anticomunistă; cu sau fără voia liderilor momentului, care s-au văzut depășiți de situație și obligați să se adapteze noii realități. Apariția liderilor și dizidenților din străinătate, a marilor partide politice au deschis calea opoziției. Atunci, după execuția lui Ceaușescu, s-a născut opoziția politică în România.

În concluzie, odată cu execuția lui Ceaușescu, revolta anticeaușistă devine revoluția anticomunistă. Până în 25 decembrie, toți românii au fost de partea lui Iliescu și a echipei sale, care exprima clar și ferm sentimentul anticeaușist al românilor. A fost o unanimitate bezmetică. La dispariția lui Ceaușescu s-a coagulat opoziția împotriva lui Iliescu. Începea democrația…

Sursa foto: *http://www.romania-actualitati.rola_29_de_ani_de_la_revolutie-122109*

*

Reflectarea Revoluției române din decembrie 1989 în jurnalele intime

Anamaria SIMA

Jurnalul intim este o specie a genului autobiografic. Jurnalul cuprinde gândurile, sentimentele, trăirile, faptele cotidiene pe care şi le notează posesorul său într-o manieră, de regulă, cronologică. Referindu-se la acest subiect, criticul literar Eugen Simion nota următoarele: *Jurnalul intim apare destul de târziu în literatură, la început ca un gen de sertar, pentru uz propriu, apoi, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, ca o formă literară publică, minoră, marginală, e drept, dar totuşi luată în seamă. Îi trebuie însă aproape un secol ca să devină un gen literar de sine stătător, deşi discuţiile în jurul statutului său nu sunt nici acum încheiate…*[1]. După cum remarca Mircea Mihăieşi, odată cu ieşirea din comunism, în ţările din Europa Centrală şi de Răsărit, literatura autobiografică a căpătat o nouă dimensiune dată de aşteptările cititorului: *Setoşi de propria noastră istorie, ţinută la sertar până acum, vrem să descoperim aventurile individului confruntat cu lumea. Experienţa închisorilor comuniste, exilul, dedesubturile vieţii politice totalitare au devenit, astăzi, teme predilecte. Atât pentru autori, aflaţi la ora, poate tardivă, dar binevenită, a reconsiderării sertarelor, dar şi pentru cititori, care descoperă cu uimire un continent scufundat chiar sub propriile lor picioare*[2].

Nu întâmplător în România în primul deceniu postcomunist au fost publicate o serie de jurnale ţinute cu mult curaj în perioada regimului comunist. În multe dintre ele regăsim o critică dură adusă regimului comunist şi implicit lui Nicolae Ceauşescu şi tocmai din acest motiv trebuie subliniat curajul de care au dat dovadă cei care au ţinut jurnale. Eventuala descoperire a lor de către organele de represiune putea însemna pentru autor ani buni de închisoare. Am ales câteva jurnale ţinute de oameni de cultură în care am dorit să observăm cum a fost reflectată Revoluţia română din 1989. În toate jurnalele analizate am putut remarca unele trăsături comune ale autorilor lor: toţi ajunseseră la un grad ridicat de insuportabilitate faţă de regim, toţi s-au bucurat de căderea regimului comunist iar pe parcursul acelor zile au avut sentimente asemănătoare – bucurie, teamă, încordare, euforie.

Speranțe și așteptări

Titel Constantinescu a fost poet şi prozator, regizor la Radio Bucureşti, departamentul teatrul radiofonic. În anul 1996, a văzut lumina tiparului jurnalul său din perioada 1978-1989. Primele informaţii cu privire la ceea ce se întâmpla în Timişoara le afla pe 18 decembrie. În dimineaţa acelei zile primeşte un telefon de la actorul Nicolae Călugăriţa pe care îl invitase la radio pentru o imprimare. Acesta i-a transmis că nu mai putea onora invitaţia întrucât în timpul nopţii primise un telefon prin care era anunţat că trebuia să se prezinte la 8 dimineaţa la sectorul de partid, el fiind secretar de partid la teatrul unde juca. În aceaşi dimineaţa, Titel Constantinescu era informat că actorul Mihai

1. Eugen Simion, **Ficţiunea jurnalului intim. Există o poetică a jurnalului?**, *Editura Univers Enciclopedic*, Bucureşti, 2001, p. 84.
2. Mircea Mihaieş, **Cărţile crude. Jurnalul intim şi sinucidearea**, ediţia a II-a, *Editura Polirom*, Iaşi, 2005, p. 9.

Sursa foto: *Agerpres*

Dinvale nu se putea prezenta fiind convocat și el tot la sectorul de partid. În însemnările sale, regizorul scrie ce aflase pe parcursul zilei referitor la tulburările din vestul țării: *«Misterul» a fost dezlegat. Eu aflu abia acum ceea ce alții știu de ieri. De aici și articolul ăla cu legile și judecățile! Preotul catolic din Timișoara, Laslo Tőkes a fost expulzat din parohia lui, din motive... anticeaușiste. Sâmbătă, în clipa când trebuia dat afară, enoriași ai bisericii au făcut lanț de mâini și inimi în jurul bisericii. Securitatea a venit, a tras. Studenții și muncitorii au auzit și s-au adunat în miting de protest în piața din fața teatrului timișoarean. Au spart vitrina unei librării, au strâns cărțile lui Ceaușescu și le-au dat foc, altele au fost aruncate în Bega. Au fost răniți și morți. Ieri, s-au adunat din nou în miting de protest. Astăzi de dimineață, la fel. Se aude că și la Arad ar fi fost ceva*[3]. Evident informațiile erau aflate prin intermediul posturilor de radio „Europa Liberă", „Vocea Americii", în vreme ce presa din România tăcea, fapt care creștea și mai mult frustrarea: *Din nefericire, presa noastră e mută și trebuie să ascultăm posturi de radio străine, ca să știm ce se întâmplă la noi, cu noi. Deocamdată, faptele brute, astea sunt. Fără poezie. Doar sânge și țipăt*[4].

În însemnările sale din 19 decembrie era consemnată și întâmplarea petrecută în campusurile studențești din Grozăvești și Tei unde studenții au agățat prin crengile plopilor mere, ca urmare a unor vorbe, care se doreau a fi spirituale, rostite de Ceaușescu în discursul de la Congresul al XIV-lea[5]. Ceaușescu a spus atunci că România se va întoarce la capitalism *când va face plopul mere și răchita micșunele*. Despre gestul studenților bucureșteni a scris în jurnalul său și doctorul Victor Săhleanu în ziua de 16 decembrie: *Aud (de la X, Y) că s-au pus, în niște plopi, câteva mere, deoarece Nicolae Ceaușescu a declarat că lucrurile de la noi se vor schimba când va face plopul mere*. El se întreba însă retoric: *Până aici ajunge eroismul anonim al protestatarilor?*[6].

Discursul lui Ceaușescu ținut după întoarcerea din Iran în care înfiera acțiunile de la

3. Titel Constantinescu, **Frica și... alte spaime. Jurnal (1978-1989)**, *Editura Victor Frunză*, București, 1996, p. 348-349.

4. **Ibidem**, p. 349.
5. **Ibidem**, p. 349.
6. Victor Săhleanu, **Jurnal inedit 1989. Conjuncții și opoziții**, în ***Magazin istoric***, anul XXXVI, nr. 12 (429), decembrie 2002, p. 18.

Timișoara îi crea regizorului o frustrare și mai mare. Cunoștea, după ce auzise știrile la radiourile străine, că acolo nu era vorba de „huligani", ci de oameni simpli ieșiți în stradă pentru a protesta împotriva unui regim tot mai absurd. Se considera, în același timp, un naiv după ce sperase zadarnic că șeful statului își va da demisia, considerând, pe bună dreptate, că se ajunsese totuși prea departe: *Și noi, milioane de ochi, privim încremeniți cum individul ăsta paranoic până-n vârful unghiilor, ne minte, ne jignește, ne terfelește ca pe niște oi neputincioase și speriate! Nu spune nimic de morții de la Timișoara, de răniți! El acuză, el ridică glasul, el spune că armata a fost atacată de demonstranți și că ea, armata, și-a făcut datoria. Dar ce datorie? Nici măcar nu are curajul să amintească de moarte! Când s-a anunțat patetic și solemn, că «șeful statului va vorbi la radio și televiziune», credeam că va avea tăria să spună că-și dă demisia! Câtă naivitate! Mă uit la el, mă uit la cei din dreapta lui și mor de rușine și de neputința mea și a noastră de-a face ceva, și când știu că exact în clipele astea, încă mai sunt manifestații pe străzile Timișoarei, îmi vine să urlu și să mă împușc eu însumi, pentru că sunt un laș ordinar, laș, laș, laș*[7].

Ziua de 21 decembrie îl găsește pe regizor în locuința sa din Drumul Taberei. Află despre deturnarea mitingului și despre protestele care au urmat de la cunoștințele care au participat direct și care îi telefonau pentru a-l ține la curent cu tot ceea ce se întâmpla în zona Universității. Marele său regret era că nu putea participa și el întrucât mijloacele de transport în comun nu mai circulau. În dimineața zilei de 22 decembrie s-a aflat la sediul Radioului unde a asistat la toată agitația cadrelor de Securitate care voiau să oprească protestatarii să intre în clădire. La propunerea unui coleg a mers în fața Comitetului Central unde a văzut mulțimea de oameni entuziasmați, dar și fuga lui Nicolae Ceaușescu cu elicopterul pe care o descrie secundă cu secundă în jurnalul său, vrând parcă să nu-i scape nimic din acest moment istoric: *L-am văzut pe Ceaușescu! Un helicopter alb aterizase pe acoperișul Comitetului Central, el îndreptându-se pe terasă să plece, oprindu-se, privind în jos, spre mulțimea din piață, vrând să vorbească, gestul mâinii, obișnuitul lui gest, spre noi, auzi, auzi, curajul paranoicului, să vorbească unei imense mase de oameni care-l huiduiau, glasuri, vacarm de mulțime strigând «Nu-l lăsați să vorbească! Nu-l lăsați să vorbească!», balconul Comitetului Central, plin de manifestanți, ajunseseră demult în balcon, sus, pe acoperiș, helicopterul gata de zbor și el, vrând să vorbească, să spună ce?!, să vorbească ce?!... A apărut pe acoperiș, în urma fugarilor, un grup de tineri din cei ce ocupaseră clădirea, voiau să-l prindă, dar atunci, în clipa aceea, l-au tras spre aparat, am văzut cum, aproape plecând helicopterul s-a urcat în aer. Fantastic de repede totul! Am văzut! Am văzut cu ochii mei! Incredibil! Incredibil!*[8].

Însemnările din jurnalul său în zilele Revoluției la București sunt presărate cu sentimente contradictorii: pe de-o parte entuziasm, pe de altă parte frica de teroriști, dar și un sentiment de nesiguranță cu privire la deznodământul acelor zile tensionate. Privește evenimentele prezentate la televizor, merge la Radio unde vede cu ochii săi clădirile avariate de jur împrejur. Unele dintre cele mai frumoase rânduri din jurnalul său sunt închinate tinerilor, care prin curajul lor au reușit să dărâme un regim care părea etern: *Acum, în clipa asta, sunt pe străzile în care merg și văd și aud atâtea, imagini de euforie spontană, în special la cei tineri, e și natural, oricând, oriunde, marile mișcări revoluționare, bune sau rele, de la ei pornesc, ei nu cunosc decât momente din tot ce se întâmplă, ei se bucură din orice și-n clipa următoare se-ncaieră din orice, fără să vrem, recunoaștem la ei prea rapida trecere de la o stare la alta, ceea ce în cazul de față e foarte bine. Ei nu-l știau prea bine pe Ceaușescu, ei nu aveau elemente de comparație, ei s-au născut sub acest regim și absolut în majoritate au crezut că așa trebuie să fie. Nebunia lor a pornită mai mult dintr-o stare de inconștiență, dintr-un spirit de teribilism, de «gașcă», dar ce noroc să se manifeste acest spirit de nebunie exact acum, când noi, «ceștilalți», nu mai puteam suporta și ne era frică să începem așa ceva, l-am văzut dezlănțuindu-se (vorbesc de prima zi a acelui uriaș puhoi de ape-oameni!)*"[9].

Însemnările literaților în zilele Revoluției

Criticul literar Mircea Zaciu și-a așternut gândurile și trăirile într-un jurnal care acoperă

7. Titel Constantinescu, ***op. cit.***, p. 351.
8. **Ibidem**, p. 355.
9. **Ibidem**, p. 356-357.

perioada ultimului deceniu al regimului comunist din România, 1979-1989. Însemnările sale se încheie pe 21 decembrie 1989. Paginile de jurnal au fost strânse în patru volume care au fost publicate în primul deceniu de libertate. Evenimentele de la Timișoara îl prind pe criticul Mircea Zaciu în inspecție la Oradea, astfel că află relativ repede despre cele petrecute în orașul de pe Bega. Totodată observa o agitație neobișnuită în oraș: *(...) patrule îndesite, ziua noaptea. Trec niște mașini ciudate, cu aspect dizgrațios, desprinse parcă dintr-un film s.f. prost, li se spune «taburi», înăuntru ar fi masate trupe de intervenție (miliție)*"[10]. Pe 17 decembrie se afla în Cluj-Napoca, în locuința sa, unde a primit un telefon care îl informa despre vâltoarea evenimentelor din Timișoara. Informațiile primite i-au creat literatului o stare de „agitație" și „înfrigurare". Zilele de 19 și 20 decembrie continuau să fie agitate. Prietenul său, universitarul Marian Papahagi fusese convocat de rectorul Universității Babeș-Bolyai: *Ne întâlnim: i s-a comunicat că organele s-au sesizat în urma discuției telefonice de duminică cu Timișoara, să se «astâmpere» etc., etc., altfel rectorul va fi obligat să apeleze la «organe», să se «ocupe»...*[11]. Oamenii regimului erau mai vigilenți ca oricând.

Ultima zi notată în jurnal: 21 decembrie 1989. Criticul Mircea Zaciu se îndrepta spre Facultate alături de Marian Papahagi când l-au întâlnit în drumul lor pe romanistul R., care i-a sfătuit să nu intre, întrucât dacă intrau urmau să fie constrânși să semneze un convocator pentru adunarea de protest împotriva evenimentelor din Timișoara. În după-amiaza acelei zile aflat în propria locuință aude primele împușcături care aveau loc la Cluj, însoțite de strigătele unor oameni transfigurați de spaimă: *E după-masă, iarnă uscată, lumină gri-albăstruie, întins pe pat, încerc să citesc, deodată bătaia insistentă a unui automat: rap-rap-rap-rap, un zgomot inedit pentru auz, căci nu seamănă cu cel al împușcăturilor din filme! Are un timbru mecanic jucăuș, straniu, mă face să sar la geamul dinspre bisericuță, împușcăturile se apropie, văd o mulțime dezordonată alergând la deal, pe strada mea în pantă, oameni alungați parcă de ceva ce se petrece în Piața Libertății. Strigăte, împușcături dese, vacarm și un*

10. Mircea Zaciu, **Jurnal**, vol. 4, *Editura Albatros*, București, 1998, p. 456.

11. **Ibidem**, p. 457.

Sursa foto: *Agerpres*

zgomot înfundat de mașini (taburile?) ... în fundal. Mă îmbrac în panică, îmi repet mecanic doar atât: a început și aici! a început! acesta e sfârșitul... acesta e noul început...[12].

Poetul clujean, Victor Felea, a ținut un jurnal intim al cărui crologie începe la 1 ianuarie 1955 și se termină la 25 martie 1993, cu trei zile înainte de a muri. Câțiva ani mai târziu, în anul 2000, paginile jurnalului său au alcătuit amplul volum, *Jurnalul unui poet leneș*, îngrijit de Lidia Felea. La fel ca majoritatea românilor, Victor Felea a urmărit Revoluția la televizor în locuința sa din Cluj începând cu data de 22 decembrie 1989. În ziua anterioară, pe 21 decembrie, poetul se afla internat în spital de unde a auzit focurile de armă din centrul orașului. La puțin timp în spitalul respectiv au fost aduși cu ambulanța oamenii răniți. Pe la miezul nopții a aflat, conform mărturiei sale din jurnal, că la morgă erau 40 de morți. A doua zi a fost externat. În însemnările sale sunt transpuse stările de entuziasm, speranță dar și teamă. Pe lângă notările cu privire la faptele concrete pe care le urmărea la televizor, trebuie să remarca în paginile jurnalului său analiza lucidă pe care o face momentul istoric al Revoluției: *Nu ne venea să credem ceea ce vedeam și auzeam, într-atât de uimitor era totul. Se vorbea în numele libertății și al democrației, se spuneau lucrurilor pe nume și vedeam cum ia naștere o nouă epocă, una cu adevărat democratică de astă dată. Mărturisiri, declarații apeluri către oamenii țării, către tineri îndeosebi, toate de o adâncă vibrație. Toți simțeam că se petrec lucruri cu adevărat noi, de neconceput cu o zi înainte. Faptul de a putea spune fără teamă, fără inhibiții ceea ce aveau de spus li se părea ceva nemaipomenit, ceva miraculos. (...) După atât de îndelungate opreliști, explozia acestei libertăți ne-a purificat și ne-a înzdrăvenit. Va trebui însă, treptat, să reînvățăm libertatea și democrația, și să ne redobândim sentimentul demnității*[13]. La fel ca Titel Constantinescu, și Victor Felea aduce în paginile jurnalului său un omagiu tinerilor care au ieșit în stradă pentru a dărâma regimul: „*Adâncă recunoștință tuturor acelora care au avut curajul să iasă în stradă și să lupte pentru democrație. Tinerii noștri s-au dovedit admirabili și au spălat rușinea atâtor ani de oportunism și lașitate colectivă*[14].

La editura Humanitas în anul 1994 a apărut în volumul, *Caietele unui fiu risipitor*, fragmente din jurnalul scriitorului Ștefan Fay. În perioada 1949-1989, Ștefan Fay a ținut un jurnal cuprinzând în întregul lui 1000 de pagini. Nu a participat direct la Revoluție. A aflat despre ce se petrecea la Timișoara încă din 17 decembrie. O zi mai târziu își nota că episodul cu pastorul Tőkes nu era decât o scânteie-pretext, ca să explodeze un cazan supraîncălzit. *Îl putem parafraza pe Dobrogeanu-Gherea* – nota Ștefan Fay – *care spune că ceea ce e hotărâtor în orice explozie nu e scânteia, ci masa de explozibil ce se strânge și se îngrămădește*”[15]. Odată cu izbucnirea Revoluției la București urmărește tot ce se întâmplă la televizor în apartamentul unor vecini. Atunci când iese din casă pe 22 decembrie, observă numărul mare de copii și tineri care protestau pe străzi: *O trăsătură uimitoare: străzile sunt pline de tineri și chiar copii de treisprezece, paisprezece ani, Gavroși care merg înaintea coloanelor, unii cu steaguri în mână – firește găurite*[16]. La fel ca în paginile celorlalți autori menționați anterior, apar accentuate sentimentele de entuziasm și tensiune, specifice acelor zile. Cele mai interesante rânduri, din punctul meu de vedere, sunt scrise de Ștefan Fay pe 25 decembrie când află de execuția soților Ceaușescu, căreia îi oferă valențe teologice: *Ce stranie coincidență! Ceaușescu a pierdut puterea vineri, 22 decembrie, zi a Bisericii Sfânta Vineri pe care a dărâmat-o, și este executat în ziua nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, cel pe care l-a combătut dărâmându-i bisericile și neîngăduind ca, în cartierele noi, enoriașii să ridice altele. Dacă ar fi fost un adevărat luptător și nu doar un bolnav stăpânit de grandoarea puterii absolute, dacă ar fi fost, adică un luptător care și-ar fi asumat riscul înfrângerii, atunci în fața sentinței și a gloanțelor ar fi trebuit să strige, ca Iulian Apostatul: M-ai învins, Galileene!, sau, în limba noastră românească: M-ai învins, Sfântă Vineri!*[17].

Hai, Români, treziți-vă! Să dea Dumnezeu să vă treziți!

Paginile de jurnal ale regizorului Alexandru Tatos acoperă anii ’80 iar în ele regăsim zbaterile creatorului aflat într-o continuă luptă cu cenzura și cu absurdul regimului. Nu o dată a scris despre

12. **Ibidem**, p. 458.
13. Victor Felea, **Jurnalul unui poet leneș**, *Editura Albatros*, București, 2000, p. 740-741.
14. **Ibidem**, p. 741.
15. Ștefan Fay, **Caietele unui fiu risipitor**, *Editura Humanitas*, București, 1994, p. 290.
16. **Ibidem**, p. 291.
17. **Ibidem**, p. 293.

atmosfera care devenise insuportabilă, şi mai mult, ajunsese să regrete faptul că nu a rămas în străinătate atunci când a avut ocazia. Parcurgerea jurnalului său ne aduce aminte de un alt celebru jurnal, cel scris de Mihail Sebastian: la ambii, cititorul poate observa dezamăgirea lor faţă de un timp pe care au fost nevoiţi să îl parcurgă şi o stare generală de pesimism. Însemnările lui Alexandru Tatos în jurnalul său, din data de 19 decembrie 1989, încep cu o constatare tristă cu privire la situaţia României în blocul sovietic: *Văd că toţi în jurul nostru au scăpat de sistemul cumplit al comuniştilor, numai noi continuăm să trăim în anormalitate, într-un coşmar care nu se mai termină, pe care îl înghiţim fără să crâcnim*[18]. Totuşi, în aceea zi regizorul a aflat despre demonstraţiile de la Timişoara care i-au redat speranţa într-o schimbare mult aşteptată: *Dar, iată, când mă apasă aceste gânduri, a izbucnit o demonstraţie spontană la Timişoara, cu mii de oameni pe străzi. Să fie începutul sfârşitului? Dacă ar mai izbucni asemenea mişcări şi în alte oraşe, speranţele vor creşte, fără îndoială. Hai, Români, treziţi-vă! Să dea Dumnezeu să vă treziţi!*[19]. Câteva zile mai târziu, pe 22 decembrie, scrie despre demonstraţiile care aveau loc la Bucureşti la care nu a ezitat să participe: *Am văzut lucruri impresionante, de descătuşare a oprimării, până la lacrimile soldaţilor, Miliţiei, obligaţi să-i ţină în frâu pe demonstranţi. Mişcările se întind în toată ţara. Sper că drumul este fără întoarcere. Sper! Trebuie să dea Dumnezeu să scăpăm!*[20] Zilele Revoluţiei le-a trăit la intensitate maximă: *Am trecut prin toate stările: de la euforie la tensiune; de la sublim la tragic*[21]. Alexandru Tatos a fost ales în Comitetul provizoriu al Cinematografiei. În ziua de 27 decembrie 1989, îşi nota plin de speranţă: *În acelaşi timp, mă gândesc la viitor: pentru că acum vreau să şi lucrez…*[22]. Din păcate, soarta a fost nedreaptă cu regizorul Alexandrul Tatos, el bucurându-se doar de o lună de libertate. Moare la 31 ianuarie 1990 ca urmare a unei boli necruţătoare descoperite cu doar câteva săptămâni înainte.

18. Alexandru Tatos, **Pagini de jurnal**, *Editura Albatros*, Bucureşti, 1994, p. 545.
19. **Ibidem.**
20. **Ibidem.**
21. **Ibidem.**
22. **Ibidem**, p. 546.

*

ATAC LA DEMOCRAȚIE: PETRE ROMAN, OPRIT SĂ VORBEASCĂ LA ȘEDINȚA SOLEMNĂ ÎNCHINATĂ REVOLUȚIEI

Dacă sintagma **confiscarea Revoluției române** devenise un loc comun al detractorilor ei din ultimele trei decenii – în ciuda absurdității sale (de la cine ar fi fost confiscată?) –, la sesiunea solemnă a Parlamentului, președintele Iohannis a **confiscat** la propriu Revoluția anticomunistă din decembrie 1989, în numele său și al PNL.

În loc să omagieze sacrificiul eroilor-martiri căzuți atunci, s-a pretat la elogierea propriei persoane subliniind meritele PNL și ale protestatarilor din Piața Victoriei de la 10 august 2018.

Ceea ce a fost însă de-a dreptul scandalos rămâne refuzul birourilor permanente ale celor două Camere, de a da cuvîntul în plen domnului Petre Roman, revoluționar din prima linie, prim-minstru al guvernului provizoriu, prim-ministru al guvernului legitim în urma votului din 20 mai 1990, președinte al Senatului și membru al PNL.

De menționat este faptul că domnul Teodor Meleșcanu, președinte al Senatului, aprobase luarea de cuvînt a domnului Petre Roman, în calitate de membru al Colegiului Național al IRRD 1989.

Este incredibil cum, la un eveniment dedicat comemorării celor 30 de ani de la Revoluția română din decembrie 1989, unul din simbolurile evenimentului, domnul Petre Roman, nu a fost lăsat să vorbească.

Dreptul la liberă exprimare l-am câștigat în decembrie 1989 cu sânge, lacrimi și suferință. După 30 de ani, ceva din spiritul Revoluției române din decembrie 1989 a murit.

În 1989 am ieșit în stradă sătui fiind să ne ascundem de noi, să fugim de cuvînt. Am vrut să fim liberi. Am murit și am fost liberi. Am fost...

Reproducem mai jos textul care nu a putut fi auzit la comemorarea oficială a celor 30 de ani de la Revoluție.

„În 30 de ani post-decembriști, am pierdut și ratat o mulțime de șanse...”

În seara zilei de 21 decembrie 1989, ne-am înfrânt teama și am înfruntat la Baricada de la Inter dictatura lui Ceausescu, criminală deja în cea mai anti-umană acțiune a sa de represiune și vărsare de sânge nevinovat la Timișoara.

Am rezistat mai mult de 10 ore la Baricadă până când, cu 20 de minute înaintea miezului nopții de 21 spre 22 decembrie, a pornit urgia criminală și împotriva noastră.

Nu am fost prea mulți în acele ore la Baricadă, iar în momentul când s-a tras asupra noastră, de la scurtă distanță și fără nicio somație, ne mai aflam

acolo 81. Dintre cei 81, au fost uciși mișelește 39 de camarazi – baricadiști.

Între cei uciși, care își află mormintele la Cimitirul Eroilor Revoluției, sunt și 7 tineri care aveau 15, 16 sau 17 ani când au fost rapuși de gloanțele unei obedienţe fără limite a slujitorilor zeloși ai lui Ceaușescu.

Cine ar fi putut crede atunci, când baricada a fost înecată în sânge, că 12 ore mai târziu, 12 ore cât o singură clipă din cei 45 de ani de regim comunist, adică în momentul fugii lui Ceaușescu în elicopter, întregul edificiu instituțional și legal al regimului de dictatură se va nărui și practic va înceta să mai existe?

Nimeni nu și-ar fi închipuit ca ar fi posibil și totuși așa a fost. Aceasta este una dintre crucialele minuni îngăduite de Dumnezeu bravului popor român de-a lungul zbuciumatei sale istorii.

Astăzi, ce putem spune astăzi, cu conștiința împăcată, acelora care s-au jertfit atunci? Le putem spune un fapt ce nu poate fi tăgăduit decât de oameni de rea credință. În acest moment, România este mai liberă ca stat și mai prosperă ca națiune decât în orice alt moment al istoriei sale.

A fost mai liberă sub regimul comunist de tip sovietic? Nu! O putem lesne demonstra.

A fost mai liberă sub alte regimuri de dictatură sau sub povara marii crize din 1929 – 1933? Iarăși, nu!

A fost mai liberă după întregirea națională de la 1 Decembrie 1918, sub povara marilor datorii de război și a intereselor marii finanțe? Nu cred! Lor le răspundea magistral Nicolae TITULESCU, Ministrul de Finanțe și creatorul, în 1923, a celei mai ample reforme fiscale din istoria României: ***„Prefer să fiu vinovat de legi decât de fărădelegi”.***

A fost România mai liberă, mai înainte, când Transilvania, Basarabia și Bucovina erau sub stăpânire străină? Desigur că nu!

Iar în plan economic, aduc o singură cifră. Dacă luăm ca referință anul 1999, ca 100% produs intern brut/capita, atunci vedem că în 2018, Germania ajunge la 130%, Franța la 125%, Spania la 106%, iar România la 600%. O creștere incredibilă de 6 ori în decurs de 10 ani. Și să o spunem răspicat, acest rezultat îl datorăm în mare măsură apartenenței noastre la Uniunea Europeană.

Și totuși nu putem fi mulțumiți pe deplin, ci dimpotrivă, prea puțin. În 30 de ani post decembriști, am pierdut și ratat o mulțime de șanse, ceea ce documentează cât de mari și cât de multe greșeli politice s-au făcut. Faptul că milioane de români au ales calea emigrației economice, ne doare, însă același fapt, l-au cunoscut și alte națiuni, nu mai mici decât a noastră, ci chiar mai mari, în împrejurări asemănătoare.

Însă, faptul că foarte mulți tineri români de astăzi își aleg ca drum în viață și un viitor în altă parte decât în țara lor, ar trebui să ne zguduie din temelii conștiința de români și să ne unească într-o politică vizionară, programatică și profund responsabilă pentru destinul lor și al tuturor românilor.

Locul unde a fost Baricada

Sursa foto: httpswww.facebook.com771437586242127photosa.177074698631117717718898595302 23type=3&theater

*

ACTIVITĂȚI

VIZITA GRUPULUI DE STUDENȚI DIN CADRUL UNIVERISTĂȚII FRIEDERICH-SCHILLER DIN JENA

În cursul zilei de joi, 26 septembrie 2019, Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 a fost vizitat de un grup de studenți din cadrul Universității Friedrich-Schiller din Jena, Germania, condus de prof. Valeska Bopp-Filimonov.

La întâlnire, alături de conducerea institutului, au participat și mai mulți revoluționari.

Gazdele au prezentat informații despre activitatea curentă a instituției, temele de cercetare și publicațiile apărute sub egida IRRD '89.

Pe marginea temei centrale – REVOLUȚIA ROMÂNĂ –, la întrunire au vorbit: Gelu Voican Voiculescu – directorul general al IRRD '89, Constantin Corneanu – directorul științific al IRRD '89, Petre Roman – membru în Colegiului Național al IRRD '89 și prof. univ. dr. Virgil Morar.

Studenților le-au fost prezentate amănunte despre tematica activității de cercetare a IRRD '89, diversiunea teroristă și procesul soților Ceaușescu.

Relatările revoluționarilor Ioan Savu, Petre Roman, Alexandru Tomescu și Gelu Voican Voiculescu au conturat o imagine inedită despre zilele de foc din decembrie 1989.

La finalul vizitei, Gelu Voican Voiculescu a oferit celor prezenți câteva dintre cărțile de referință tipărite de IRRD '89.

Am fost impresionat de nivelul cunoștințelor pe care le au studenții germani de la facultatea de limbă română a universității Friedrich-Schiller din Jena despre problematica Revoluției române din decembrie 1989, precum și de interesul manifestat pentru acest subiect. Întrebările lor au fost pertinente și au dovedit că s-au documentat temeinic, a declarat Gelu Voican Voiculescu, directorul general al IRRD '89.

*

1989 – ANUL SCHIMBĂRII

Librăria Humanitas Cișmigiu a organizat pe 9 octombrie 2019 dezbaterea intitulată *1989 – anul schimbării: Oliver Jens Schmitt în dialog cu Virgiliu Țârău*.

În cadrul dezbaterii s-a prezentat contextul internațional al anului „de foc" 1989, insistându-se asupra particularităților regimurilor politice din Europa. Un accent deosebit a fost pus pe situația României, condusă în acea perioadă de Nicolae Ceaușescu, dar și pe întorsătura care s-a produs în decembrie 1989.

Ce au reprezentat cei 30 de ani care s-au scurs de la Revoluția română din decembrie 1989 și până în prezent? Aceasta este una din întrebările la care a răspuns, exclusiv pentru Institutul Revoluției România din Decembrie 1989, profesorul Virgiliu Țârău.

Virgiliu Țârău este de părere că cei 30 de ani reprezintă, pentru istorie, un număr magic. *De fapt, Revoluția a început în decembrie 1989 și va mai continua până când mentalitățile se vor fi schimbat din punctul de vedere al finalurilor revoluționare*, a explicat profesorul.

*

PARTICIPAREA IRRD 1989 LA SALONUL DE CARTE „POLEMOS"

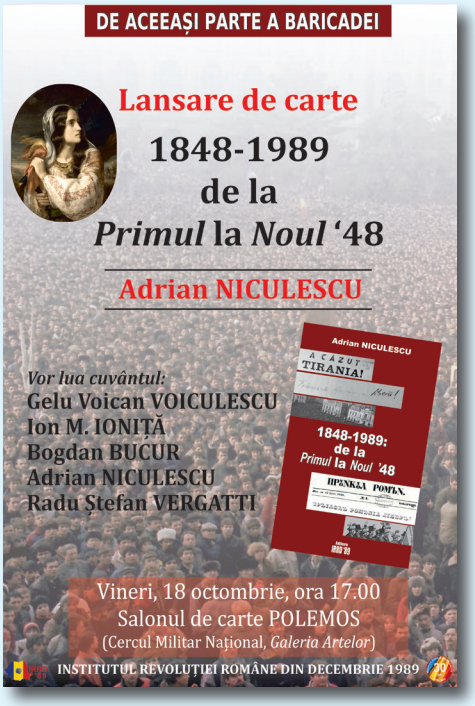

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 a participat, în perioada 16-19 octombrie 2019, la cea de-a XV-a ediție a Salonului de Carte Polemos, care s-a desfășurat la Galeria Artelor din Palatul Cercului Militar Național.

Cu acest prilej, IRRD '89 a lansat volumul **1848-1989 de la Primul la Noul '48**, semnat de prof. univ. dr. Adrian Niculescu.

Alături de autor, au luat cuvântul la eveniment: Gelu Voican Voiculescu, Ioan M. Ioniță, Bogdan Bucur și Radu Ștefan Vergatti.

Volumul prezintă, sub forma unei cronologii subiective, fără a neglija criteriile unei analize riguroase asupra evenimentelor, două momente marcante: Revoluția din 1848 și Revoluția din 1989, conjugând datele care descriu contextul intern, cu informații privind contextul internațional, consecințele și evoluțiile ulterioare pentru ambele perioade.

*

CONFERINȚA „REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 1989, DRUMUL SPRE LIBERTATE. 30 DE ANI DE STUDIERE A REGIMURILOR TOTALITARE”

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului a organizat joi, 24 octombrie 2019, conferința intitulată *Revoluția română din 1989, Drumul spre libertate. 30 de ani de studiere a regimurilor totalitare.*

În cadrul evenimentului, Constantin Corneanu, directorul științific al IRRD ’89, a susținut o comunicare cu titlul *Adevăruri – Neadevăruri privind Revoluția română din decembrie 1989*, în care a vorbit despre adevăr istoric și mistificare, în interpretarea momentelor și locurilor semnificative ale Revoluției.

*

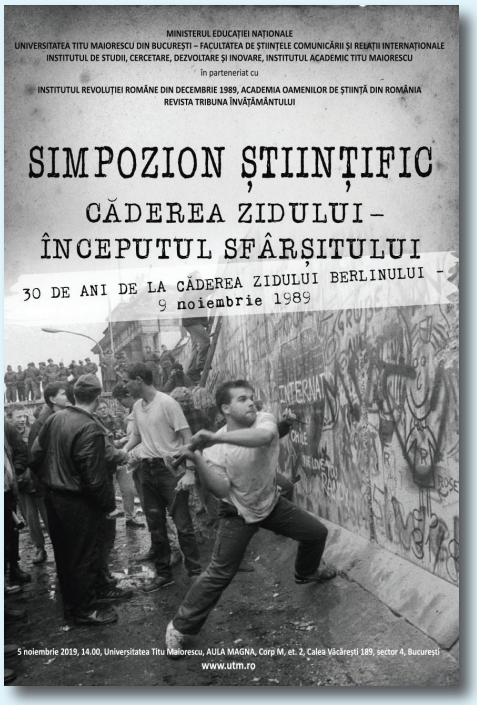

SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC *„CĂDEREA ZIDULUI – ÎNCEPUTUL SFÂRȘITULUI”*

Facultatea de Științele Comunicării și Relații Internaționale, Institutul de Studii, Cercetare, Dezvoltare și Inovare, Institutul Academic Titu Maiorescu (Universitatea Titu Maiorescu), în parteneriat cu Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, Academia Oamenilor de Știință din România și revista națională Tribuna Învățământului au organizat marți, 5 noiembrie 2019, Simpozionul Științific *„CĂDEREA ZIDULUI – ÎNCEPUTUL SFÂRȘITULUI”*.

La eveniment au participat academicieni, politologi, sociologi, profesori, experți în științe politice și relații internaționale, personalități ale vieții publice, cercetători, oameni de cultură și studenți.

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 a fost reprezentat la simpozion de Constantin Corneanu, directorul științific al IRRD ’89, și Alexandru Mironov, membru în Colegiul Național al IRRD ’89. Aceștia au susținut câte o alocuțiune în care au făcut referiri la cadrul istoric al evenimentului din 9 noiembrie 1989, momentele premergătoare, care l-au determinat și care au condus la prăbușirea regimurilor comuniste, precum și la evenimentele care au urmat în Europa și evoluțiile din amplul proces de întoarcere la libertate, democrație și libertățile fundamentale ale omului.

*

MASA ROTUNDĂ
„TREI DECENII DE LA REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN DECEMBRIE 1989”

Cu ocazia aniversării a 30 de ani de la Revoluția română din decembrie 1989, Academia de Studii Economice și IRRD ’89 au organizat, marți, 12 noiembrie 2019, masa rotundă intitulată *Trei decenii de la Revoluția română din decembrie 1989.*

Din partea IRRD ’89 au fost prezenți la eveniment și au luat cuvântul: Constantin Corneanu, directorul științific al IRRD ’89 și Constantin Hlihor, cercetător științific I al IRRD ’89. Participanții au dezbătut pe marginea următoarelor teme: *Anul 1989 și evoluția sistemului de relații internaționale și izbucnirea, desfășurarea și particularități ale Revoluției române.*

*

CONFERINȚA-DEZBATERE
SFÂRȘIT DE EPOCĂ. 1989 REVOLUȚIA ROMÂNĂ ÎN CONȘTIINȚA ROMÂNILOR

Cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la dispariția regimului comunist, Casa de cultură „Fr. Schiller" și Primăria Generală a Capitalei, în parteneriat cu Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, au organizat în cursul zile de joi, 14 noiembrie 2019, conferința-dezbatere *Sfârșit de epocă. 1989 Revoluția română în conștiința romanilor*.

Au susținut comunicări: Constantin Corneanu, directorul științific al IRRD '89, Florian Banu și Liviu ȚĂRANU, consilieri superiori ai CNSAS.

În intervențiile lor, distinșii invitați au abordat teme precum Revoluția română și contextul internațional în care s-a desfășurat, cauzele economice care au condus la izbucnirea Revoluției române și climatul social din ultimii ani ai regimului Ceaușescu.

*

IRRD 1989 LA TÂRGUL INTERNAȚIONAL DE CARTE „GAUDEAMUS”

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 a participat în perioada 20-24 noiembrie 2019, la cea de-a XXVI-a ediție a Târgului Internațional de Carte „Gaudeamus” – Carte de învățătură.

Ediția din acest an s-a desfășurat sub semnul aniversării a 30 de ani de la momentul istoric al Revoluției române din decembrie 1989.

Teodor Brateș, crainic al Televiziunii Române Libere în zilele de foc ale Revoluției, a fost prezent la Gaudeamus, cu ocazia lansării lucrării sale intitulată *Cu televizoru', ați mințit poporu'! 22-23-24 decembrie 1989, în studioul 4 al TVR*. Printr-un efort remarcabil, acesta a realizat o colecție de trei volume ce cuprind stenogramele discuțiilor transmise la TV în zilele de 22-23-24 decembrie 1989.

La eveniment, alături de autor au fost prezenți și au luat cuvântul Răzvan Theodorescu, Petre Roman, Gelu Voican Voiculescu, Adrian Severin și Valeriu Morar. În intervențiile lor, aceștia au remarcat efortul lui Teodor Brateș de a surprinde cu acuratețe tot ce s-a întâmplat în Televiziunea Română în zilele de 22-23-24 decembrie 1989, precum și importanța istorică și documentară a cărții.

Sursa foto activități: fototeca IRRD

*